

SBORNÍK
STÁTNÍHO OKRESNÍHO ARCHIVU
FRÝDEK-MÍSTEK

13

2013

ISBN 978-80-87632-03-1
ISSN 1214-6951

OBSAH

Úvodem 5

Tomáš Adamec:
Státní okresní archiv Frýdek-Místek v letech 2011
a 2012 6

ČLÁNKY

Eva Vojkovská:
Zmizelé domy v Koloredově na konci 19. století
a počátku 20. století (Dnešní část ulice Pionýrů) 9

Tomáš Adamec:
Rozdělit či ponechat sloučené? K integraci Frýdku,
Místku, Lískovce, Starého Města a Sviadnova v letech
1945 – 1948 48

MATERIÁLY

Milan Myška:
Dětství v nacisty okupovaném Místku 1939 – 1945
(Z nepublikovaných vzpomínek) 65

Pavla Karbanová:
Ze vzpomínek Svatoslava Kalicha, pamětníka boje
v Čajánkových kasárnách v Místku dne 14. března
1939 94

DROBNOSTI

Tomáš Adamec:
Dva případy k objasnění. Tak trochu detektivní případy
bez vyřešení 111

<i>Vilém Vlček:</i> Petr Bezruč a Textiláci	119
<i>Jakub Foldyna – Tomáš Foldyna:</i> Pár poznámek k probíhajícímu projektu Skautské století na území Frýdecka-Místecka a Třinecka	121
ZPRÁVY O LITERATUŘE	126

ÚVODEM

Třinácté číslo našeho sborníku vychází s ročním odkladem. Zatímco dosud bylo zvykem vydat každý rok jedno číslo, v loňském roce jsme udělali přestávku. Pro případného pozdějšího badatele, který bude v roce 2100 zjišťovat, jaká periodika v tehdejší okrese Frýdek-Místek vycházela, a bude si lámat hlavu, proč byla tato periodicitu v případě Sborníku SOkA Frýdek Místek přerušena, zde kolegiálně uvádím, že tomu tak bylo z toho důvodu, že zkrátka nebylo co tisknout. Je to důvod banální, nicméně na to, abychom sborník nevydali, dostačující. Doufejme, že úbytek příspěvatelů byl jev pouze přechodný, deponitáře našeho archivu nabízejí řadu zajímavých dokumentů a historie okresu mnoho podnětných témat.

Jsem, a se mnou doufám i naši příznivci, kteří se na sborník v loňském roce ptali, rád, že výše uvedený důvod pominul, a my můžeme do naší řady přidat další svazek. Skladba jeho příspěvků je odlišná od předchozích čísel. Na své si tentokrát přijdou zejména milovníci novější historie, oproti dosavadním zvyklostem nenabízíme čtenářům žádný článek tematicky čerpající ze starších dějin.

Skladba jednotlivých článků je myslím i přesto natolik pestrá, aby dokázala zaujmout široký okruh případných čtenářů. Výraznou posilu navíc toto číslo získalo publikováním osobních vzpomínek našeho předního hospodářského historika profesora Milana Myšky na dětství v Místku.

Sborník je zkrátka zpátky.

Tomáš Adamec

STÁTNÍ OKRESNÍ ARCHIV FRÝDEK-MÍSTEK V ROCE 2011 A 2012

Tomáš Adamec

Jelikož v loňském roce náš sborník nevyšel, netradičně provedeme shrnutí za dva kalendářní roky.

V první polovině roku 2012 byla ve vstupních prostorách archivu dosavadní výstava Turistické chaty v Beskydech, vystřídána novou výstavou s názvem Hospody a hostince ve Frýdku-Místku na dobových fotografiích a dokumentech.

Do archivu přišlo v roce 2011 celkem 31 exkurzí žáků zdejších základních škol a studentů středních škol v celkovém počtu asi 600 osob. V roce 2012 jsme zaznamenali citelný úbytek zájmu místních školských zařízení, když do archivu přišlo jen 9 exkurzí v celkovém počtu asi 250 osob a dvě exkurze organizované Střední školou požární ochrany ve Frýdku-Místku v celkovém počtu 20 osob. Obsahem exkurzí je většinou promítnutí filmu o archivu, přednáška o historii archivnictví a našeho archivu, přiblížení problematiky spisové služby, seznámení s konkrétní činností archivu a prohlídka aktuální výstavy.

V červnu 2011 jsme uspořádali Den otevřených dveří, kterým jsme připomněli Mezinárodní den archivů. Oproti loňskému roku relativně vysoce stoupla účast, oproti 15 zájemcům v roce 2010 jich nyní do archivu přišlo 24. Vzestupný trend se ovšem nepotvrdil v následujícím roce 2012, kdy toto číslo spadlo opět na 15.

Na praxi byli v našem archivu v roce 2011 4 vysokoškolské studenty historie nebo archivnictví a 8 středoškolských studentů. Vysokoškolské studenty (3 byli z Ostravské univerzity, a 1 ze Slezské univerzity v Opavě) tradičně pověřujeme pořádáním malých archivních fondů, aby si přičichli k řemeslu a archivu pomohli navýšit vykazované metry. Středoškolské studenty pověřujeme pomocnými manipulačními pracemi, případně pomáhají s digitalizací archiválií. I zde se potvrdil menší zájem o archiv, protože v roce 2012 jsme měli na praxi pouze jednoho vysokoškolského studenta historie (Slezská univerzita) a jen 6 středoškolských studentů.

V roce 2011 byly zinventarizovány následující fondy:

Místní národní výbor Horní Domaslavice 1945 – 1990 (1992), Místní národní výbor Morávka (1926) 1945 - 1990 (1996), Farní úřad Janovice 1645 – 1974, Občanská záložna Frýdek 1871 - 1948 (1949), Sokol - Tělocvičná jednota Frýdek 1901 – 1950, Národní souručenství - Okresní vedení Frýdek 1939 – 1945, Československá obec legionářská, jednota Frýdek (1911) 1919 – 1948 (1956), Národní souručenství - místní skupina Václavovice 1939 – 1941, Sdružení československých dobrovolců z let 1918 – 1919 Bezručova kraje Frýdek-Místek 1938 – 1948, Sdružení bratří pluků stráže svobody, sokolských praporů a setnin Místek 1938.

V roce 2012 byly zinventarizovány následující fondy:

Místní národní výbor Krásná (1931) 1945 – 1979 (1981), Farní úřad Sedliště (1735) 1871 – 1900, Archiv obce Karpentná /1787 – 1895/, Archiv obce Pržno 1766 – 1945 (1990), Archiv obce Šenov 1841 – 1945 (1949), Archiv obce Tyra /1787/ - 1945 (1954), Archiv obce Václavovice 1852 – 1945 (1951), Archiv obce Vyšní Lhoty 1700 – 1945 (1979), Archiv obce Žabeň 1850 – 1945 (1974), Archiv obce Žermanice 1483 – 1945 (1951), Linhart František 1896 – 1937, Učňovská škola pokračovací Brušperk 1929 – 1944.

Velmi zdárně pokračuje digitalizace archiválií, podařilo se digitalizovat gruntovnice a sčítací operáty, není daleká doba, kdy budou všechny tyto archiválie k dispozici badatelům na internetu.

Kontrola fyzického stavu archiválií je prováděna průběžně 1x měsíčně. Plísň se u nás nevyskytují. Při přípravě gruntovnic na digitalizaci jsme si potvrdili, že řada těchto knih je ve velmi zbledovaném stavu. Ve špatné kondici jsou i sčítací operáty, zejména ty nejstarší z 19. století, které se částečně rozpadají. Proto jsme uvítali příchod nové konzervátorky.

Stav naší archivní budovy se příliš nemění. Trvalým problémem jsou zejména praskliny ve stěnách, které se postupně zvětšují.

Nejhorší situace je v pátém nadzemním podlaží, kde praskliny mohou neinformovaného člověka i vyděsit. My zaměstnanci, informovaní statikem o praktické neřešitelnosti tohoto problému, a ujištění, že budova nepadne, jsme si již zvykli. Výhledově ovšem budeme muset řešit odloupávající se obklady sloupů v přízemí a odlepující se dlažbu na chodbách. Pokud bychom měli naši budovu hodnotit estetickými měřítky, rok od roku je stále více zašlá. Od roku 1996, kdy byla dána do provozu, nebyla ani jednou umyta, což se na jejím vzhledu výrazně podepsalo. Věk je vidět i na omítnutých částech budovy. Omítka je místy popraskaná, místy se loupe, o původní barvě nátěru už můžeme pouze spekulovat.

Na jaře roku 2012 byla dokončena revitalizace našeho podloubí, která byla započata v listopadu loňského roku opravou sloupů. Nyní byla položena nová dlažba. Následně bylo jinou firmou opraveno i osvětlení, které bylo také v havarijním stavu. Zvýšená jarní pracovní aktivita byla ukončena výměnou vrat u garáže a údržbářské dílny. Výměna byla nutná z důvodu zrezavění a uhnítilí pantů.

V prosinci došlo k výměně již notně prošlapaných kobereců v ředitelně, na sekretariátu a v dozoru badatelny. Při té příležitosti, jelikož byl všechn nábytek vystěhován, se tyto tři místnosti zároveň nechaly vymalovat.

Teplota a vlhkost v depozitářích jsou po většinu roku přijatelné, pohybujeme se spíše na horní hranici doporučených hodnot, ale nedochází k jejich dramatickému překračování ani k významnému kolísání. Ukazuje se, že nejproblémovějšími obdobími jsou léto a zima, kdy se stává, že je v depozitářích příliš teplo, nebo sucho. Stalo se už pravidlem, že extrémní hodnoty naměříme v měsících únoru a srpnu. V únoru jsme naměřili relativní vlhkost pouze 30% a na konci srpna zase „extrémní“ teplotu 24,2 °C.

ZMIZELÉ DOMY V KOLOREDOVĚ NA KONCI 19. STOLETÍ A POČÁTKU 20. STOLETÍ (DNEŠNÍ ČÁST ULICE PIONÝRŮ)

Eva Vojkovská

Města Frýdek a Místek se během staletí rozrůstala a prošla mnoha stavebními a urbanistickými změnami, při kterých byly vystavěny četné nové silnice, nebo například místní úsek Ostravsko-frýdlantské dráhy. K největším urbanistickým a stavebním zásahům však došlo v druhé polovině 20. století, kdy byl Frýdek-Místek přestavěn na socialistické město s mohutnými sídlišti, novými školami a úřady. Bohužel přestavba města byla velmi necitlivá k původní zástavbě, kromě zachovaných náměstí, takže došlo k situaci, kterou v jiných městech způsobilo bombardování, válečné události a požáry. Původní celé ulice a domy, které ukazovaly historický vývoj města, nebyly opraveny, přestavěny a dostavěny citlivým architektonickým přístupem, nýbrž byly zbourány a nahrazeny novými ulicemi a panelovými domy. Podobný osud potkal i obec Koloredov, která byla od roku 1907 součástí města Místku. V Koloredově byly vybourány domy z důvodu výstavby sídliště Anenská, hornického učiliště a internátu Dolu Paskov v 60. až 80. letech 20. století.

Článek se bude věnovat zástavbě Císařské silnice v Koloredově na konci 19. a počátku 20. století a navazuje na studii o zbouraných domech na Císařské silnice v Místku a části Koloredova z minulého sborníku Státního okresního archivu Frýdek-Místek č. 12.¹

Císařská silnice byla vybudována v letech 1785 až 1786 a spojovala Moravu se Slezskem. Vedla směrem od Příbora přes centrum Místku, přes Koloredov až k tamnímu mostu přes řeku Ostravici do Frýdku.

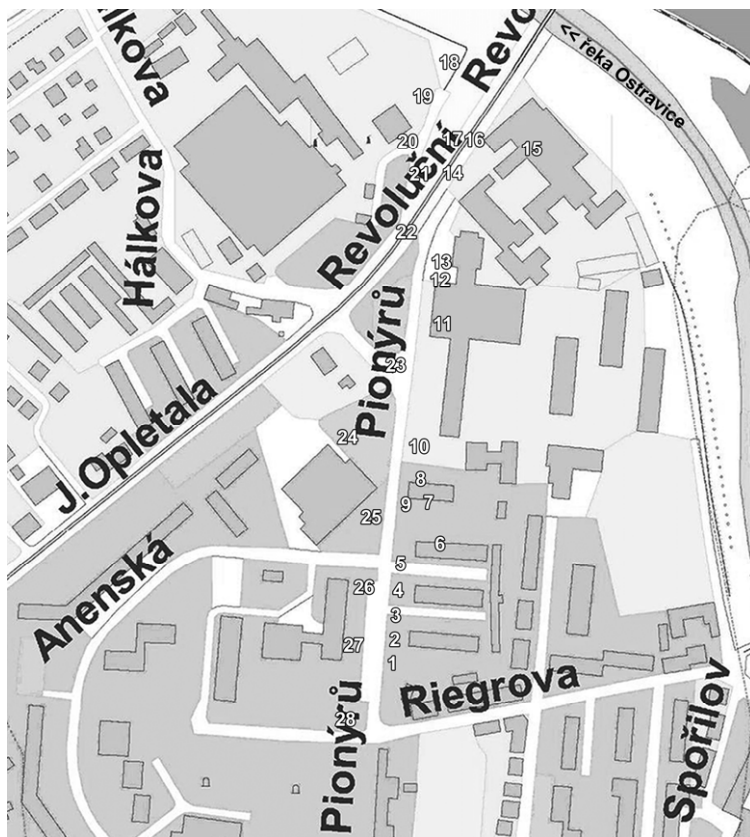
¹ Vojkovská, Eva: Zmizelé domy v Místku a Koloredově z přelomu 19. a 20. století. In: Sborník Státního okresního archivu Frýdek-Místek, č. 12, 2011, str. 74-103.

(Obr. 1a) Výřez situačního plánu třídy E. Beneše z roku 1947

Legenda k situačním plánům:

1. Dům čp. 142 (nové čp. 858)	9. Dům čp. 26 (nové čp. 866)
2. Dům čp. 137 (nové čp. 860)	10. Dům čp. 128 (nové čp. 867)
3. Dům čp. 140 (nové čp. 861)	11. Dům čp. 177 (nové čp. 848) vila
Hermannna Löwa
4. Dům čp. 145	12. Dům čp. 21 (nové čp. 846)
5. Dům čp. 146 (nové čp. 863)	13. Dům čp. 88 (nové čp. 845)
6. Dům čp. 149 (nové čp. 864)	14. Dům čp. 91 (nové čp. 844) vila
Krala Herliczky
7. Domy čp. 102 a 129 pilníkárna
Johanna Rumpala	
8. Dům čp. 27 (nové čp. 865)	

(Obr. 1b) Výřez situačního plánu z roku 2008

15. Dům čp. 101 (nové čp. 844) likérka
Hermannna Löwa	23. Dům čp. 82 (nové čp. 868) hospoda
„U Kiki“
16. Dům čp. 100 hospoda	24. Areál Herliczkovy továrny, dům čp.
32 (nové čp. 869)
17. Dům čp. 130 patřila k likérce
Hermannna Löwa	25. Dům čp. 33 (nové čp. 667) obchodní
a obytný dům majitele Gustava
Goldbergera
18. Dům čp. 96 (nové čp. 942)	26. Dům čp. 147 (nové čp. 669)
19. Dům čp. 95 (nové čp. 941)	27. Dům čp. 39 (nové čp. 674)
20. Dům čp. 94 (nové čp. 940)	28. Dům čp. 29
21. Dům čp. 93	
22. Dům čp. 92 (nové čp. 939)
Lembergerova vila	

Císařská silnice a Koloredovský most byly jedinou spojnici Frýdku s Místkem do roku 1878, kdy byl postaven druhý most přes řeku Ostravici na Hlavní ulici. Část této Císařské silnice, vedoucí od místeckého náměstí ke Koloredovskému mostu, se jmenovala v době 1. republiky třída T. G. Masaryka, po roce 1945 třída E. Beneše a od roku 1952 se úsek od Erbenovy ulice (dnes 8. pěšího pluku) až ke Koloredovskému mostu jmenuje třída Pionýrů. Nyní se článek zaměří na část ulice Pionýrů od křížení s Riegrovou ulicí až ke Koloredovskému mostu (obr. 1) V těchto místech byla soustředěna průmyslová zástavba, stály tam textilní továrny Aloise Lembergera, Karla Herliczky, pilníkárna firmy Rumpal, likérka Hermanna Löwa a také jejich vily. Článek se bude věnovat původním domům a také jejich majitelům na konci 19. a počátku 20. století. Cílem článku není popsat vyčerpávající historii jednotlivých podniků, nýbrž zachytit tovární budovy, dílny a komplexy a jejich proměny v předemtné době. Článek bude čerpat především z demoličních spisů fondu Městský národní výbor Frýdek-Místek, bude však dále doplněn spisy fondů podniků nebo živnostenských spisů. Domy budou popisovány postupně za sebou, nejprve pravá strana ve směru na Frýdek a poté levá strana silnice od řeky k Riegrově ulici.

Obec Koloredov vznikla rozparcelováním pozemků vrchnostenského dvora olomouckého biskupství. V roce 1850 byl Koloredov osadou Sviadnova a v roce 1868 byla ustanovena samostatná obec Koloredov. V roce 1907 byl Koloredov připojen k Místku. Císařská silnice je zakreslena už na katastrální mapě Koloredova stabilního katastru z roku 1833. Na mapě byl zachycen vrchnostenský dvůr, avšak část cesty, které se věnuje článek, byla zastavěna jen místy. K největšímu stavebnímu rozvoji došlo v 2. polovině 19. století. V Koloredově se rozvíjela textilní řemesla, například působily tři mandlovny plátna, první plátenický mandl s bělidlem od poloviny 18. století, druhý v poslední čtvrtině 18. století a třetí od roku 1810.²

² Juřák, Petr-Janošcová, Jana: Historie a současnost podnikání. Žehušice 2005, Juřák, Petr: Zmizelá Morava a Slezsko, Frýdk-Místek. Praha-Litomyšl 2011; Adamec, Tomáš-Klega, Milan-Peter, Václav: Pozdrav

Zástavba po **pravé** straně Císařské silnice ve směru na Frýdek, za křížením s Riegrovou ulicí, začíná řadou domů, které měly jednodušší stavební řešení. Většinou to byly přízemní budovy, v jejichž dvorech byly provozovány živnosti. Řada začíná **domem č. 142 (nové čp. 858)**,³ který v roce 1898 vlastnila rodina Šlapetových. Dům byl zděný jednopatrový se sedlovou střechou. Dle plánu z roku 1936 víme, že měl obdélný půdorys s probíhající chodbou uprostřed a se schody do patra a místnostmi po stranách chodby. K domu se nedochovalo mnoho písemností, tudíž informace jsou kusé. Zbourán byl v roce 1968.

Vedle stál **dům č. 137 (nové čp. 860)**,⁴ který se skládal z obytné části a z provozní části přistavěné do dvora. Ze spisů vyplývá, že v roce 1886 vlastnila dům rodina Novákova. Obytný dům při Císařské silnici byl rozdělen průjezdem na dvě části s dvěma místnostmi do ulice a kuchyní se schodištěm do patra do dvora. K obytnému zděnému domu byla ve dvoře přistavěna kůlna k opravě zemědělských strojů (Maschinenwerkstätte) podle plánu stavitele Franze Bergmanna. V roce 1888 tam byla zřízena mechanická tkalcovna pro 8 až 10 tkalcovských stavů. Dílny byly přistavěny po levé straně dvora u parcely souseda pana Tramera. V období 1. republiky objekt vlastnila rodina Stolařových, která zde ve 30. letech vybudovala Železářskou dílnu Stolař. V roce 1941 si manželé nechali vypracovat plány pro přestavbu dvorních budov na patrové provozní budovy po obou stranách dvora pro skladiště železa. Zdá se, že k realizaci došlo po roce 1946. V roce 1967 byl objekt zbourán.

Sousední **dům č. 140 (nové čp. 861)** patřil panu obchodníkovi Henrichu Tramerovi, který v roce 1887 vystavěl ve dvoře domu pekárnu, jež byla ukončena klenbou a se střechou krytou břidlicí.⁵ V roce 1894 byl přízemní dům zvýšen o jedno patro podle plánu

z Frýdku-Místku. Frýdek-Místek 2009. Klega, Milan-Lysek, Miroslav-Peter, Václav-Žiška, Miroslav: Proměny Frýdku-Místku. Frýdek-Místek 2002, knihy obsahují cenné fotografie starého Frýdku-Místku.

³ SOKA F-M, MěNV F-M, inv. č. 334, k. 225

⁴ SOKA F-M, MěNV F-M, inv. č. 334, k. 225

⁵ SOKA F-M, MěNV F-M, inv. č. 334, k. 225

frýdeckého stavitele Rudolfa Aulegka, které se však ve spise nezachovaly. V roce 1902 byly do zahrady přistavěny za pekárnu další obytné prostory, objekt byl rozdělen průjezdem na dva samostatné objekty, obsahující prádelnu, komoru a sklad na místě původního chléva. V roce 1902 byl vystavěn sklep k chlazení piva a vína (Eiskeller).

K následujícímu **domu č. 145** se nedochovala žádná spisová ani plánová dokumentace. Víme pouze, že v 80. letech 19. století vlastnil dům Karel Šlapeta, který byl jako soused Heinricha Trammera účastníkem řízení při přestavbě domu.

K **domu č. 146 (nové čp. 863)** se nedochovaly původní plány. Na plánech přestaveb z let 1930 a 1934 byl zakreslen jako jednopatrový dům ukončený sedlovou střechou, půdorysně typický dům s probíhající chodbou uprostřed se schodištěm a místnostmi po stranách. K zadní fasádě do dvora byly přistavěny toalety, koupelna a veranda.⁶ Dům byl zbourán v roce 1965 kvůli výstavbě sídliště Anenská.

Další výstavba na císařské silnici není řadová. Následují tovární komplexy, dvory a samostatně stojící vily v zahradách. Domy a fabriky již nestojí na stavební linii při Císařské silnici, nýbrž zástavba je rozptýlená a má průmyslový charakter.

Mezi výstavnější domy na Císařské silnici patřil **dům a pilníkárna č. 149 (nové čp. 864) Jana Rumpala, majitele sekárny a pilníkárny (Feilenhauer Werkstätte) v Koloredově.**⁷ Podle sčítacích operátů z roku 1900 bydlela v domě rodina Jana Rumpala. Jan Rumpal se narodil ve Frýdku 27. 2. 1855 a jeho žena Ida pocházela z Moravské Ostravy. Manželé měli spolu tři děti: Johannu, Idu a Hildu. Jejich národnost byla německá a náboženství římsko-katolické.⁸ Johann Rumpal založil pilníkárnu a zapsal živnost do živnostenského rejstříku 17. 7. 1893.⁹ Továrna fungovala až do roku 1941, kdy byla živnost vymazána

⁶ SOKA F-M, MěNV F-M, inv. č. 334, k. 225

⁷ SOKA F-M, MěNV F-M, inv. č. 334, k. 225

⁸ SOKA F-M, OÚ Místek, inv. č. 1070, k. 1611, sčítací operáty z roku 1900.

⁹ SOKA F-M, ONV I F-M, inv. č. 55, živnostenský rejstřík.

ze živnostenského rejstříku. Továrna byla zřízena v roce 1893 a byla postupně budována a rozšiřována. Jejich dům čp. 149 byl umístěn v zahradě a odsunut od Císařské silnice. V roce 1894 byl přestavěn a rozšířen pro pilníkárnou dle plánu stavitele Josefa Zuberu z Moravské Ostravy (obr. 2). K původnímu objektu (hauerei Gebäude) bylo přistavěno kolmé křídlo a celý dům byl zvýšen o jedno patro. K boční fasádě byl přistavěn rizalit se vstupem a s dvouramenným schodištěm do bytu v patře. V přízemí se nacházely provozy sekárny (pilníkárný), kancelář a sklad. V prvním patře byl umístěn byt sestávající ze tří obytných místností, kuchyně a komory. Dům byl v roce 1895 dokončen. Stavitel navrhl jednoduchou historizující klasicizující fasádu v přízemí s pásovou rustikou, okna se šambránami a rovnou nadokenní římsou v 1. patře a v přízemí tovární okna se segmentovým záklenkem, posazená na probíhající římsu. Přízemí od 1. patra dělila profilovaná kordónová římsa.

Vedle Rumpalova domu čp. 149 stály další objekty **pilníkárný a sekárny firmy Bratří Rumpalových**. V roce 1899 byla přistavěna kovárna, která byla kolaudována 12. září 1899. Zároveň byla přestavěna a rozšířena strojní sekárna (Haumaschinenraum) a čistírna a úpravna pilníků (Raum zum Putzen und Appretiren des Feilen).¹⁰

Továrna se postupně rozšiřovala a skládala z několika objektů. **Domy č. 129 a 102**, stojící po pravé straně Císařské silnice po směru na Frýdek, se staly součástí **Rumpalovy fabriky** po roce 1900. Tovární budovy obklopovaly dvůr. První stavbou byl samostatně stojící jednopatrový dům č. 129, podsklepený a v přízemí zaklenutý klenbou, ke kterému bylo připojeno přízemní křídlo s provozovnou, zdá se, že původně strojovnou. Třetí a čtvrtou stranu nádvoří vyplnila budova č. 102.¹¹ Za komplexem

¹⁰SOKA F-M, MěNV F-M, inv. č. 334, k. 225, V roce 1882 vlastnila sousední mlýn č. 56 v Koloředově Amalie Golla, která byla sousedkou Rumpala. Mlýn na dvoře pod č. 56 roku 1879 přestavěn a zvýšen o jedno patro. Mlýn obytný.

¹¹SOKA F-M, MěNV F-M, inv. č. 334, k. 225, stavební plány přestavby na ubikace, 3. 2. 1949, půdorys přízemí, příčný řez domu č. 129

budov Rumpalovy pilnikárny byl mlýnský náhon. Firmě Rumpal patřila také budova č. 28 stojící za mlýnským náhonem. V roce 1949 byly domy č. 129 a 102 přistavěny a přestavěny k sousednímu objektu č. 27. Zachovaly se plány přestavby těchto objektů na ubikace pro Báňskou a hutní společnost, národní podnik Mostárna Karlova huť Lískovec u Frýdku v roce 1949 a 1951, dle kterých můžeme určit původní objekty továrny.

Zajímavý byl sousední obytný **dům č. 27 (nové čp. 865)**¹², který patřil **Johannu Rumpalovi**. Stavební řešení domu známe ze zachovalých plánů přestavby domu z roku 1955, kdy byl adaptován na ubikace pro Železářny Stalingrad.¹³ Samostatně stojící **dům č. 27** byl přízemní nepravidelného půdorysu ukončený valbovou střechou s obydleným podkrovím. Původně se zde nacházel byt sestávající z kuchyně, čtyř obytných pokojů, příslušenství a prostornou schodišťovou halu. Dům měl zajímavé dispoziční řešení, centrem dispozice byla hala s diagonálně umístěným dvouramenným schodištěm a na stejné diagonále bylo zkoseno nároží pokoje do ulice. V podkroví byl obytný pokoj (obr. 3). Dům stál ve svažitém terénu, byl podsklepen, a lze předpokládat, že byl využit i částečně obydlený sklep. Fasáda domu byla historizující, neboť byla členěna bosáží pod kordónovou římsou a nárožní bosáží. Okna byla lemována šambránou a podokenní a nadokenní římsou. Lze předpokládat, že tento objekt pochází z přelomu 19. a 20. století. Po roce 1948 patřil objekt Železářnám Stalingrad. Celý komplex pilnikárny byl zbourán kvůli výstavbě hornického učiliště.

Dům č. 26 (nové čp. 866)¹⁴ sousedící s Rumpalem vlastnila rodina Foglarova. Dům stál před Rumpalovou pilnikárnou a přečníval přes regulační čáru Císařské silnice, byl přízemní, s řeznickou živností. K domu se nezachovala další spisová a plánová dokumentace.

¹² SOkA F-M, MěNV F-M, inv. č. 334, k. 225

¹³ SOkA F-M, MěNV F-M, inv.č. 334, k. 225, plány března roku 1955, plány úpravy fasády a vstupu z roku 1961.

¹⁴ SOkA F-M, MěNV F-M, inv. č. 334, k. 225

Vedle domu č. 27 probíhala ulice, za kterou **po pravé straně Císařské silnice** stál **dům č. 128 (nové čp. 867)**,¹⁵ jež vlastnili Tomáš a Terezie Matulovi, kteří nechali v roce 1889 původně přízemní dům zvýšit o jedno patro a nízké meziposchodí. Tím bylo vytvořeno pět světnic a dvě kuchyně. Dům byl v březnu 1890 kolaudován. Patra byla přístupná přistavěným kamenným vnějším schodiště z průjezdu. Přízemí domu bylo zvednuto 1,15 m nad úroveň terénu. Místnosti byly ukončeny klenbou. Dům byl zbourán kvůli výstavbě hornického učiliště.

Vedle stál **dům č. 31 (nové čp. 849)**, přízemní domek, který byl v roce 1894 rozšířen o jednu místnost. Také on byl zbourán v roce 1963 kvůli výstavbě hornického učiliště.¹⁶

Dům č. 107 (nové čp. 847) po pravé straně silnice patřil **firmě Löw**. Byl to zahradní domek umístěný dále od Císařské silnice.

V Koloredově na Císařské silnici sídlila také **likérka Hermanna Löwa**, který založil firmu na výrobu likérů a lihovin na základě živnostenského povolení okresního hejtmanství už 21. 11. 1860.¹⁷ Likérka však na svých ochranných známkách značek likérů uvádí datum založení firmy roku 1856. Samotné likérce bude věnována větší pozornost níže. Hermann Löw pocházel z Frýdlantu nad Ostravicí, kde se narodil 2. 4. 1829. Od roku 1855 žil v Koloredově. Jeho žena Fani, rozená Glesinger, pocházela z Vojkovic.¹⁸ Manželé měli tři děti, nejstaršího Jindřicha, narozeného 1871 v Koloredově, který pracoval ve firmě, dceru Paulu, narozenou 1875, a nejmladšího syna Emila, narozeného 1878 v Koloredově.

Hermann Löw si nechal postavit na Císařské silnici reprezentativní rodinnou vilu **č. 177 (nové čp. 848), stojící po pravé straně směrem na Frýdek**, která byla postavena a kolaudována v roce 1905.¹⁹ Bohužel doposud neznáme jméno

¹⁵ SOKA F-M, MěNV F-M, inv. č. 334, k. 225

¹⁶ SOKA F-M, MěNV F-M, inv. č. 334, k. 225.

¹⁷ ZA v Opavě, fond Löw Hermann, úvod k inventáři, plány domu z roku 1940.

¹⁸ SOKA F-M, OÚ Místek, inv. č. 1070, k. 1611, sčítací operáty z roku 1900.

¹⁹ SOKA F-M, AO Koloredov, inv. č. 8, stavební kniha

architektura, neboť se nedochovaly plány a ve stavební knize stavitel není uveden. Zachovaly se pouze plány z roku 1940, kdy byla vila rodině vyvlastněna jako židovský majetek a připadla Německé říši.²⁰ Dle plánů přestavby, dochovaly se pouze 2 půdorysy, se jednalo o jednopatrovou vilu nepravidelného půdorysu. Dochovaly se však fotografie, díky kterým můžeme ocenit architektonické řešení vily, které bylo moderní (obr. 4). Stavitel rozčlenil blok budovy štíty s valbovou střechou, rizalitem na hlavní ose budovy a nepravidelným půdorysem. Navrhl výškově různě posázené střechy a nárožní věžičku. Centrem domu byla moderní prostorná schodišťová hala s dvouramenným schodištěm a ochozem. Po levé straně schodiště vyplňovaly půdorys provozní místnosti domu, tedy vedlejší podkovovité schodiště, kuchyň, koupelna a spíž. V patře stavitel umístil rozlehlé pokoje kolem schodišťové haly. Místnosti osvětlovala okna se secesní výplní z barevného skla. Na hlavní osu vstupního průčelí byl v přízemí arkýř segmentového půdorysu a v 1. patře okno se segmentovým záklenkem. Fasáda byla členěna hladce omítnutým přízemím a hrázděným zdívem v 1. patře. Stavitel ozdobil fasádu secesními dekorativními motivy. Architekt navrhl dům v pojetí anglické vily, která se na počátku 20. století uplatnila v české architektuře a známe ji například z návrhů a staveb Leopolda Bauera a Kotěry. Ve vile bydlel Jindřich Löw se svou rodinou, manželkou Marií a třemi dětmi, synem Hermannem, dcerou Lorou a nejmladším Hansem.²¹ Tahle velmi zajímavá a cenná vila však byla rovněž zbourána kvůli výstavbě hornického učiliště.

Vedle vily po **pravé straně směrem na Frýdek** stál **dům č. 21 (nové čp. 846)**, jenž stál už v roce 1880. V roce 1906 byl adaptován a rozšířen Leopoldem Schulzem. Byl to přízemní dům se sedlovou střechou, sestávající z kuchyně, dvou pokojů a dvou

²⁰ ZA v Opavě, fond Löw, Hermann, výroba likéru Místek-Koloredov, inv. č. 10

²¹ SOkA F-M, OÚ Místek, inv. č. 1246, k. 1775, sčítací operáty z roku 1921.

kabinetů. Dům byl zbourán v roce 1965 kvůli výstavbě hornického učiliště Dolu Paskov.²²

Dům sousedil s domem č. **88 (nové čp. 845)**, který byl vystavěn v roce 1880 z tvrdého materiálu Antonem Klišem. Byl to přízemní dům se sedlovou střechou. V přední části domu se nacházely dvě místnosti a do dvora bylo brzo po výstavbě domu přistavěno dvorní křídlo, přístupné z verandy, s kuchyní a dalším pokojem. Fasáda domu byla členěna bosáží a okny se šambránou.²³ Dům byl zbourán v roce 1963 kvůli výstavbě hornického učiliště.²⁴

Po **pravé straně císařské silnice** stála další významná vila č. **domu 91 (nové čp. 844) při ulici U Mostu (později Revolučních bojovníků)**, a sice **vila Karla Herliczky**, majitele textilní továrny „**Mechanická tkalcovna, bělidlo a úprava Karla Herliczky**“, které bude věnována větší pozornost níže. Karel Herliczka se narodil 1842(3). Přestože literatura uvádí, že pocházel z Příbora, dle sčítacích operátů se narodil ve Frýdku. Dle obchodního rejstříku měl v roce 1880 domovskou příslušnost ve Frýdku. Po příchodu do Místku pracoval u zámožného místeckého obchodníka se smíšeným zbožím Bohdálka.²⁵ Poté se oženil s Marií dcerou bohatého frýdeckého obchodníka Janického. Manželům se narodily čtyři děti, nejstarší Karel, narozený 24. 3. 1878 ve Frýdku, byl zaměstnán u otce jako úředník a účetní. Poté přišla v roce 1882 na svět dcera Elisabeth a dvě nejmladší děti Marie a Leo, které se narodily již v Koloredově.²⁶

Rodina Karla Herliczky bydlela ve vile, ve které bylo také sídlo firmy. Dochovaly se stavební plány přestavby domu z roku 1922, ze kterých však lze vyčíst původní řešení domu.²⁷ Autorem přestavby byl architekt Norbert Kafka (obr. 5). Původní plány ani

²² SOKA F-M, MěNV F-M, inv. č. 334, k. 225

²³ SOKA F-M, MěNV F-M, inv. č. 334, k. 224

²⁴ SOKA F-M, MěNV F-M, inv. č. 334, k. 225

²⁵ Myška, Milan: Opožděná industrializace. Lnářský a bavlnářský průmysl na Frýdecku a Místecku od počátku tovární výroby. Trutnov 1991, str. 49.

²⁶ SOKA F-M, OÚ Místek, inv. č. 1070, k. 1611, sčítací operát z roku 1910

²⁷ SOKA F-M, MěMV F-M, inv. č. 334, k. 224, plány přestavby.

písemná dokumentace se nezachovaly, můžeme však předpokládat, že dům byl postaven na konci 19. století. Dokládá to tradiční třítraktová dispozice s probíhající chodbou uprostřed s podkovovitým schodištěm. Dům byl původně jednopatrový. Při přestavbě po roce 1922 architekt zvýšil dům o obytné podkroví s mansardovou střechou. Původní dispozice byla zachovaná, došlo k drobným úpravám rozdělením několika místností. V podkroví byly vystavěny mohutné vikýře s dvěma okny. Historizující dům postupně dostal lesk továrníkovi vily. Zachovaly se dva návrhy vstupu na hlavní fasádě.²⁸ V prvním umístil stavitel na hlavní ose vstupní fasády po stranách vstupních dveří dórské sloupy nesoucí architráv. Podle poznámek na výkrese vypracoval však i druhé řešení se sloupy ukončenými drobným rostlinným motivem, bronzové dveře členěné čtvercovými vpadlinami. Fasáda si však zachovala historizující ráz, v přízemí byla rytmizována širokými pilastry a horizontálně členěna vyloženou kordónovou římsou oddělující přízemí od 1. patra. Okna v patře byla rámována šambránou. Moderní přestavba se projevila především v interiéru, což dokládají návrhy z interiéru. Stavitel navrhl dřevěné dubové moderní schodiště dekorované moderním vzorem. Architekt spojil klasicizující sloupy s moderním dekorem. Místnosti v přízemí sloužily jako kanceláře, kancelář šéfa a sklady. V patrech bydleli majitelé celkem v deseti pokojích s šatnami, komorami a samozřejmě koupelnou a záchodem. Dům byl v 60. letech 20. století v dobrém technickém stavu, ale přesto byl v roce 1980 zbourán kvůli výstavbě výměňkové stanice.

Za Herliczkovou vilou se nacházely objekty č. **100 (nové čp. 842) a 101 (nové čp. 839), které patřily likérce Hermanna Löwa.** Objekty č. 100 a 101 byly využívány jako hospoda s právem čepovat kořalku již dříve. Od roku 1796 vlastnil tyto dva objekty jako palírnu a hospodu Bernhard Galgon, který ji v roce 1803 prodal Josefovi Altmannovi, jenž pronajal v roce 1829 objekty Izákovi Löwovi, v roce 1856 (1860) založil jeho syn Hermann Löw likérku a v roce 1870 se stala celá usedlost

²⁸ ZA v Opavě, fond Herliczka Karel, inv. č. 39, k. 5, návrhy vstupu a schodiště

Löwovým majetkem.²⁹ Dne 29. dubna 1869 získal Hermann Löw povolení a právo k výrobě destilátů a také mohl pálenku v prostorách výroby nebo přilehlých prostorách prodávat.³⁰ Dochoval se nákres destilační aparatury z roku 1888 (pro „k. k. Finanzbezirks direktion Olmütz, 13. Dezember 1888“).³¹ Firma vyráběla například bylinný likér „Lysá Hora“, nebo „Koloredovská hořká“. V roce 1881 bylo Hermannu Löwovi uděleno právo k čepování piva a nalévání vína.³² V roce 1889 přistoupil do firmy jako prokurista Jindřich Löw. Podnik působil jako firma jednotlivce do roku 1905, kdy změnila právní formu na veřejnou obchodní společnost, jejíž společníky se stali Hermann, Jindřich, Fanny a Emil Löwovi.³³ V roce 1906 zemřel Hermann Löw a vedení společnosti převzal syn Jindřich Löw,³⁴ který se zasloužil o další rozkvět firmy. Rozšířil sortiment firmy o výrobu ovocných a dezertních vín, ovocných sirupů, kompotů a marmelád.³⁵ V roce 1919 Jindřich a Fanny Löwovi zažádali o zanesení českého názvu firmy, kterou zaprotokoloval Krajský soud v Novém Jičíně dne 4. 3. 1919 pod názvem „Heřmann Löw, továrna na likéry, pálené lihové tekutiny, ovocné šťávy, marmelády, ovocná vína, sladké, hořké a pelyňkové víno a obchod s nimi.“³⁶ Firma užívala také označení firmy „Collo, Heřman Löw, Místek-Koloredov-Morava“ od 20. let 20. století. Válečné události přinesly prosperující firmě závažné změny. Likérka byla židovským majetkem a na základě výnosu říšského protektora o židovském majetku převzal správu firmy správce Karel Ladek a v roce 1941 bylo jmění židovským majitelům zabaveno a společníci zavedeni do koncentračního

²⁹ Juřák, Petr: c. d., str. 36.

³⁰ SOKA F-M, ONV I F-M, inv. č. 739, k. 791, spisy hostinské a výčepní živnosti

³¹ ZA v Opavě, fond Löw Hermann, inv. č. 12

³² Tamtéž, zápis z 21. srpna 1922

³³ ZA v Opavě, fond Löw Hermann, úvod k inventáři.

³⁴ Tamtéž.

³⁵ Juřák, Petr: c. d., str. 36.

³⁶ ZA v Opavě, fond Löw Herman, výroba likérů Místek-Koloredov, úvod k inventáři.

tábora, kde zahynuli.³⁷ Po roce 1945 byl podnik znárodněn a od roku 1948 patřil pod Ostravské lihovarské závody, n. p. Ostrava.

Likérka stála po pravé straně Císařské silnice ve směru na Frýdek, avšak přístupná byla **z ulice U Mostu (později Revolučních bojovníků)**. Objekty likérky tvořily původně vrchnostenský dvůr patřící k statku Olomouckého arcibiskupství. Objekt č. 101, stojící na parcele původní č. 110, je zakreslen jako hospodářské stavení již na katastrální mapě stabilního katastru z roku 1833 jako částečně dřevěné a z poloviny zděné budovy. Dům č. 100 tzv. „Bayrisches Haus“ sloužil jako hospoda, měl právo šenkovat a č. 101 jako „Branntweinhaus“.³⁸

V objektu č. 101 sídlila likérka a lihovar. Do komplexu budov se vstupovalo branou z ulice u Mostu. Dle fotky z roku 1929 stály kolem dvora přízemní domy se sedlovou střechou (obr. 6). Zařízení a půdorys objektu č. 101 známe až z roku 1922. Budovy lihovaru měly jednoduchou jednotraktovou a dvoutraktovou dispozici. V křídle po levé straně u vstupní brány se nacházely dva byty s kuchyní, sklad ovocných džusů a stáje. V kolmém druhém bočním křídle byly situovány sklady likérů, kořalky, lihu, koňaku a rumu. V tomto křídle se nacházely tři destilační aparatury potřebné pro výrobu například Jamajského rumu, koňaku a dalších destilátů vyráběných také destilací a směsí chutných a zajímavých koření. Při destilaci byla využívána parní síla, proto na konci křídla byl situován parní kotel. V budově naproti vstupní brány se nacházely byty a sklady. Dvůr byl uzavřen čtvrtým křídlem k Císařské silnici, kde zřejmě bydlela rodina Hermanna Löwa, dokud se po roce 1910 nenastěhovala do nové vily č. 177. V areálu likérky bydlel Hermann Löw se ženou Fanny a jejich tři děti. V komplexu se ubytovalo dalších 10 zaměstnanců firmy. V roce 1929 byla přistavěna další dvě dvoupatrová křídla k boční budově likérky, tvořící druhý malý dvůr, kde se vyráběla také marmeláda. V současné době se v prostorách nacházejí průmyslové objekty, avšak původní zástavba se téměř nedochovala.

³⁷ Tamtéž.

³⁸ SOKA F-M, ONV I F-M, inv. č. 739, k. 791

Dům č. 100 sloužil jako hostinec a stál při císařské silnici blízko mostu přes řeku Ostravici. Byl to přízemní objekt se sedlovou střechou, kde se nacházela nálevna s menší místností a kuchyň. K firmě Hermanna Löwa patřil také **dům čp. 130**, stojící vedle domu č. 101, ve kterém se nacházely obytné prostory a obchod s výrobky firmy.

Naproti Löwově likérce stály objekty **textilní továrny Aloise Lembergera**, jejíž tkalcovna se dochovala dodnes. Článek se zaměřuje na budovy továrny stojící u Císařské silnice. Zakladatel firmy Alois Lemberger pocházel z Vídně, kde svůj podnik založil v roce 1865. Až v roce 1892-1893 koupil v Koloredově a Sviadnově od Fantiška Jiříka pozemky s mlýnem a dalšími nemovitostmi, na kterých vystavěl svou továrnu jako pobočný podnik vídeňské firmy.³⁹ Areál továrny s tkalcovnou se nacházel na katastru obce Sviadnov a Koloredov, obecní hranice mezi Sviadnovem a Koloredovem probíhala komplexem továrny. V roce 1907 byla změněna právní povaha firmy vytvořením veřejné obchodní společnosti, jejímiž společníky se stali Alois Lemberger, jeho synové Artur a Emil Lembergerové a podnik se nazýval „Alois Lemberger, vlněná a bavlněná továrna ve Sviadnově-Místku“.⁴⁰ Alois Lemberger a jeho rodina pobývali ve Vídni, stejně jako sídlo firmy. V Místku vedl firmu generální ředitel F. A. Geiringer, který byl však pro zpronevěru propuštěn a nahrazen vedoucím úpravny a barvírny Josefem Burschikem.⁴¹ Po vzniku Československa se stal doposud pobočný závod v Místku hlavním podnikem.⁴² Alois Lemberger umřel v roce 1924 ve Vídni a podnik dle kupní smlouvy převzali synové Artur a Emil a dcera Olga, provdaná Spieglerová a později se na vedení podílel i syn Jiří. Noví majitelé přijeli do Místku a ujali se přímého vedení firmy. Avšak v roce 1936 došlo ke krizi a firma nebyla schopna plnit závazky, a proto Artur spáchal sebevraždu.⁴³ Vdova Marie

³⁹ Juřák, Petr: Historie a současnost podnikání, str. 117.

⁴⁰ Juřák, Petr: c. d., str. 117.

⁴¹ Juřák, Petr: c. d., str. 117.

⁴² Juřák, Petr: c. d., str. 117.

⁴³ Juřák, Petr: c. d., str. 118.

a spolumajitelé firmy prodali své podíly postupně Jiřímu Lembergerovi a Josefu Burschikovi, který v roce 1941 získal celou firmu.⁴⁴ V roce 1945 byla továrna Burschikovi zkonfiskována jako německý majetek a k 1. lednu 1946 byla začleněna do národního podniku Slezské bavlnářské závody ve Frýdku-Místku, přejmenovaného v roce 1949 na Slezan, n.p. Lembergerova továrna byla závodem Slezan 01.

V roce 1893 začala rozsáhlá výstavba objektů Lembergovy fabriky. Na základě jednání z 30. března roku 1893 bylo uděleno stavební povolení pro výstavbu mechanické tkalcovny č. 1 ve Sviadnově se shedovou (pilovou) střechou, která byla nesena železnými sloupy. Tkalcovna byla navržena pro 400 stavů na parní pohon.⁴⁵ V objektu se nacházely dva sklady, jeden zaklenutý mezi traverzami a druhý ukončený dřevěným stropem. Součástí budovy byla také přípravná a expedice. Dne 6. ledna 1894 probíhalo komisionální jednání za účasti představenstva obce, okresního hejmanství, sousedů a představitelů živnostenského inspektorátu v Opavě, kteří udělili povolení k provozu. Na základě stavebního povolení z 5. března 1907 byla tkalcovna rozšířena na parcele č. 2 přestavbou v klasicizujícím slohu a postaveno bylo i dřevěné skladiště. Jednu z největších a nejmodernější tkalcoven u nás s téměř 800 stavy můžeme nyní vidět z nové silnice J. Opletala a u nájezdu na nový most probíhajícího kolem budovy.

Na katastrálním území obce Sviadnov stály další objekty továrny, např. šlichtovna (Schlichterei), která byla postavena v roce 1893 a v roce 1903 byla zvýšena o jedno patro pro přípravu. Dále tam byly postaveny dům pro pracující (Arbeitswonhaus) čp. 134 na parc. č. 656/1 ve Sviadnově a další objekty jako kolonie pro dělníky a další provozní budovy továrny.

Na katastrálním území Koloredova se nacházela zámečnická dílna, jež byla zaklenuta klenbou. V areálu se nacházela strojovna se strojem „dvojče“ (Zwillingsmaschine) s výkonem 200 koní. V Koloredově byly kvůli výstavbě továrny zbourány domy č. 84, 85, 86 a 87. Na parcele č. 121 měl být postaven kanál kvůli další

⁴⁴ Juřák, Petr: c. d. více o historii továrny a výrobcích str. 118-120.

⁴⁵ SOKA F-M, OÚ Místek, inv. č. 833, k. 783

projektované stavbě.⁴⁶ Na parcelách 42/1, 42/2, 43 v Koloredově při Hálkově ulici byla v roce 1907 postavena noclehárna (Schlafehaus) pro zaměstnance.

Před Lembergerovou tkalcovnou po levé straně Císařské silnice po směru do Frýdku stály objekty č. **96, 95, 94 a 93**. Za domy č. 94 až 96 s hospodářskými budovami probíhala obecní hranice mezi Sviadnovem a Koloredovem. Přímo u Koloredovského mostu stála kaplička, která byla při výstavbě nového mostu zbourána.

Dům č. 96 (nové čp. 942) patřil v roce 1900 však ještě Ignatzi Lichtensternovi. Kolem roku 1910 vlastnil dům Alois Lemberger. Dům stál v blízkosti Koloredovského mostu při břehu řeky. Samostatně stojící dům byl spolu s hospodářskými budovami součástí továrního komplexu Lembergerovy textilky sloužící jako skladiště.⁴⁷ V roce 1930 bylo přestavěno na dva byty. Stavební plány se nedochovaly, ale na dobové fotografii jde vidět dobře původní zástavba při Císařské silnici u mostu na břehu řeky Ostravice. Dům byl přízemní a byl ukončen mansardovou střechou. Dle fotografie mohlo jít o dům asi z přelomu 18 a 19. století, fasáda byla členěna pilastry a okny se šambránou (obr. 7). Ve dvoře stála hospodářská budova se sedlovou střechou.

Vedle stál dům č. **95 (nové čp. 941)**, který v roce 1900 patřil Ignatzi Lichtensternovi. Dle sčítacích operátů z roku 1910 patřil firmě Lemberger. Nedochovala se žádná projektová dokumentace a spisy o této budově.

Dále následoval dům č. **94 (nové č. 940)**, jež vlastnila v roce 1893 rodina Pokludova. Dle sčítacích operátů víme, že v obytném domě bylo pět bytů k pronajmutí, proto můžeme předpokládat, že šlo o samostatně stojící větší, zřejmě jednopatrový obytný dům. Bohužel v demoličních spisech se nedochovala žádná stavební dokumentace. Už v roce 1910 dům a okolní objekty patřily firmě Aloise Lembergera. Ten také nechal v roce 1924 postavit na parcele č. 127 patřící k domu hrázděný strážní domek. Po roce 1945 se u domu nacházelo zahradnictví.

⁴⁶ SOKA F-M, OÚ Místek, inv. č. 833, k. 783

⁴⁷ SOKA F-M, MěNV F-M, inv. č. 334, k. 227

Sousední **dům čp. 93** stál naproti Herliczkovy vily č. 91. K domu se však nedochoval žádný spisový materiál. Dle situačního plánu měl dům přistavěno dvorní křídlo. Dle sčítacího operátu vlastnil v roce 1900 dům Martin Ebel, od roku 1910 však dům patřil firmě Lemberger. Můžeme předpokládat, že byl součástí areálu textilní továrny a dle sčítacích operátů se v domě nacházel jeden byt.

Tyto domy byly zbourány z důvodu výstavby nové kotelny a také nového nájezdu na nový most přes řeku Ostravici. Nová silnice s nájezdem na most byla posunuta doleva. V současnosti je původní ulice v těchto místech přerušena ulicí J. Opletala a zastavěna benzínovou pumpou.

Dalším významným objektem **po levé straně Císařské silnice** do Frýdku byla tzv. Lembergerova vila, **č. domu 92 (nové čp. 939)**⁴⁸ stojící v zahradě a patřící firmě Lemberger. Avšak ještě v roce 1893 vlastnil dům Karel Hoffmann. Podle sčítacích operátů z roku 1910 patřila už firmě Lemberger. Bohužel k vile se nedochovala žádná stavební dokumentace, tudíž neznáme ani jméno architekta. Ve vile bydleli zřejmě ředitelé továrny, například F. A. Geiringer, a majitelé firmy, pokud pobývali v Místku. Dle konfiskačních materiálů Josefa Burschika, který ve vile jako majitel firmy bydlel, pouze víme, že vila měla 5 pokojů, halu, kuchyň, spíž a koupelnu.⁴⁹ Dle dobové fotografie však víme, jak vila vypadala (obr. 8). Budova se skládala ze dvou částí. Dům č. 92 byl vystavěn jako samostatně stojící jednopatrová vila půdorysu nepravidelného obdélníku s nárožní věžičkou. První část domu získala historizující pojetí s klasicizujícími prvky. Uliční průčelí bylo ve zvýšeném přízemí členěno dvěma monumentálními oblouky arkády ve výšce dvou pater, které vedly do otevřené vstupní terasy. Nad zvýšeným přízemím probíhala vyložená římsa. Fasáda byla rytmizována obdélnými okny po stranách s pilastry s hlavicí. Modernější je užití hladké omítky a cihelného zdiva. V přízemí byla fasáda členěna podlouhlými okny. Průčelí bylo

⁴⁸ SOKA F-M, MěNV F-M, inv. č. 334, k. 227

⁴⁹ SOKA F-M, MěNV F-M, inv. č. 169, k. 100, konfiskace, spis není příliš obsáhlý

ukončeno vyloženou korunovou římsou ozdobenou vázami na nárožích. V navazující části stál jednopatrový dům s podkrovím ukončen velkým trojúhelníkovým štítem s trojicí oken. Dům byl navržen v modernějším pojetí. Fasáda byla provedena v režném zdivu kombinovaném s hladkou omítkou. Průčelí rytmovala obdélná okna a nad hlavním vstupem obloukový tympanon nesený pilastry po stranách vstupu. Tyto na pohled dva domy byly vedeny pod jedním číslem popisným. **Lembergerova vila čp. 92** byla zbourána z důvodu nového nájezdu a asanace mostu přes řeku Ostravici v roce 1985.

V blízkosti vily po **levé** straně silnice stála **hospoda č. 82 (nové č. 868)**, kterou v roce 1892 vlastnil Antonín Deutscher. Stála vedle reality Karla Herliczky. V roce 1910 vlastnil dům Alois Lemberger. V období 1. republiky v domě byla známá hospoda „U Kiki“, kterou vlastnila majitelka Emilie Kiková. Přízemní dům byl ukončený sedlovou střechou, fasáda byla jednoduše členěna okny se šambránou a soklem. V domě byly dvě místnosti a výčep s kuchyní. V roce 1945 jí byl dům zkonfiskován jako německý majetek.⁵⁰

Vedle domu č. 82 se nacházela textilní továrna „**Mechanická tkalcovna, bělidlo a úpravna Karla Herliczky**“. V roce 1880 založil Karel Herliczka ruční tkalcovství a faktorství, které bylo zapsáno do živnostenského rejstříku při Krajském obchodního soudu v Novém Jičíně jako živnost „Gemischwarenhandlung und baumwollewarenerzeugung und Handel“, pod názvem firmy „Carl Herliczka“.⁵¹ Sídlila v budově, kde byla kancelář, sklad, sušárna a barvírna.⁵² Hlavním rysem faktorství byla rozvinutá dělba práce. Herliczka zaměstnával pracovníky, kteří pracovali doma, avšak na jeho stavech zpracovávali jeho přízi. Zaměstnával ve své rozptýlené manufaktuře dělníky z Místku, z Dobré, Nošovic,

⁵⁰ SOKA F-M, MěNV F-M, inv. č. 86, k. 165, konfiskace německého majetku.

⁵¹ ZA v Opavě, Krajský soud Moravská Ostrava, inv. č. 122, kart. 5, sig. JdIII56, firemní spisy Karla Herliczky

⁵² Myška, Milan: Opožděná industrializace. Lnářský a bavlnářský průmysl na Frýdecku a Místecku od počátku tovární výroby. Trutnov 1991, str. 49, 66, odkazuje na fond Karel Herliczka v ZA v Opavě

Morávky a Raškovic.⁵³ Provozoval i vlastní apretační dílny. Karel Herliczka byl úspěšný podnikatel, neboť v roce 1888 zřídil pobočný závod bělírnu v Rožnově pod Radhoštěm, kde vyráběl tzv. Rožnovské plátno a vedle toho měl ochrannou značku „Sněženka“ na bílou vébu (Edelweiswebe), mercerovanou a dokonale upravovanou.⁵⁴ V roce 1891 založil Herliczka Mechanickou tkalcovnu v Koloredově. Došlo k rozmachu firmy, který přinesl v roce 1894 změnu názvu firmy na „Mechanická tkalcovna, bělidlo a úpravna“ (Mechanische Weberei, Bleich und Appreturfabrik).⁵⁵ V roce 1902 zemřel zakladatel firmy a vedení převzal nejstarší syn Karel, jenž vystudoval vyšší textilní průmyslovku v Bílsku a oženil se s dcerou majitele místeckého pivovaru, čímž získal značné jmění.⁵⁶ V roce 1902 vdova Marie Herliczková a syn Karel Herliczka změnili název firmy na „Mech. Weberei Bleich und Appretur-Fabrik Carl Herliczka Místek“ Továrna fungovala až do roku 1913, kdy byla dne 22. 8. vymazána z živnostenského rejstříku.⁵⁷ Avšak firma pokračovala i poté dál a byla zapsána jako svobodná živnost dle živnostenského listu z roku 1913.⁵⁸ V roce 1925 byl zanesen název česky „Mechanická tkalcovna bělidlo a úpravna Karel Herliczka, Místek“. V roce 1945 byla továrna zkonfiskovaná jako německý majetek a byla v národní správě. V roce 1948 se Herliczkova Mechanická tkalcovna, bělidlo a úpravna stala součástí podniku Slezské bavlnářské závody Frýdek-Místek, jehož název byl o rok později pozměněn na Slezan, bavlnářské závody, národní podnik Frýdek-Místek, konkrétně to byly objekty Slezan 02.⁵⁹

⁵³ Myška, Milan, c. d., str. 49

⁵⁴ ZA v Opavě, úvod k inventáři fondu Karel Herliczka, mechanická tkalcovna, bělidlo a úpravna v Místku,

⁵⁵ Tamtéž, Krajský soud Moravská Ostrava, sig. JdIII56

⁵⁶ ZA v Opavě, fond Herliczka Karel mechanická tkalcovna, bělidlo a úpravna v Místku, úvod k inventáři

⁵⁷ SOKa F-M, ONV I F-M, inv. č. 55, živnostenský rejstřík

⁵⁸ ZA v Opavě, fond Herliczka Karel mechanická tkalcovna, bělidlo a úpravna v Místku, inv. č. 4

⁵⁹ Juřák, Petr: Historie a současnost podnikání na Frýdecko-Místecku. Žehušice 2005, str. 126.

Textilní továrna Karla Herliczky stála po levé straně císařské silnice a areál továrny se rozkládal mezi původními ulicemi Anenská a Hřbitovní.

Už v roce 1886 provozoval Karel Herliczka živnost a vlastnil **dílnu v domě č. 32, která se nacházela po levé straně po směru do Frýdku**, naproti domu čp. 128. Dílna se stala součástí komplexu budoucí továrny, která však prošla mnoha přestavbami. Zachoval se plán **dílny č. 32** od Franze Bergmana z 30. 7. 1886. Přízemní budova ve tvaru L kolem dvora obsahovala v přední části domu dílnu uprostřed se sušírnu (Trockeraum) a skladem zboží (Waarenmagazin) po stranách a v druhé části dispozice se nacházel byt majitele. V křídle do dvora byla umístěna vývažovna (Kocherei), barvírna (Färberei) a nově přistavěná dílna. V roce 1888 probíhala další přestavba, ke které se vyjádřili jak sousedé, tak samozřejmě okresní úřad.⁶⁰ Dle zápisu z roku 1888 byla zvýšena přední budova o jedno patro.⁶¹ Dne 8. 11. 1891 Herliczka založil továrnu **Mechanische Weberei (mechanická tkalcovna)**, která byla zapsána do živnostenského rejstříku s adresou **Koloredov č. 32 (nové čp. 869, Hřbitovní ulice)**. Poté se továrna začala dále rozšiřovat. V roce 1893 bylo vystavěno za továrnou nové přízemní skladiště. V roce 1898 žádal majitel továrny o stavební povolení k výstavbě továrního komínu (Schorsteines) a kotelny (Kesselhauses) k domu č. 32 a tkalcovny (Websaales).⁶² Dochoval se situační plán od stavitele Hermanna Rippera z roku 1898 se zamýšlenými přístavbami.⁶³ Nová samostatně stojící tkalcovna postavena nebyla, avšak komín a kotelna ano. Továrna byla postupně dostavována, až budovy obklopovaly malé nádvoří, což dokládá situace z roku 1907 (obr. 9). Ke kotelně byla přistavěna strojovna a k původní budově přistavěna nová tkalcovna. Bohužel se nedochovaly plány s původními pohledy

⁶⁰ SOKA F-M, MěNV F-M, inv. č. 334, k. 225, žádost o stavební povolení z 31. 7. 1886, oznámení z 12. 5. 1888

⁶¹ SOKA F-M, MěNV F-M, inv. č. 334, k. 225, 12. 5. 1888

⁶² SOKA F-M, MěNV F-M, inv. č. 334, k. 225

⁶³ ZA v Opavě, fond Herliczka Karel mechanická tkalcovna, bělidlo a úpravna v Místku, inv. č. 38, k. 5

továrny. Zachovala se však fotka z roku 1910, kde je pohled na Herliczkovu tkalcovnu před požárem z roku 1914 (obr. 10). Objekt byl postaven ještě v historizujícím pojetí. Jednopatrová omítnutá budova byla rytmizovaná okny se šambránou se středovým klenákem. Přizemí od 1. patra bylo členěnou římsou. Fasáda je zvýrazněna rizalitem s historizujícím štítem ukončeným vázami po stranách, ve kterém je umístěn firemní nápis.

V roce 1907 se textilní továrna dále rozrůstala a to ve směru k původní Anenské ulici (Annagasse). Od roku 1907 usiloval Karel Herliczka o postavení **nové tkalcovny na parcele č. 139**, která se rozkládala při Anenské ulici za původní továrnou.⁶⁴ K nové tkalcovně (Websaal) se přistavěl firemní sklad (Fabriksmagazin) na parcele č. 135. Rovněž dle plánu skladu šlo o historizující fasádu rytmizovanou pilastry a obdélným dekorem pod okny. Tkalcovna byla postavena do roku 1910.

V roce 1907 se rozhořel spor kvůli přestavbě původní tkalcovny č. 32, neboť podle původního návrhu přestavby přesahovalo nároží budovy nové tkalcovny povolenou stavební linii při Císařské silnici.⁶⁵ Plány pro přestavbu vypracoval v roce 1907 místecký městský stavitel Hermann Ripper. Herliczka si podal žádost o stavební povolení přímo na Okresní úřad v Místku, který stavbu povolil, avšak žádal ještě prošetření stavební linie. A to bylo příčinou sporu, protože obec Koloredov nesouhlasila s návrhem a požadovala dodržení stavební linie. Po připojení Koloredova k Místku posuzovala problém městská obec Místek. Tento spor se řešil na vyšších instancích u zemského výboru (Landesausschuss des Markgrafschafts Mähren) a až při vídeňském správním soudním dvoru v roce 1909. (Verwaltungsgerichtshof in Wien), kde si Karel Herliczka se svým advokátem stěžoval proti zamítnutí obce a zemského výboru z roku 1908. Stavební linie vedla od domu Franze Šlapety č. 147 na Císařské silnici k betonovým sloupkům oplocení vstupní fronty vily Aloise Lembergera

⁶⁴ SOKA F-M, MěNV F-M, inv. č. 334, k. 225

⁶⁵ SOKA F-M, MěNV F-M, inv. č. 334, k. 225, ZA v Opavě, fond Herliczka Karel, inv. č. 38, k. 5, plány z roku 1907, zachovaly půdorysy tkalcovny

na druhém konci.⁶⁶ Tato linie byla značně překročena a zasahovala nárožím do Císařské silnice. Tento návrh nebyl realizován, vídeňský správní soud rozhodl v neprospěch Herliczky a dle rozhodnutí Moravského zemského výboru z roku 1910 byl stavebník povinen stavební linii dodržet. Přestavba nebyla provedena vůbec. Zásadní zvrát přišel v roce 1914, kdy továrna vyhořela. Byla vystavěna nová továrna, která dodržela stanovenou stavební linii. K původní zachovalé části objektu továrny byla přistavěna tkalcovna nepravidelného půdorysu s malým nádvořím uprostřed a šlichtovna k budově při Anenské ulici. Tato nová výstavba se však protáhla na několik let. Dochovaly se plány z roku 1914 i s pohledy⁶⁷ (obr. 11). Plány vypracoval „Alfred Berger Zivilingenieur für Bauwesen und Baumeister“ z Moravské Ostravy. Architektonické pojetí je moderní a zajímavé. Architekt navrhl vertikální průčelí, fasáda tovární budovy byla rytmizována členěnými vysokými okny, vrstvenými pilastry a byla ukončena trojúhelníkovými štíty a atikou kryjící pilovou střechu. Na fasádě jsou užity moderní prvky, vrstvené čtverce a zkosené hrany. Továrna byla v 80. letech zbourána a na jejím místě stojí dnes Penny Market. Za továrnou stála malá kaple, která však byla také zničena (obr. 12).

Na nároží Císařské silnice a Anenské ulice stál nárožní dům č. 33 (nové čp. 667), který vlastnil **Heinrich Trammer**.⁶⁸ V rohovém domě sídlila původně kovárna, která však byla v roce 1906 zrušena a prostory byly přestavěny na obytné místnosti. Dům měl nepravidelný půdorys, kolem kterého stály dřevěné šopy, které byly strženy. V místě původní kovárny byly zřízeny byty sestávající z kuchyně a pokoje. Dispozice byla přizpůsobena nepravidelnému půdorysu. Na třetí osu zleva byl situován průjezd od dvora. Po levé straně byly dva byty a pravá strana rovněž. Z průjezdu vedlo schodiště do patra. Na byty bylo přestavěno rovněž křídlo při Anenské ulici. Byl využit každý prostor, a proto

⁶⁶ SOKA F-M, MěNV F-M, inv. č. 334, k. 225

⁶⁷ ZA v Opavě, fond Herliczka Karel, mechanická tkalcovna, bělidlo a úpravna v Místku, inv. č. 38, k. 5

⁶⁸ SOKA F-M, MěNV F-M, inv. č. 334, k. 219

například kuchyň měla půdorys trojúhelníku. Tyto byty byly přístupné z Anenské ulice. Místnosti byly klenuté klenbou a některé ukončené trámovým stropem. Bohužel se nezachovaly pohledy domu. Tento původní dům byl zbourán v roce 1929 a na místě byl vystavěn obchodní a obytný dům majitele **Gustava Goldbergera**. Již v roce 1928 byl vypracován projekt, avšak z důvodu překročení stavební čáry nebyl povolen městským stavebním úřadem v Místku. Stavební povolení bylo uděleno 15. července 1929 na základě předložených nových stavebních plánů architekta Gustava Raimanna, který navrhl jednopatrovou podsklepenou budovu s obydlím podkrovím. Dům měl nepravidelnou dispozici se zaobleným nárožím, podkovovitým schodištěm vystupujícím z dvorní fasády spolu s bočními krátkými křídly budovy (obr. 13 a, b, c). Na hlavní osu vstupní fasády z Masarykovy třídy stavitel umístil chodbu, po jejíž pravé straně situoval obchody s přilehlým skladištěm, přístupné ze zaobleného nároží a ulice. Po levé straně chodby umístil kancelář, pokoj a kuchyň. Chodba vedla do prostorné haly ukončené podkovovitým schodištěm. V 1. patře se rozprostíral byt sestávající ze 4 pokojů, předsíně, kuchyně, spíže a příslušenství. K bytu patřily dva balkóny. V podkroví se rozkládal byt s dvěma pokoji a kuchyní. Architekt navrhl zajímavou budovu se členitou fasádou, se zaobleným rohem ukončeným atikou, a členěnou v přízemí výkladními skříněmi a v patře balkónem. Ve svém návrhu spojil tradiční zajímavou fasádu s vrstvenými pilastry probíhající přes celou fasádu a modernistickými geometrickými detaily. Fasáda je členěna okny v lisénových rámech a římsou mezi přízemím a 1. patrem. Součástí objektu byl dvůr se starým šopami po straně a přistavěným přízemním domem s bytem v přízemí. Po levé straně domu se do dvora vstupovalo bránou. Charakter obytného domu převládá nad obchodním. Dům byl zbourán z důvodu výstavby sídliště Anenská.

Na dům č. 33 navazoval sousední dům č. **147 (nové čp. 669)**, ke kterému se však nedochovala žádná spisová ani plánová dokumentace.

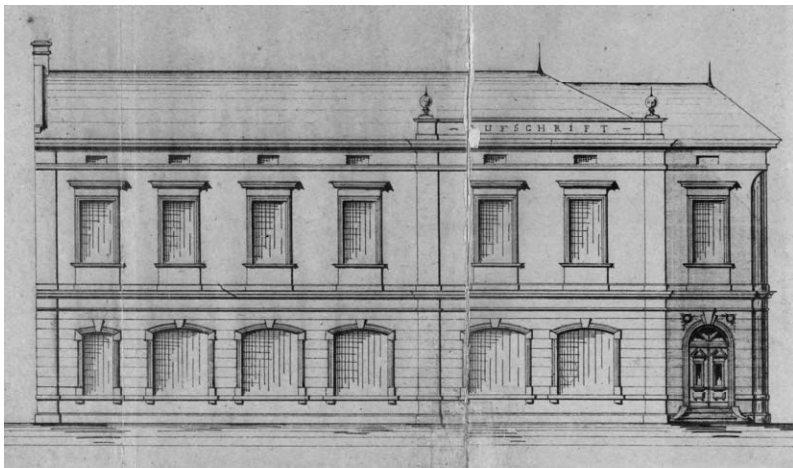
Dům č. 39 (nové č. 674) byl starý dřevěný domek, který byl v roce 1950 zbourán a vedle byl postaven nový rodinný dům.⁶⁹

Po **levé** straně Císařské silnice po směru na Frýdek uzavírá popis zástavby části ulice dům **čp. 29**, stojící naproti křížení s ulicí Riegrovou a silnicí Císařskou. K domu se žádná dokumentace nezachovala.

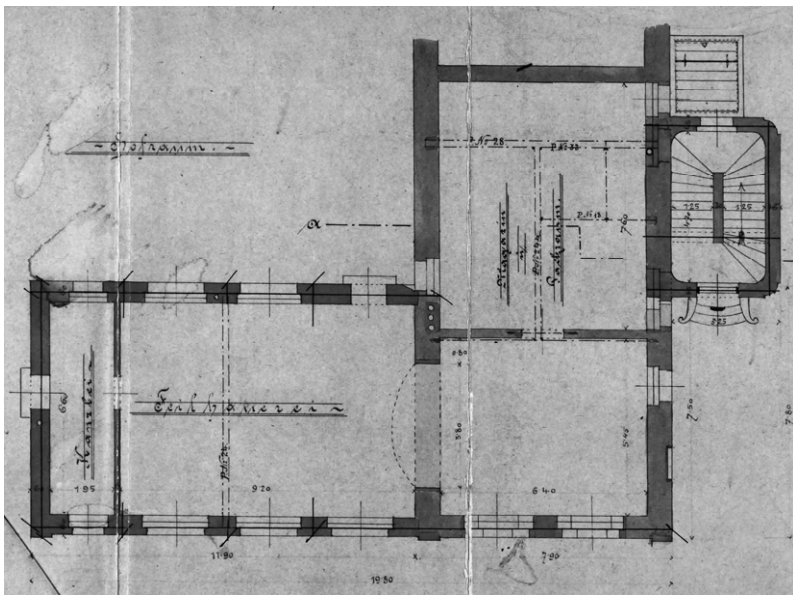
Článek se zabýval již neexistujícími domy a továrnami na dřívě Císařské silnici, poté Masarykově třídě v období 1. republiky. Byly zbourány cenné budovy se zajímavou architekturou, některé domy byly přitom staré pouhých 50 až 80 let (obr. 14 a 15).

⁶⁹ SOKA F-M, MěNV F-M, inv. č. 334, k. 219

Obrazová příloha k článku

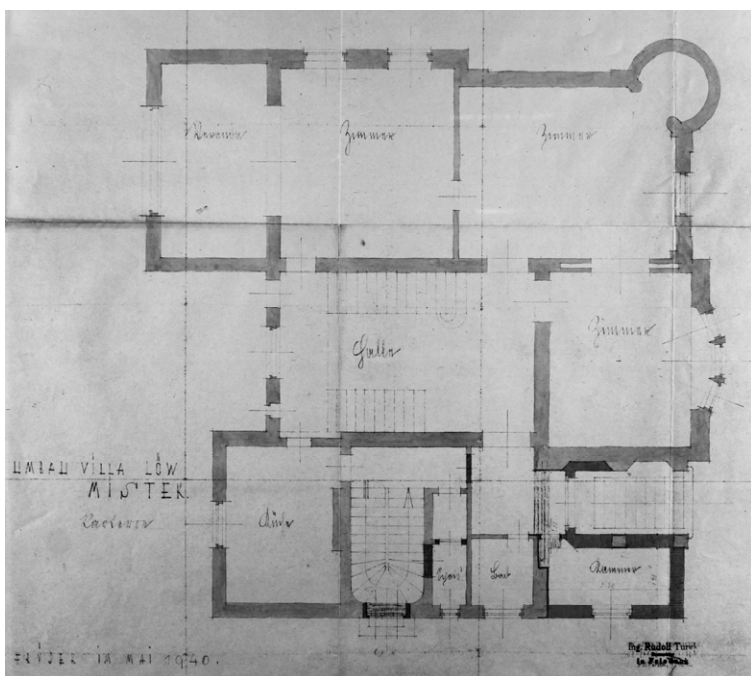
Obr. 2a - Pohled na hlavní průčelí, pilnikárna Johanna Rumpala

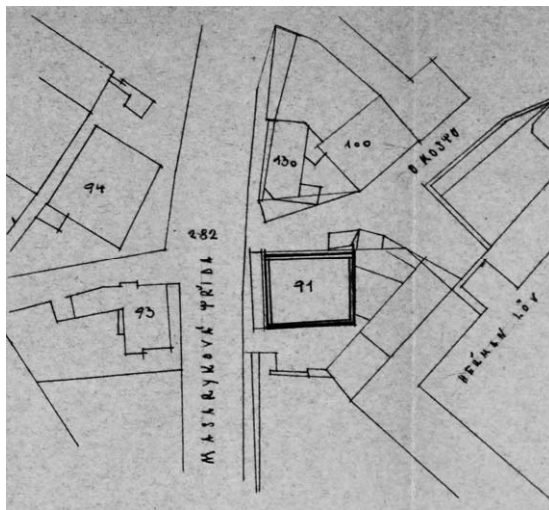
Obr. 2b - Půdorys přízemí domu č. 149, pilnikárna Johanna Rumpala

Obr. 4a - Fotografie rodinné vily Hermanna Löwa, čp. 177 (nové čp. 848)

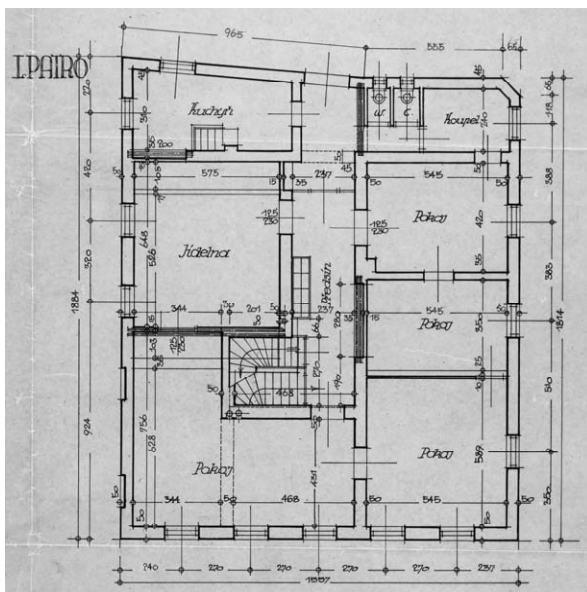
Obr. 4b - Půdorys přízemí rodinné vily Hermanna Löwa, čp. 177 (nové čp. 848)

Obr. 5a - Situační plán vily Karla Herliczky, čp. 91 (nové čp. 844)

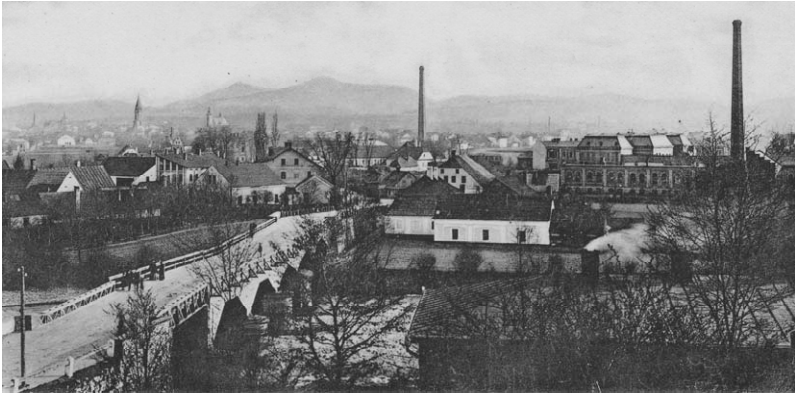
Obr. 5b - Plán vstupního průčelí vily Karla Herliczky, čp. 91 (nové čp. 844)

Obr. 5c - Půdorys 1. patra vily Karla Herliczky, čp. 91 (nové čp. 844) z roku 1927

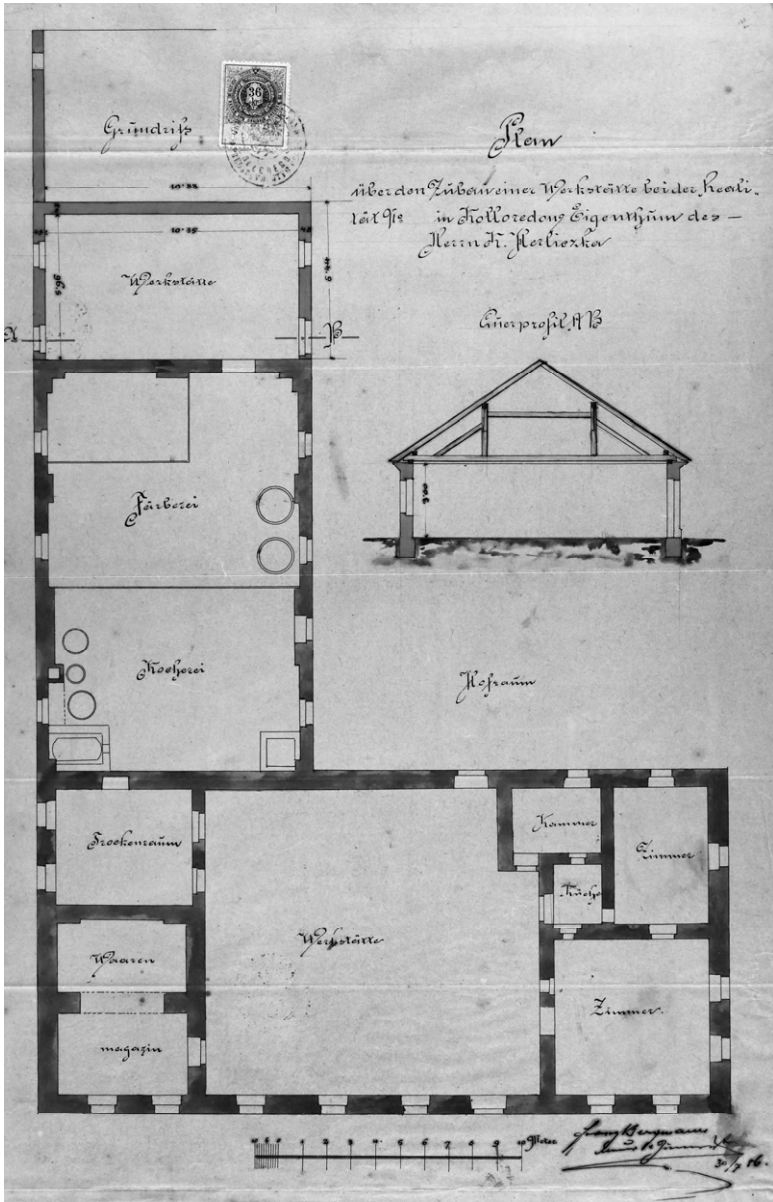
Obr. 6 - Fotografie Likérky Hermanna Löwa, ze sbírky SOKA F-M

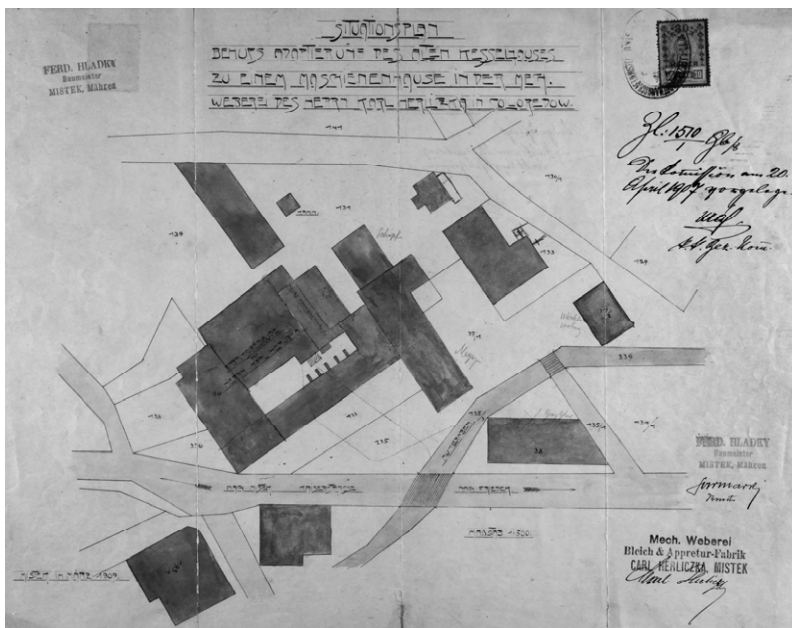
Obr. 7 - Pohled na Koloredov od Koloredovského mostu, ze soukromé sbírky V. Petera, po pravé straně dům čp. 96 s mansardovou střechou a Lembergerova továrna, po levé straně Löwova likérka

Obr. 8- Pohled na Lembergerovu vilu, čp. 92 (nové čp. 939), SOkA F-M

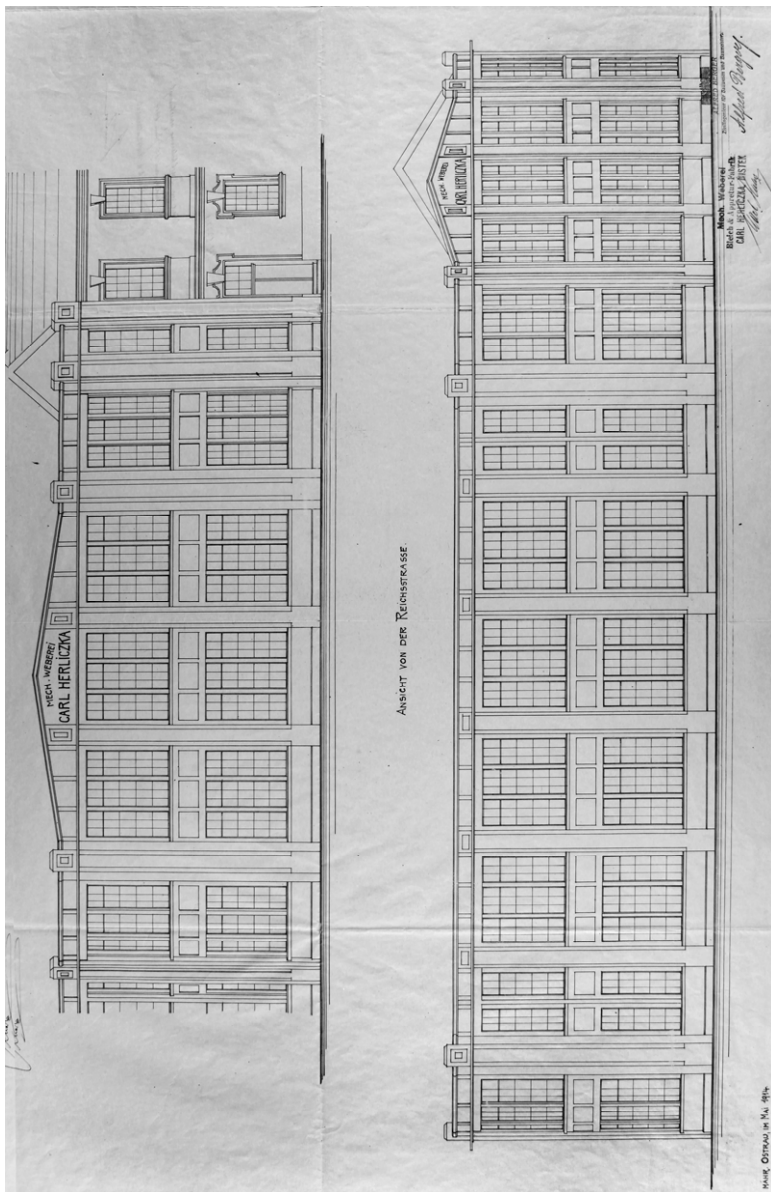
Obr. 9 - Herliczkova dílna v čp. 32, půdorys z roku 1888

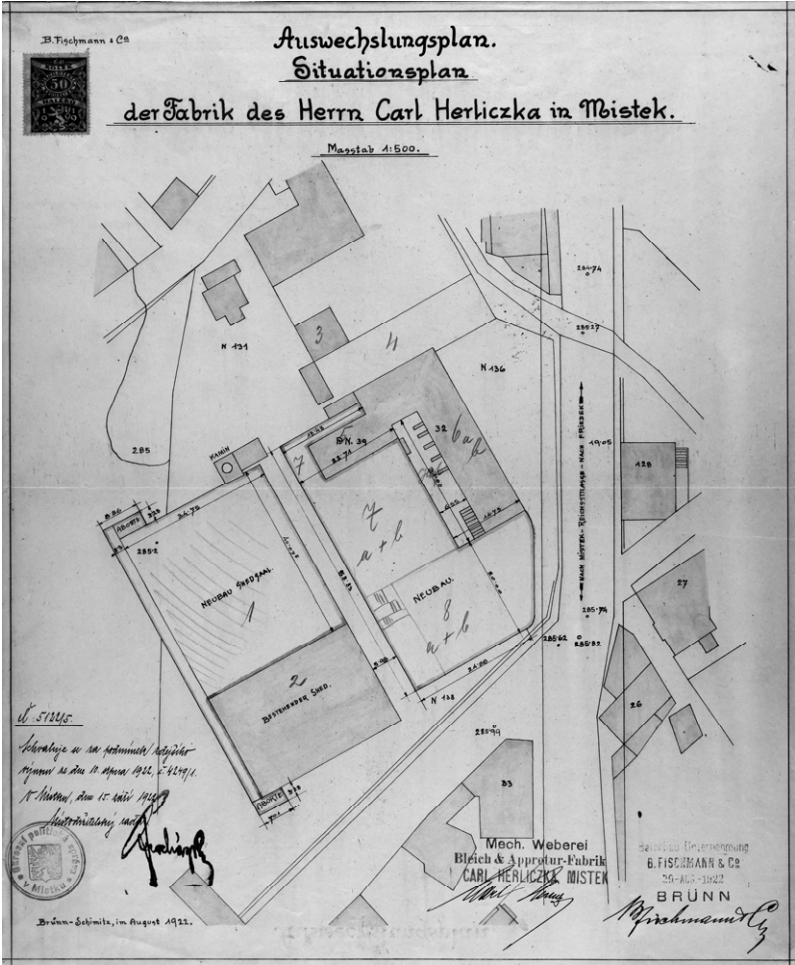
Obr. 10a - Situační plán Herliczkovy rozrůstající se továrny z roku 1907

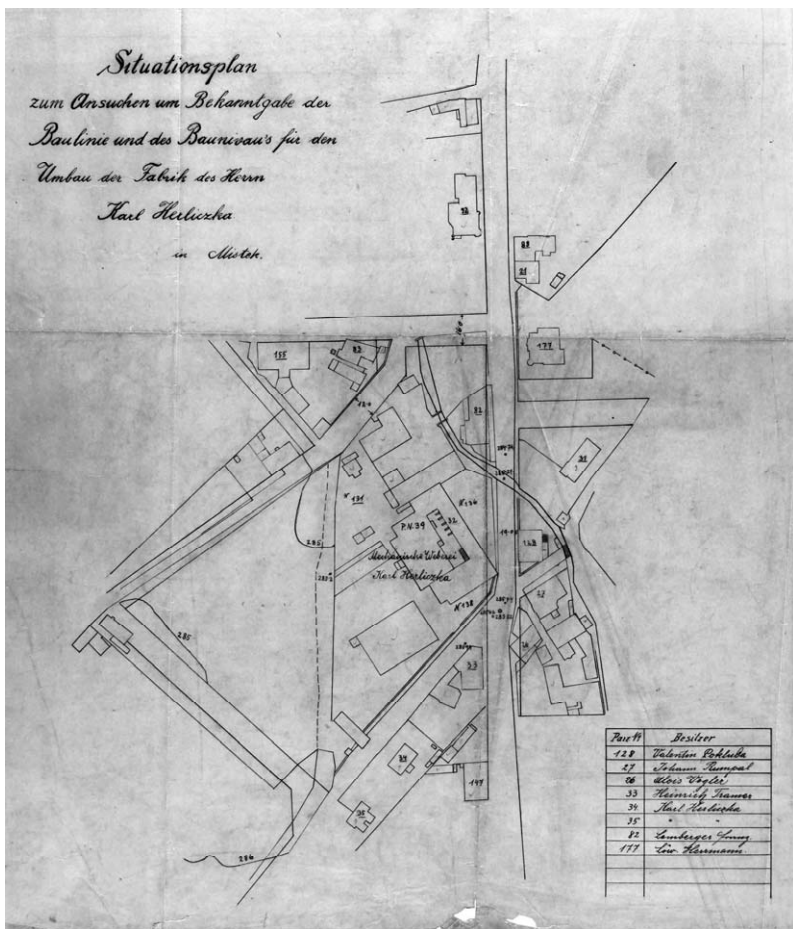
Obr. 10b - Pohled na Herliczkovu továrnu před rokem 1914 (foto ze soukromé sbírky V. Petera)

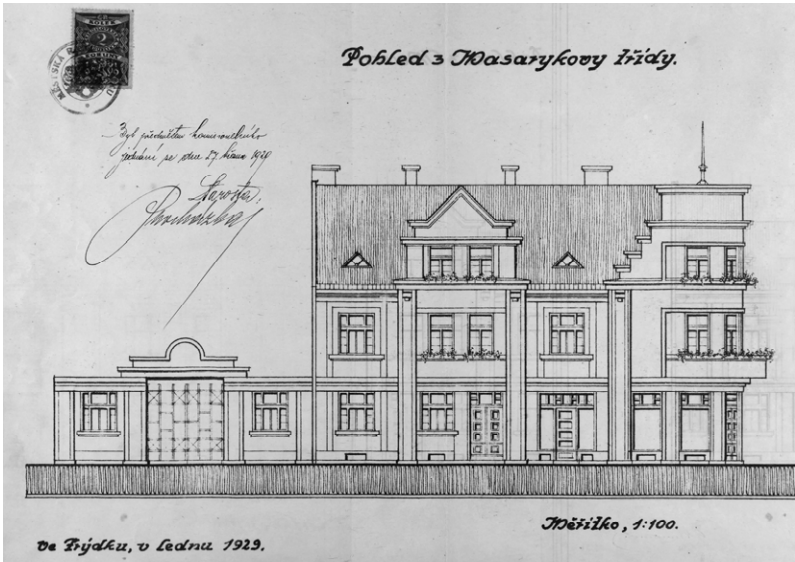
Obr. 11a - Plán průčelí nové Herliczkovy továrny z roku 1914

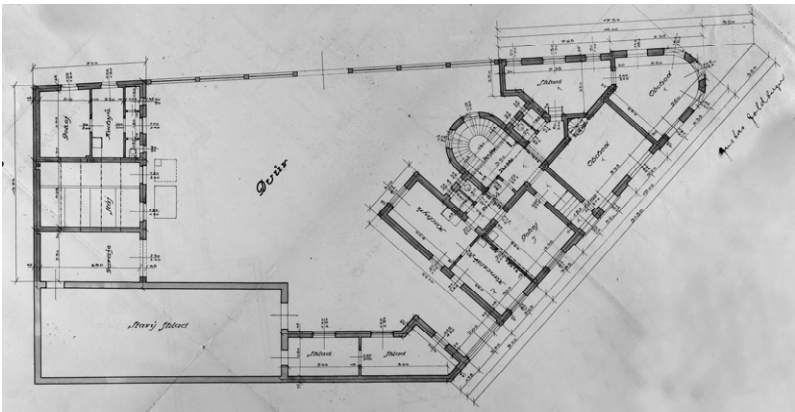
Obr. 11b - Situační plán nové Herliczkovy továrny z roku 1914

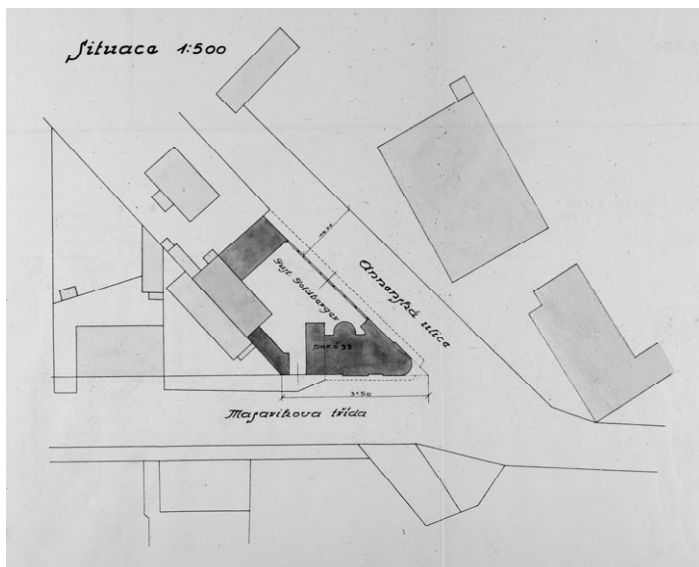
Obr. 12 - Situace části Říšské silnice s Herliczkovou továrnou

Obr. 13a - Plán vstupního průčelí Goldbergerova obchodního domu, čp. 33 (nové čp. 667)

Obr. 13b - Plán půdorysu Goldbergerova obchodního domu, čp. 33 (nové čp. 667)

Obr. 13c - Situační plán Goldbergerova obchodního domu, čp. 33 (nové čp. 667)

Obr. 14 - Fotografie nově postavené budovy bazény, v pozadí Herliczkova vila a v levém okraji fotografie část Lembergerovy vily

Obr. 15 - Pohled na zadní průčelí obchodního domu, domu čp. 27, v pozadí fasáda pilnikárny

ROZDĚLIT ČI PONECHAT SLOUČENÉ?

K integraci Frýdku, Místku, Lískovce, Starého Města a Sviadnova v letech 1945 – 1948

Tomáš Adamec

Na počátku května 1945 stáli občané Frýdku, Místku a přilehlých obcí před otázkou, jak začít budovat nový mírový život. Tuto otázku samozřejmě řešila města a obce v celé osvobozené republice, zde však šlo o to, zda jít dál společně, nebo samostatně. Rozhodnutím ministerstva vnitra ze dne 15. 12. 1942¹ byla totiž města Frýdek a Místek a obce Staré Město, Lískovec a Sviadnov s účinností od 1. ledna 1943 spojena v jeden celek s názvem Frýdek. Sloučení nespadlo z nebe, nebylo to rozhodnutí, které by svou nečekaností občany zcela zaskočilo. Otázka sloučení visela ve vzduchu už v předválečném období, byla předmětem mnoha jednání i obecních referend, až v roce 1942 se však našla „autorita“, která tuto věc prosadila.

Po osvobození se v jednotlivých městských částech utvořily místní národní výbory, frýdecký a místecký se spojily v jeden ústřední národní výbor, ve Sviadnově, Starém Městě a v Lískovci pak byly jeho expozitury. Z těchto čtyř reprezentací to byl právě sloučený Místní národní výbor ve Frýdku, který byl největším zastáncem dosavadního stavu, tedy sloučení. Nebylo se čemu divit, i v období první republiky zněl nejsilnější hlas pro spojení obcí právě z centra. V tomto duchu také MNV ve Frýdku sepsal memorandum pro ministra vnitra. Nese datum 29. listopadu 1945

¹ O rozhodnutí informuje Úřední list Protektorátu Čechy a Morava, číslo 298 ze dne 18. 12. 1942 na straně 11579: „Ministerstvo vnitra sloučilo rozhodnutím ze dne 15. prosince 1942, čís. 25.625/42-III/1, s účinností od 1. ledna 1943 obce Frýdek, Místek, Sviadnov, Staré Město a Lískovec v jednu obec. Ministr vnitra stanovil zároveň tímž rozhodnutím podle § 1 zákona ze dne 14. dubna 1920, čís. 266 Sb. Pro novou obec, tímto sloučením vytvořenou, úřední název „Frýdek“, německy „Friedeck“ a jména sloučených obcí a jejich osad ponechal jako úřední názvy částí obce Frýdek.“

a jako hlavní důvody pro spojení obcí uvádí úsporu v oblasti personální, ve věcné režii a hlavně v možnosti výrazného zvýšení životní úrovně občanů sloučených obcí, neboť v takovém případě by se město pustilo do „stavby potřebných moderních budov, školních, budov divadelních, budov se síněmi koncertními a přednáškovými, budov pro tělovýchovu a sport, lázní, silnic, mostů ...“ Připouští se tu, že pro občany Místku, Lískovce, Sviadnova a Starého Města může být problémem větší vzdálenost od MNV. Tento problém měl být řešen levným autobusovým spojením „ihned, jak budou k dispozici pneumatiky pro autobusy“, přičemž do budoucna měl být tento problém řešen výstavbou nové úřední budovy na břehu řeky Ostravice.

Krátce před sepsáním memoranda se v jednotlivých dotčených obcích konaly veřejné členské schůze a byl vydán i prezidentský dekret o územní organizaci správy vykonávané národními výbory², na jehož základě se obnovovaly obce, které v době nesvobody zanikly zrušením. Tentýž dekret ovšem zároveň povoloval, aby se obce slučovaly, pokud se tak usnesou místní národní výbory. A právě v tuto možnost představitelé Místního národního výboru ve Frýdku, autoři memoranda, pevně doufali.

Jejich naděje byly oprávněné, zakládaly se na silné podpoře veřejnosti, na výsledcích veřejných občanských schůzí. První se konala 19. září v Lískovci. Debata byla místy bouřlivá, protože diskutující se vraceli i do minulosti, k prvorepublikovým jednáním o připojení k Frýdku, a vyčítali si své tehdejší postoje, zvažovali, jak se situace mezitím změnila, polemizovalo se s různou budoucností, kterou občanům ve svém agitačním projevu nastínil pozvaný předseda MNV ve Frýdku Konvička, nicméně celková nálada byla i přes různé výhrady vstřícná ke sloučení, což se

² Dekret č. 121/1945 ze dne 27. října 1945 v části 6, § 12, odst. 5 říká doslova: „Obnovují se obce, které v době nesvobody zanikly sloučením, a to se svými původními českými úředními názvy ze dne 29. září 1938, pokud tento dekret nestanoví něco jiného.“

§7 tohoto dekretu zároveň stanovil, že dosavadní správní okres frýdecký se slučuje s dosavadním správním okresem místeckým v jediný správní okres místecký se sídlem v Místku.

nakonec projevilo i v závěrečném hlasování, které bylo jednomyslné.³

O dva dny později na schůzi ve Sviadnově už to měli zástupci MNV ve Frýdku daleko těžší. Odpor Sviadnovských byl zřejmý už předem a vystoupení zastánců sloučení na tomto postoji mnoho nezměnilo. Hlasování, které se tu konalo o dva dny později, 23. září, vyznělo naprosto jednoznačně. Pro sloučení bylo 46 hlasů, proti sloučení 540 hlasů.

V jednomyslnost ve prospěch sloučení, jako tomu bylo v Lískovci, nemohli představitelé MNV ve Frýdku doufat ani ve Starém Městě. Přesto mohli po předporadě se zástupci politických stran a členů místní expozitury MNV konané dne 1. října doufat, že to pro ně dopadne příznivě. Schůze s občany 5. října pak toto očekávání potvrdila. Vítězství zastánců sloučení nebylo sice drtivé, ale bylo přesvědčivé. Přesné počty neznáme, uvádí se, že pro byly jako dvě třetiny hlasujících.⁴

Projednávání otázky, zda pokračovat jako jeden celek, nebo se opět rozdělit, přišlo na řadu v hlavních dvou částech, tedy Místku a Frýdku, až na počátku listopadu. Nejdříve se tak stalo v Místku. Z obou schůzí máme dochovány zápisy, máme tedy možnost zhodnotit, jak vypadala legendární řevnivost mezi Frýdkem

³ Toto rozhodnutí Lískoveckých se ve světle dochovaných dokumentů zdá být překvapivé. Dochovalo se totiž Memorandum občanstva obce Lískovec o odloučení obce Lískovce od města Frýdku. Vzniklo na základě čtyř veřejných schůzí konaných v Lískovci od 24. května do 7. července 1945 a kromě vlastního textu obsahuje ještě čtrnáct příloh, kde se podrobně na příkladu jednotlivých oblastí veřejného života (protestují například živnostníci, školští pracovníci, zemědělci či závodní rada Válcoven plechu) rozebírá, proč je nutné Lískovec odloučit od Frýdku, jak je toto spojení pro obec škodlivé a nepřijatelné. SOKA FM, fond ONV FM, inv. č. 254, karton 47.

⁴ Shrnutí hlasování v jednotlivých obcích přináší dopis MNV ve Frýdku určený ONV ve Frýdku ze dne 22. října 1945. Pro doplnění můžeme uvést ještě další čísla. Hlasování v Lískovci se zúčastnilo 220 občanů, ve Starém Městě pak 286 občanů. Tento dokument, stejně jako ostatní dokumenty, z nichž vycházím, případně je cituji, jsou uloženy v SOKA FM, fond MěNV FM, inv. č. 118

a Místkem. Pokud bychom měli hodnotit podle zápisu, nebylo to s ní tak dramatické. Přednostní právo k vyjádření se ke sloučení dostali představitelé politických stran. Ze čtyř tehdy existujících stran pouze představitel jedné z nich, národní socialista Bohuslav Konečný, poukázal na to, že po sloučení měst se ústřední správa přestěhovala do Frýdku, tamtéž byl přestěhován úřad práce, knihovna, taktéž pokračovací školy. V městské radě je 9 členů z Frýdku, jen 5 z Místku, referáty jsou rovněž většinou soustředěny ve Frýdku. Vyjádřil názor, že se staví velký Frýdek, ale malý Místek, že z kdysi vzkvétajícího města Místku se pomalu stává vesnice. Navrhoval znovu města rozdělit, aby se opět rozpoutala zdravá rivalita, soutěživost, což by přineslo prospěch oběma městům. Na podporu svého názoru uvedl několik příkladů z minulosti, například: Místek vystavil záložnu, Frýdek si následně postavil svoji, Místek si pořídil Tyršův pomník, Frýdek zase Masarykovu bustu apod.

Jeho názory se nelíbily nejen předsedovi MNV Emilu Konvičkovi, ale ani členu MNV Karlu Janšovi, který byl rovněž zástupcem strany národně socialistické jako Bohuslav Konečný, ale za její frýdeckou skupinu. Ten se vyjádřil v tom smyslu, že bratr Konečný dal spíše průchod svým osobním názorům a že soutěživost je na jednu stranu pěkná a vedla i k pokroku, ten by ale byl větší, kdyby byla obě města schopna najít společnou řeč, alespoň ve věcech, které by byly prospěšné oběma. Jediné správné řešení je pro něj jedno velké společné město. Jakési smíření mezi mladšími členy se snažil najít přítomný nejstarší člen strany Jan Kozák, který věc shrnul tak, že Bohuslav Konečný projevil názor místeckých straníků a Karel Janša zase názor frýdeckých straníků. Bylo to shrnutí sice správné, ale kupředu nevedlo.

Strana národně socialistická tedy byla v názoru na sloučení rozdělena, její místecká část byla proti. Ostatní tři strany na tom byly jinak. Všechny byly pro sloučení. KSČ takřka bez výhrad, její zástupce Kestel prohlásil, že schvaluje všechny kroky, které povedou ke sloučení měst. Za sociální demokraty hovořil dr. Krůta. Byl toho názoru, že ke spojení mělo dojít už dávno, a sice při vytvoření země Moravskoslezské v roce 1928. Velké město má i větší výhody. Nicméně si je vědom, že sloučení bylo provedeno

nedemokraticky a je nyní třeba se ptát občanů, co si o věci myslí a jaké mají představy.

Za stranu lidovou promluvil člen ONV Karel Chvostek. Jeho řeč byla rozvážná, snažil se pochopit obě strany, především stranu odpůrců, i když sám byl pro sloučení. Upozornil, že samotné sloučení byla věc správná, ale provedení bylo nešetrné k občanům mimo Frýdek a rozumí tedy jejich rozhořčení a obavám. Proto navrhoval, jak by se mělo dále postupovat, aby se hrany co nejrychleji obrousily. Především název nového města měl být Frýdek-Místek, ne jako dosud Frýdek. Městský znak měl být vytvořen kombinací znaku města Frýdku a města Místku. Úřední správa, která dosud sídlila v budově spořitelny ve Frýdku, měla být decentralizována. Vznosl i požadavek další výstavby města tak, aby vznikl jeho nový střed u řeky Ostravice. Požadoval také postavení zcela nové městské radnice a společného kulturního domu. Do Místku pak měly být přeneseny i některé školy a důležité bylo zřízení dopravního spojení mezi okrajovými částmi a centrem.

Po vyjádřeních politických stran dostali příležitost jednotliví občané. Ostře proti sloučení se vyjádřil Karel Procházka. Jeho názor asi nikoho nepřekvapil, jako syn Vincence Procházky, který spolu s několika dalšími spolupracovníky „vytvořil“ na konci 19. století český Místek, a jako jeho pokračovatel v budování města nemohl než hájit jeho samostatnost. Vyzval spoluobčany, aby nevěřili slibům a hlasovali proti sloučení. Poukázal na úbytek úřadů a škol a varoval před tím, aby se Místek stal pouhým přílepkiem Frýdku.

Místecká schůze nakonec neskončila hlasováním. V porovnání s předešlými shromážděními je to podivný konec, nemáme však nikde oporu pro domněnku, že tak předsedající schůze rozhodl proto, že se obával výsledku hlasování a musíme vzít na vědomí jeho závěr, že *„po takovýchto rozmanitých názorech není možno provést hlasování, naopak je třeba mnoho a mnoho o nich uvažovati.“*

On den později, tedy 3. listopadu, se sešli ve frýdecké sokolovně místní občané, aby si řekli, jak se staví k otázce spojení či rozdělení. Schůzi opět řídil předseda MNV Konvička. Kritizoval

sice formu, kterou bylo sloučení v roce 1942 provedeno, ale samo sloučení považoval za věc prospěšnou. Upozornil, že schůze je informativní, aby jednotlivé strany a občané přednesli své názory. Průběh shromáždění byl tedy obdobný průběhu shromáždění v Místku, rozdíl byl jediný, nezazněl tu žádný hlas proti sloučení. Představitelé KSČ a sociálních demokratů se vyslovili pro, taktéž lidovci, navíc byl přizván Karel Chvostek za místecké lidovce, který zopakoval svou řeč z místecké schůze a nejpolemichtěji tak vyzněla řeč zástupce frýdecké skupiny strany národně socialistické dr. Bohumila Albrechta. Ten reagoval na stanovisko Bohumila Konečného a místecké skupiny strany.

Zatímco místecké schůze se zúčastnilo 360 občanů, ve Frýdku byla účast zhruba poloviční. Slabou účast frýdeckých komentoval předsedající schůze Emil Konvička těmito slovy: „*Poměrně malá účast dosvědčuje, že věc velkého Frýdku je samozřejmá.*“

Jako nejkonstruktivnější a nejlidštější, můžeme-li použít tento termín, se jeví přístup strany lidové vyjádřený ústy Karla Chvostka. Byl to postoj, který byl jasně pro sloučení, ale zároveň se v jejich stanovisku jasně pojmenovávaly chyby dosavadního postupu a vyjadřovalo se pochopení pro pocit ohrožení ze strany přinejmenším Místku. Chvostek zároveň neoznačoval odpůrce sloučení automaticky za zpátečníky sledující jen vlastní prospěch. Strana lidová přišla také s návrhem, jak řešit situaci nastalou po vydání prezidentského dekretu o obnovení obcí zaniklých sloučením v době nesvobody. Tento jejich návrh se objevil i v textu memoranda, o kterém jsem psal na začátku článku, a ke kterému se tímto vracím.

Autoři memoranda, tedy hlavně předseda a místopředsedové MNV ve Frýdku, se v závěru textu odvolali na § 27 dekretu⁵

⁵ V § 27 se uvádí doslova: „Po dobu jednoho roku od počátku účinnosti tohoto dekretu může ministr vnitra po slyšení zemského národního výboru naříditi, že některé obce, které v době nesvobody zanikly sloučením, a které se podle § 12, č. 5 obnovují, budou zatím společně spravovány jako celek dosavadním, po případě doplněným nebo nově utvořeným orgánem (místním národním výborem, místní správní komisí). Podle potřeby stanoví též zatímní společný název tohoto celku. Toto opatření se vyhlásí v Úředním listě republiky Československé a pozbývá

a žádali ministra vnitra, aby z moci úřední nařídil, že obce Frýdek, Místek, Staré Město, Lískovec a Sviadnov budou zatím společně spravovány jako celek dosavadním místním národním výborem po dobu 1 roku od počátku účinnosti tohoto dekretu. Současně žádali, aby společný název tohoto celku zněl Frýdek-Místek, protože „*neuznáváme za demokratické dosavadní označení Frýdek, při čemž druhý stejně významný člen Místek, byl opominut.*“

Ministerstvo si dalo na čas a prodlužovalo nejistotu, která nastala na konci listopadu, kdy vešla v platnost ustanovení dekretu a jednotlivé obce tak byly vlastně opět samostatné.⁶ Trvalo dva a půl měsíce, než bylo vydáno rozhodnutí. Bylo vyhlášeno v Úředním listě republiky Československé dne 20. února 1946. Respektovalo plně žádost přednesenou v memorandu a mělo platnost jednoho roku.⁷

V plenární schůzi místního národního výboru konané dne 28. března 1946 byl zvolen nový MNV. Plénium mělo 42 členů, z toho města Frýdek a Místek byla zastoupena shodně 15 členy a okolní tři obce každá čtyřmi členy. Poměr v radě MNV byl pak tento: Frýdek měl 6 členů, Místek 5 členů a ostatní tři obce po jednom členu. Co se týká politické struktury, KSČ obsadila v plénu 13 křesel, sociální demokraté 11 a národní socialisté a lidovci po devíti křeslech. V radě pak měli komunisté a sociální demokraté po čtyřech zástupcích a národní socialisté a lidovci po třech. Jako pomocné a poradní orgány v jednotlivých částech města byly zřízeny obvodní rady.

účinnosti uplynutím jednoho roku od vyhlášení, nedojde-li již dříve k sloučení uvedených obcí.“

⁶ Dekret vyšel ve Sbírce zákonů 13. listopadu a jeho ustanovení měla začít platit čtrnáctý den po vyhlášení.

⁷ Z ministerstva vnitra. Ministr vnitra nařídil rozhodnutím ze dne 13. února 1946, čís. B-8111-1/2-1946-II/4, podle §27 dekretu presidenta republiky ze dne 27. října 1945, čís. 121 Sb., aby obce Frýdek, Místek, Staré Město, Lískovec a Sviadnov, jež zanikly sloučením v době nesvobody, a jež byly podle § 12, čís. 5 cit. dekretu obnoveny, byly zatím společně spravovány jako celek nově utvořeným místním národním výborem. Zároveň stanovil pro tento celek prozatímní název „Frýdek-Místek“.

Místní národní výbor ve Frýdku, nyní již Frýdku-Místku, získal rok na to, aby zajistil dobrovolné sloučení dříve nedobrovolně sloučených obcí. A také je zajistil. Ovšem až po urgenci z okresního národního výboru, který byl vyzván zemským národním výborem jako podporovatelem slučování všude tam, kde pro to jsou dány rozumné předpoklady. Nařízením ze 14. září žádal ONV od místních národních výborů (nařízení se týkalo celého okresu), aby do 24. září, tedy do pouhých deseti dnů, podaly svá vyjádření, zda jsou pro sloučení s některou ze sousedních obcí, případně, zda jsou proti. V případě, že by některá obec své vyjádření neposlala, varoval ONV, že případné sloučení, bude-li se mu zdát racionální, navrhne sám.

Ve Frýdku-Místku reagovali na toto takřka ultimátum s mírným zpožděním. Dne 7. října 1946 byla na úřední desce Místního národního výboru ve Frýdku-Místku konečně vyvěšena vyhláška, která oznamovala, že na schůzi dne 26. září 1946 konané za přítomnosti 38 členů bylo předepsanou dvoutřetinovou většinou 25 hlasů usneseno, aby obce Frýdek, Místek, Staré Město, Lískovec a Sviadnov se sloučily v jedinou obec. Malou píhou na kráse této vyhlášky byl otisk úředního razítka s nápisem Místní národní výbor ve Frýdku.

Proti tomuto rozhodnutí podali k ONV odvolání představitelé Sviadnova a Místku. Na základě dochovaných dokumentů je možno konstatovat, že právě Sviadnov byl nejhlasitějším odpůrcem sjednocení. Právě na základě odvolání Sviadnova proti násilnému sloučení s Frýdkem k 1. lednu 1943, které bylo podáno už dne 12. května 1945 Zemskému národnímu výboru v Brně, začala celá mašinérie hlasování a schůzování, která vyvrcholila v září 1946 rozhodnutím MNV ve Frýdku-Místku o definitivním sloučení.⁸

⁸ SOKA Frýdek-Místek, fond MNV Sviadnov, inv. č. 6. Starosta Sviadnova Jan Gurecký protestoval osobně proti sloučení 14. 11. 1942 u hejtmana Beera (text protestu se dochoval v SOKA FM, fond ONV FM, inv. č. 254, k. 47). V listopadu 1945, kdy měl být na základě dekretu prezidenta Beneše Sviadnov opět samostatný, požádal ONV, aby dosavadní členy MNV ve Sviadnově pověřil vedením prozatímní správy obce do doby, než bude ustavena řádná správa. Na tuto žádost ONV nereagoval. Dochoval se i opis memoranda Obyvatelstvu města Místku,

Odvolání ale neměla naději na úspěch. Snahou státní správy bylo, aby tam, kde jsou k tomu rozumné předpoklady, byly obce slučovány v jeden celek. S tímto pozadím bylo vydáno už rozhodnutí ministra vnitra o roční společné správě.

Nemáme k dispozici text sviadnovského odvolání, jeho předmětem, stejně jako o u odvolání místeckého, které podal P. Rudolf Korec (spolu s dalšími poplatníky, kteří však nejsou jmenovitě v dochovaných dokumentech uvedeni), ale byly mimo jiné procesní důvody, způsob, jak k rozhodnutí došlo. Bylo zpochybněno hlasování ve schůzi MNV, které údajně nebylo svobodné a nevyjadřovalo pravou vůli občanů. Navíc někteří členové měli hlasovat pod nátlakem. Hlasování také mělo být nezákonné, protože se dělo ústně podle jmen a konečně hlasování se uskutečnilo narychlo, na základě urgency ONV .

Odvolání P. Korce bylo zamítnuto s tím, že hlasování nebylo urychleno, ale že se uskutečnilo v plánovaném termínu, který byl určen už dva měsíce předem, aby jednotliví poslanci mohli tuto otázku projednat ve svých stranách. Důkazem pro toto tvrzení byl zápis ze schůze MNV z 23. července 1946. Hlasování po jménech, které bylo v odvolání rovněž napadeno, bylo jedním z povolených způsobů hlasování, navíc se na něm plénium před samotným hlasováním všemi hlasy usneslo, a průběh samotného hlasování byl důstojný až slavnostní – to mohou dosvědčit zástupci ONV, kteří byli zářijovému zasedání MNV přítomni. Tolik vyjádření ONV z 23. ledna 1947. Proti zamítnutí odvolání podal P. Korec další odvolání, ale i to bylo dne 17. března 1947 zamítnuto. Sviadnovští a místečtí občané se i nadále snažili napadat proces slučování a podávali další odvolání, která byla ale znovu zamítnuta. Poukazovali na to, že 20. února 1947 skončila platnost ročního společného spravování sloučených obcí a přestal tak právně

keré oslavuje rozhodnutí prezidenta Beneše o opětném osamostatnění násilně sloučených měst. Podle autorů memoranda (například Vilém Šlapeta a Karel Procházka) je tím město Místek opět obnoveno. Současně s těmito iniciativami proti sloučení byla podána žádost MNV ve Frýdku ministru vnitra, aby obce byly nadále spravovány jako celek. Těto žádosti pak bylo vyhověno.

fungovat i společný místní národní výbor. V tomto bodě měli ovšem pravdu. Teprve dne 16. června 1947 byla výnosem Moravskoslezského národního výboru, expozitury v Ostravě zřízena společná správní komise, která se měla ujmout vlády nad sloučeným městem od 1. července 1947. Legitimitu tohoto orgánu ovšem odpůrci sloučení neuznali.⁹ Připomínalo to boj s větrnými mlýny, ale poslední zastánci samostatnosti se stále nechtěli vzdát.

Jak bylo uvedeno, rada Moravskoslezského zemského národního výboru, expozitury v Ostravě na své schůzi dne 16. června rozhodla „*sloučiti obce Frýdek, Místek, Staré Město, Lískovec a Sviadnov, okres Místek, podle ustanovení § 18, odst. 2 dekretu přes. rep. č. 121/1945 Sb. v jednu politickou obec.*“¹⁰ Uplatněním odstavce 2 tak vlastně došlo ke sloučení „shora“. V odůvodnění rozhodnutí se mimo jiné píše: „*Důvodem pro toto opatření jsou důležité veřejné zájmy, které nezbytně vyžadují, aby uvedené obce byly sloučeny v jeden celek, neboť tvoří po stránce kulturní, sociální a hospodářské a stavební zalidněný komplex s počtem téměř 30.000 obyvatel... Společný místní národní výbor ve Frýdku-Místku usnesl se také kvalifikovanou většinou ve schůzi pléna konané dne 26. 9. 1946 doporučiti ve smyslu § 27 dekretu*

⁹ Zástupci národně socialistické strany za Místek a Sviadnov to vyjádřili odmítnutím účastnit se zasedání tohoto orgánu. „Dle vyhlášky o ustavení, resp. zřízení společné správní komise pro obce Frýdek, Místek, Sviadnov, Lískovec a Staré Město byl zřízen znovu společný správní orgán, jehož existence není nijak podložena předpisy zákona a zřízení jeho přes hlavy občanstva je protizákonné. O zřízení tohoto orgánu nebyly slyšeny místní národní výbory slučovaných obcí jako zastupitelské orgány zákonem stanovené (§ 1 vl. nař. č. 4/45 Sb.). Nebyly proto splněny podmínky dekretu č. 121/1945 Sb. § 18, odst. 2 a nebyly slyšeny, resp. nemohly se vyjádřiti o zamýšlených správních opatřeních nadřizených úřadů. A vůbec celé řízení a postup úřadů správních týkající se postupu při zamýšleném sloučení shora jmenovaných obcí je nezákonné, vadné a zmatečné.“ – SOKa FM, fond ONV Frýdek-Místek, inv. č. 254, karton 47.

¹⁰ V § 18, odst. 2, se doslova uvádí: „Zemský národní výbor může, vyžaduje-li toho veřejný zájem, slučovati obce a měniti hranice obcí po slyšení příslušných okresních národních výborů (okresních správních komisí)....“

pres. rep. č. 121/1945 Sb. sloučení obcí, neboť si byl vědom toho, že účelem sloučení obcí jest, aby nový celek zesílil na své finanční a hospodářské kapacitě a docílil zároveň zjednodušení veřejné správy... Na nově utvořenou obec přejdou veškerá aktiva, oprávněnosti a práva, jakož i pasiva, právní závazky a povinnosti slučovaných obcí. ...Nejednotné právní předpisy (kupř. obecní zřízení, stavební řády apod.), které platí zvláště pro obce moravské a zvláště pro obce slezské se sloučením sjednotí... utvoří se s hlediska pozemkového katastru dvě katastrální území: 1) Frýdek (sloučením kat. území Frýdek, Lískovec a Staré Město) a 2) Místek (sloučením kat. území Místek, Koloredov a Sviadnov). Úřední název sloučeného celku ustanoví ministr vnitra po návrhu nově ustaveného místního národního výboru, který se zároveň vyjádří o tom, zda pro městské čtvrti mají být ponechány dosavadní názvy sloučením zaniklých obcí.“¹¹

Správní komise měla čtrnáct členů, předsedou zůstal Emil Konvička, i nadále bylo 6 členů z Frýdku, 5 z Místku a po jednom z Lískovce, Starého Města a Sviadnova. Dne 3. července pak komise rozhodla o nahrazení dosavadních obvodních rad jakožto pomocných a poradních orgánů bývalého MNV Frýdek-Místek obvodními komisemi. Změna byla jen kosmetická a týkala se názvu, kompetence nových obvodních komisí zůstaly stejné.

Až v lednu následujícího roku rozhodlo, samozřejmě zamítavě, ministerstvo vnitra o odvolání místeckých občanů v čele s Karlem Procházkou a sviadnovských občanů v čele s Janem Gureckým, takže na základě výměru ministerstva vnitra ze dne 22. ledna 1948, který se stal pravoplatným dne 13. února 1948, byla celá záležitost slučování po formálně právní stránce definitivně vyřešena.¹²

¹¹ Rozhodnutí Moravskoslezského zemského národního výboru v Ostravě je v opise uloženo v SOkA FM, fond ONV Frýdek-Místek, inv. č. 254

¹² O celém procesu slučování pojednává v městské kronice Emil Konvička, který se poté, co ze zdravotních důvodů opustil funkci předsedy MNV, stal kronikářem. Jeho výklad je obsáhlý, ale také subjektivně laděný. Jeho podání je přehledné, ale celkem pochopitelně hájí stanovisko zastánců sloučení a odpůrce označuje za lidi starého odcházejícího světa. Konkrétně za představitele místecké protidělnické, protilidové, protimarxistické buržoazie, za místeckou lepší společnost.

Dodatek

Přesto zůstávaly i nadále některé otázky k dořešení. Zprv bylo třeba stanovit nový název města a za druhé ujednotit zemské partikulární právo. K oběma otázkám se měly vyjádřit MNV Frýdek-Místek i ONV Místek. Oba úřady se shodně vyjádřily k bodu druhému, když s poukazem na to, že větší část nového města se nachází ve Slezsku, doporučily, aby v celé nové obci platilo partikulární právo slezské. Otázku názvu nového města řešily oba úřady rovněž shodně, když odhlasovaly název Beskyd. Odůvodňovaly to tím, že město je bránou do beskydských hor, jedná se o pojmenování v kraji všeobecně známé a i v cizí řeči snadno vyslovitelné. Jak na tento návrh reagovaly výše postavené orgány, nevíme, vzhledem k tomu, že název města se hledal dál, zřejmě záporně.¹³ Nakonec až po více než roce, dne 31. května 1949, se MNV usnesl, že nejlépe bude ponechat dosavadní název města. Stejný název pak doporučil i pro název okresu, který se dosud jmenoval Místek. Město a okres ať se nadále jmenují shodně Frýdek-Místek. Proti tomu ale protestoval odborník ministerstva vnitra dr. Pumpr, který měl na starosti mimo jiné schvalování názvů měst. Jeho názor byl jednoznačný: ministerstvo zásadně nepřipouští dvojnázvy. Při novém pojmenování města radil držet se zásady, aby bylo použito názvu, který vystihuje geografickou pozici města a má zároveň vztah k historii. Sám pak směle navrhl název Velká Ostravice.

Celá lapálie s názvem se táhla dva roky a byla vyřešena vyhláškou ministerstva vnitra ze dne 8. srpna 1950, která na jedné

A na závěr konstatuje, že zvláštní shodou okolností se o sloučení, a tím pádem i o odmítnutí stylu komunální politiky známého z meziválečné doby, rozhodlo ve stejných dnech (únor 1948), ve kterých československý lid rozhodl o dalším směřování republiky. Dodejme ještě, že krátce nato, v březnu 1948, náhle zemřel, zřejmě na srdeční záchvat, jeden z hlavních bojovníků za samostatný Místek P. Rudolf Korec.

¹³ Návrhy na pojmenování města přicházely i od občanů, dokonce i od bývalých, momentálně žijících v jiných částech republiky. Některé náměty byly vysloveně úsměvné: například Jamnice, Švermov, Vlastizdar, Mírov nad Ostravicí, Valcov, Ostravičany, Bezručov.

straně vyšla vstříc přání představitelů MNV, kteří chtěli, aby se město i okres jmenovaly stejně, na druhé straně vyhověla ale i svým představám tlumočeným dr. Pumprem. Nové město se nyní jmenovalo stejně jako okres - Místek.

Dnešní název Frýdek-Místek se podařilo prosadit až v roce 1955. Ovšem už za zcela jiné situace, neboť Lískovec, Sviadnov¹⁴ a Staré Město získaly o rok dříve zpátky svou samostatnost.

¹⁴ Takřikajíc mimo záznam si dovoluji ještě upozornit na jednu zajímavou věc. Na internetových stránkách obce Sviadnov jsou uvedeny dějiny obce v datech. Budu citovat: „1943 obec zanikla a byla přičleněna k Frýdku, 1945 - 27. 10. byla dekretem prezidenta republiky obec znovu obnovena, 1949 založeno JZD, 1951 do obce zavedena první část vodovodního potrubí, 1952 započatá stavba garáží ČSAD, 1954 nová delimitace – ke katastrálnímu území Místek připojeno cca 60 ha (textilní továrny) z katastrálního území Sviadnov“ Toto kalendárium vůbec nepřipouští, že Sviadnov byl v letech 1945 – 1954 součástí velkého Frýdku-Místku. Je to náhoda, opomenutí, nebo výraz toho, že Sviadnovští toto sloučení nikdy neuznali?

Obrazová příloha k článku

Místní Národní výbor ve Frýdku,

Čj.: a-4733/12.

dne 22. října 1945.

Věc: odpověď na přípis ONV.
Sloučení obcí.

Okresnímu Národnímu výboru

ve Frýdku.

Podáváme zprávu o výsledcích konání veřejných schůzí občanských v Lískovci, Sviadnově a Starém Městě, jak bylo stanoveno na schůzi zástupců těchto míst u ONV dne 8. září 1938.

V Lískovci byla konána veřejná schůze občanská 19.IX.t.r. za účasti 220 členů v 19 hodin v hostinci u Gureckého. Přítomni byli členové místní expositury MNV ve Frýdku, za radu MNV Konvička, Hubeňák, Janša, Rek, Seviolo, Knězek, Adamus. Schůzi řídil p. Morkes, předseda expositury. Zástupci projednali s přítomnými občany otázku sloučení obcí Frýdek, Místek, Lískovec, Sviadnov a Staré Město. Po rušné debatě provedeno hlasování. Přítomní občané se vyslovili jednohlasně pro sloučení.

Ve Sviadnově byla konána veřejná schůze občanská dne 21.IX.t.r. v 19 hodin v místnosti hostince na Husinci. Schůzi předcházela předporada členů rady MNV /Konvička, Hubeňák, Janša, Adamus, Knězek, Seviolo/ s členy expositury. Po referátech členů rady MNV a předsedy expositury Komínka usneseno provést hlasování o této otázce. Hlasování provedeno lístky /podle kmen.listin/ v neděli dne 23.IX. t.r. s výsledkem: pro sloučení obcí bylo 46 hlasů, 540 hlasů trvá na ponechání samostatné obce Sviadnova.

Ve Starém Městě konána předporada 1.X.t.r. za účasti členů expositury MNV, zástupců politických stran a předsedy MNV Frýdek v obecní kanceláři. Veřejná schůze občanská byla uspořádána v hostinci p. Mališe dne 5. X. t.r. v 19 hodin. Účast 286 osob. Přítomni byli členové rady /Konvička, Janša, Adamus/ a členové místní expositury. Po referátech a prodebatování přistoupeno bylo k hlasování. Dvě třetiny přítomných občanů se vyslovilo pro sloučení.

O tom Vám podávám zprávu.

Předseda:

Honvicko

Úřad okresního národního výboru

Zpráva o výsledcích hlasování na veřejných schůzích v jednotlivých obcích

Místní národní výbor ve Frýdku - Místku.

Čj.: a - 69/3

Dne 7. října 1946.

V y h l á š k a .

Místní národní výbor ve Frýdku - Místku usnesl se ve schůzi konané dne 26./9.1946 na základě ustanovení § 18 čís. 1 dekretu presidenta republiky ze dne 27./10.1945, čís. 121 Sb. za přítomnosti 38 členů předepsanou dvoutřetinovou většinou 25 hlasů, aby obce Frýdek, Místek, Staré Město, Lískovec a Sviadnov, jež zanikly sloučením v době nesvobody, byly pak podle § 12 čís. 5 cit. dekretu obnoveny a jsou zatím v důsledku rozhodnutí ministra vnitra ze dne 13./2.1946, čís. B-8111-1/2-1946-II/4 podle § 27 cit. dekretu jako celek spravovány místním národním výborem ve Frýdku - Místku, se sloučily v jedinou obec.

Toto usnesení vyhláší v celém obvodu města Frýdku - Místku ve smyslu ustanovení § 18 čís. 1 cit. dekretu.

Úřadující místopředseda:
Boh. Konečný v.r.

Vyvěšeno dne 8./10.1946.

Sejmuto dne 24./10.1946.

Vyhláška o sloučení obcí

Sloučením Frýdku, Místku, Starého Města, Lískovce a Sviadnova v jeden samosprávný celek vznikla otázka vhodného pojmenování tohoto nového města. Dosavadní prozatímní název

Frýdek-Místek

jest považován za dlouhý a proto prý nepraktický. Některá úřední místa mají různé námitky proti němu jakožto dvojnázvu. Podle některých místních občanů jest však nevhodnější a v celé ČSR již známý, protože naše železniční stanice jest tak pojmenována od svého zřízení. ☞ Název FRÝDEK nebo MÍSTEK odporuje ujednání z doby, kdy se sloučení měst připravovalo a kdy bylo dohodnuto, že, nebude-li prozatímní pojmenování (t. j. Frýdek-Místek) vyhovovati, obdrží

nové město nový název.

Toto řešení se považuje v dnešní době za nevhodnější. ☞ Máme tedy úkol vyhledati takový název, který by se stanoviska filologického a politicko-hospodářského vyhovoval, naši veřejnosti se zamlouval a brzy se vžil. ☞ Obracíme se proto na Vás se žádostí o

posudek a návrh.

Podotýkáme, že vedle dosavadního názvu Frýdek-Místek uvažuje se o zavedení nového názvu z navržených:

Lipina - Lískovec - Beskyd.

Budeme Vám povděční za vyjádření s hlediska Vašeho oboru; zejména jaké důsledky mělo by přejmenování a jaký název sám doporučujete. Odpověď zašlete do 7. května 1949 městskému sekretariátu KSČ ve Frýdku, třída Rudé armády.

Vladimír Riegl
za MNV.

Vincenc Fuciman
za míst. akční výbor NF.

Josef Kabuďa
za městský výbor KSČ.

Dotazníková akce

Rada místního národního výboru v Místku

Č. j.:

Dne 13. ledna 1955.

Za.:

Radě krajského národního výboru

O s t r a v a .

Přejmenování města Místku .

Zasedání místního národního výboru přijalo dne 29.9.1954 usnesení o přejmenování okresu a města Místku na "Frýdek - Místek". Toto usnesení bylo předloženo ke schválení prostřednictvím ONV a jest nyní projednáváno odborem pro vnitřní věci KNV spolu s otázkou odloučení Lískovce, St.Města a Sviadnova, resp. změn hranic mezi městem Místkem a uvedenými, nyní samostatnými obcemi.

Otázka přejmenování města Místku vleče se však již od osvobození a nyní, po předemtném usnesení MNV, dožadují se členové MNV, aby toto usnesení bylo také konečně realizováno. Tento požadavek vyplývá i z četných připomínek občanů na veřejných besedách členů NV s voliči.

Vzhledem k této situaci, která ostatně nepřispívá k úsilí MNV o prohloubení masově-organizační práce mezi občany, žádá rada místního národního výboru, aby věc byla projednána radou KNV, pokud možno na nejbližším zasedání a předložena pak urychleně k rozhodnutí ministerstvu vnitř.

Tajemník MNV:

Průcha

Předseda MNV:

Pavelka

Oznámení o definitivním přejmenování města

MATERIÁLY

MÉ DĚTSTVÍ V NACISTY OKUPOVANÉM MÍSTKU *Z nepublikovaných vzpomínek*

Milan Myška

Když jsem před časem pořádal své písemnosti, našel jsem malý modrý sešitek s bílým, červeně lemovaným štítkem, takový, do jakého jsme si ve škole zapisovali německá slovíčka. Na štítku byl jen jednoduchý nápis „Poznámky“. Když jsem si v něm zalistoval, našel jsem krátké zápisy na několik řádků, v nichž jsem si zaznamenával své drobné zážitky, s kým jsem se setkal, jak se vedlo ve škole. Faktograficky to je pramen mizerné hodnoty. Nesoustavný, narušující chronologii dnů. Objevil jsem však v něm jinou hodnotu: umožnil mi totiž reflexi mých dětských let, která jsem strávil v době tzv. Protektorátu Čechy a Morava v Místku, na jehož půdu jsem poprvé vkročil jako žák obecné školy v září 1939, a kde jsem strávil část svého dětství zhruba do poloviny roku 1946.¹

Narodil jsem se sice v Ostravě-Vítkovicích, ale rané dětství, spojené s mnoha zážitky, které si vybavuji jen velmi matně, jsem prožil v Těškovcích. Těškovice byly malá vesnička v tehdejším okrese Bílovec, ležící na půl cesty mezi Ostravou a Opavou. Podle sčítání obyvatelstva v roce 1930 měla 748 obyvatel, kteří žili v katastru s výměrou 963 ha a ve 140 domech. Z celkového počtu

¹ Místek v době nacistické okupace se stal předmětem memoárů již několika osobností, které zde žily v tuto dobu. Nepublikovaných vzpomínek na dobu okupace inspektora a později archiváře Dominika Drobiše využil v životopisné monografii *Zesmutněl mi obzor. O životě a díle Domínka Drobiše* (Frýdek-Místek 2004) Tomáš Adamec. Muzikolog, rodák místecký a univ. prof. Masarykovy univerzity v Brně Rudolf Pečman vydal v r. 2007 memoáry *Z hlubin paměti. Vzpomínky muzikologa* (Brno 2007). Jazykovědec a profesor téže univerzity Dušan Šlosar reflektoval své dětství v Místku-Sviadnově v publikaci *Jaké hlavy takový jazyk* (Brno 2008). Dosud v rukopise jsou memoáry rodáka a prof. literární vědy Ostravské univerzity Jiřího Svobody (2012).

obyvatel bylo 746 "Čechoslováků", tedy Čechů, 2 cizinci a ani jediný Němec. Tím se odlišovala od některých sousedních vesnic, ležících blíže k okresnímu městu Bílovci, kde byla německá minorita početnější (Bítov, Lubojaty, Tísek ad.). 731 Těškovjanů vyznávalo římsko-katolickou víru, kterou měli příležitost praktikovat v místním venkovském kostelíčku pod pastoračí hodného a tolerantního faráře P. Hlaváče. Evangelíků tu žilo 6, 4 občané byli příslušníky nové církve československé, 4 byli izraelité a 3 se hlásili sčítacím komisařům jako bezvěrci. Ani oni ani jinověrci o sobě nedávali mnoho vědět. Zkrátka - víra nekatolíků tu byla privatissimum. Obec, jejíž katastr se prostíral v nepříliš úrodné vysočině, se mohla uživit zemědělstvím jen stěží. To byl důvod, proč velká část obyvatel kombinovala drobné zemědělství, jehož produkty byly určeny převážně pro spotřebu ve vlastních domácnostech, s námezdnou prací v továrnách buď v okresním městě Bílovci (u Salchrů nebo v tanních textilkách), nebo, a to častěji, v ostravských dolech a hutích. Jen několik mužů a žen našlo zaměstnání na statku a v lesích, patřících kyjovickému hraběti Stolbergovi. Komunikačně měly Těškovice lepší spád do Ostravy než do blíže položené Opavy. Lesem a poli se vinoucí okresní silnice, míjející ve svém nejnižším položeném bodě překrásné údolíčko potoka Setiny s Panským mlýnem, vedla do sousedních Kyjovic a odtud k nejbližší tehdy vlakové stanici Kyjovice-Zátiší. Vzdálenost ke konečné stanici železniční tratě Ostrava-Svinov - Kyjovice byla po silnici 7 km, zkratkami přes kopec Mečník a údolím Setiny o něco méně. Dělníci, dojíždějící do Moravské Ostravy a Vítkovic nebo do svinovské Mannesmannovy roury, využívali od konce 20. let dobrodiní autobusové linky, kterou provozoval místní autobusák Hájek. Ranní spoj vyjížděl kolem čtvrté hodiny, ze směny se hutníci a dělníci vraceli po čtvrté odpoledne. V zimě to bylo od tmy do tmy.

V této vesničce působili moji rodiče jako učitelé. Tatínek byl řídícím učitelem, maminka učitelkou. Byla to tzv. vesnická malotřídka, tedy škola, v níž se ve dvou a později ve třech třídách (tím třetím ve sboru byl pan učitel Ryšavík, pocházející z řeznické rodiny ve Staré Vsi nad Ondřejnicí, který se v Těškovcích šťastně oženil) učilo osm postupných ročníků, tedy od prvňáků až po ty,

kterým končila povinná školní docházka a neodešli předtím na měšťanskou školu nebo do některého z okolních gymnázií (nejblíže to bylo do Opavy a do Mor. Ostravy, několik z nábožensky založených rodin na arcibiskupské gymnázium v Kroměříži). Jak už to na vsi bývalo, učitel byl též vykonavatelem řady dalších funkcí: byl obecním tajemníkem a staral se vzorně o dodnes zachovanou obecní kroniku, byl vzdělavatelem v místním sboru hasičů, ale i v dalších organizacích. V rámci okresu Bílovec, protože byl mezi českým obyvatelstvem asi nejvyšší hodností mezi důstojníky v záloze (tuším, že kapitán), vykonával na konci 30. let, v době ohrožení republiky, také funkci okresní velitele tzv. CPO, což byla "Civilní protiletecká obrana". Když byla v září 1938 vyhlášena všeobecná mobilizace, také můj tatínek byl povolán do armády. Nastoupil tehdy v hodnosti velitele kulometné rotý jako velitel nádraží v důležité železniční křižovatce, zabezpečující mj. spojení na Slovensko - ve Valašském Meziříčí. Veškerá péče o školu a rodinu ležela tehdy na mamince, která se kromě mne starala i o půldruhaletého bratra Ctirada. V takové situaci zastihla naši rodinu zdrcující zpráva o mnichovském diktátu. Záhy vyšlo najevo, že úplně české Těškovice se staly součástí tzv. pátého okupačního pásma, a tudíž případnou do říšské župy Sudety. Vzpomínám si velmi jasně, jak maminka s panem učitelem Ryšavíkem na tuto neblahou událost připravovali školu ve víře, že přijdou nacisté, školu obsadí a vše, připomínající českou minulost, zničí. Do prostoru mezi podlahou školní půdy a stropy druhého podlaží byly narychlo uschovány nejrůznější předměty; i bronzová busta T. G. Masaryka, jejíž odhalení se v přední části školní zahrady připravovalo na 28. října 1938. Do tajného a potom zazděného půdního prostoru se stěhovala žákovská knihovna, nádherné školní loutkové divadlo s desítkami uměleckých loutek, obrazy prezidentů, školní historické obrazy apod. Tušené obavy se staly skutečností.

Tuším, že to bylo 10. října, do školy přišlo několik nacistických oficírů, velmi hrubých a neotesaných způsobů, kteří se dožadovali vydání symbolů, připomínajících československou státnost (vlajky, bysty, obrazy apod.), to, co bylo krátce před tím dobře ukryto. Nejvyšší ze zpupných důstojníků vytáhl z brašny jakýsi papír,

z něhož německy přečetl, že řídicí učitel Alois Myška s rodinou se s okamžitou platností vypovídají z celého území, obsazeného Němci. K výkonu tohoto rozhodnutí bylo mamince dáno 24 hodin. Námitka, že je sama, na krku dvě děti, nemáme se kam vystěhovat, byla odbyta strohým "To nás nezajímá!" a dotvrzena výhrůžkami tvrdých sankcí. Ubohé mamince, jinak ovšem velmi statečné a dělné ženě, nezbylo, než rychle hledat řešení. Skutečně jsme na zbytku území tzv. Druhé republiky neměli žádného příbuzného, do jehož domu bychom se mohli alespoň na několik dní uchýlit. Otec zatím nebyl demobilizován a nemohl přijet situaci řešit. Nakonec navrhla provizorní, ale asi jediné tehdy možné řešení maminčina sestra Marie (řečena Mařka), švadlena a dědička rodného domku maminčina v městě Příboře, vzdáleném cca 30 km. Zádrhel ovšem byl v tom, že také Příbor se stal součástí okupovaného páteho pásma. A tak jsme se před noseem zpupných okupantů "odsunuli" ze Sudet do Sudet. Velký problém byl se stěhováním: v Těškovcích nebylo nikoho, kdo by vlastnil nákladní, natož pak stěhovací vůz. Na získání stěhovacího auta, navíc v průběhu několika hodin, z některého z okolních měst v době, kdy podobně jako my byly vyhnány nacistickými "kulturtrégy" tisíce rodin, nebylo ani pomýšlení. A tak, v rámci jakési sousedské výpomoci, se nabídl majitel autobusů pan Hájek, který za několik hodin demontoval v jednom ze svých autobusů sedadla a vytvořil tak provizorní "stěhovák", kterým jsme se s trochou nábytku a svršků přesunuli k tetičce do Příbora. Samozřejmě, velká část nábytku a ostatního zařízení, kterou maminka s pomocí sousedů - svých bývalých žáků - nestačila odstěhovat, zůstala ve školním služebním bytě. Co se s nimi stalo, nikdo neví. Nejspíš se stala kořistí nacistických soukmenovců z okolních dědin. Když jsem o těchto událostech vypravoval na počátku 90. let svým kolegům-historikům v mém dočasném působišti v göttingenském Max-Planck-Institut für Geschichte, posílilo to v nich jen vědomí, že tehdejší Havlova omluva sudetským Němcům za "vyhnání" je zbytečným a nepochopitelně vstřícným gestem českého prezidenta vůči potomkům těch, kteří tyto deportace Čechů z jejich vlasti zavinili a organizovali. Utvrdilo je to jen v jejich přesvědčení, že zločinného džina deportací z láhve vypustili jako první ne Češi, ale

právě nacisté. To, co se stalo posléze, bylo jen logické, byť tvrdé a z dnešního pohledu nelidské, pokračování téže hry.

Tak jsme v průběhu jediného dne změnili proti své vůli bydliště. Příborský dům mé tety byl starý měšťanský dům, ve kterém předkové naší rodiny provozovali soukenické řemeslo. Starý, bytelný, z hlediska moderního bydlení nepohodlný, bez koupelny, spíše, ve všech místnostech s lokálním vytápěním, v zimě studený. Nábytek jsme uložili ve skladišti místního velkoobchodníka pivem, kde bylo dokonáno to, co se neponičilo náhlým stěhováním v nevhodném prostředí autobusu. Dům, do něhož jsme přesídlili, nebyl uzpůsoben tak, abychom v něm měli vlastní byt. Sdíleli jsme jej tedy společně s tetou, našťástí svobodnou paní, velmi přívětivou, vlídnou a tolerantní vůči nám dětem. Problém ovšem byl v tom, že jsme toto nové dočasné bydliště sdíleli tajně, nesměly se o tom dovědět okupační úřady ani okleštěná místní samospráva. Takže: byli jsme tedy ne-občané, bez nároku na tehdy zavedené potravinové lístky, bez nároku na lékařskou péči apod. Tatínek měl vstup do Sudet zapovězen, takže si musel najít místo nejprve v Moravské Ostravě jako tajemník tamního školního inspektora, později byl přidělen k Okresnímu úřadu v Místku ve stejné funkci. Na neděle a svátky tajně přejížděl hranici mezi Česko-Slovenskou republikou a sudetským územím Velkoněmecké říše, nejčastěji v naší malé zelené aerovce (AERO 663, dvouválec a dvoutakt, dvoumístný kabriolet se stahovací plátěnou střechou a kufrem vzadu, kam bylo možno umístit dalšího pasažéra) přes ospale hlídaný a málo frekventovaný hraniční přechod v Hájově u Hukvald. Tam za krabičku cigaret (nejlevnější sortou byly tehdy "Vlasty") stráž přimhouřila oči a propustila zelenou aerovku, nacpanou v Sudetech nedostatkovým zbožím (např. cukrem), které pro nás, kteří jsme neměli potravinové lístky, sloužilo jako výměnný artikl za takové požitaviny, jako byl chléb, máslo, sádlo, mouka apod. Pomalu jsme si na takové ne-občanství zvykali, nenašel se nikdo, kdo by to udal okupační správě, naopak se našlo dost místních obyvatel, kteří nám pomáhali. Vzpomínám si na rodinu pana sládka z příborského pivovaru, v jehož sousedství stál dům naší tetičky. Krátce před zábořem se vrátili z dlouhodobého pracovního pobytu ve Francii. Pomáhali, kde se

dalo, a čím se dalo: v pivovaře se vždy našlo dost toho, co jsme potřebovali, a paní sládková navíc obohatila repertoár mé maminky o recepty francouzské kuchyně. Tehdy se u nás začala vařit například pórková polévka, pochoutka, kterou vaří moje žena dodnes a chutná i našim vnukům a vnučkám. My děti jsme byly zásobovány čerstvým "bioklajnem", což byl vedlejší produkt při zpracování sladu, zdravá a chutná sladká pochoutka medové konzistence. Finančně jsme na tom byli velmi špatně. Maminka se ani nemohla pokusit najít nějaké zaměstnání, aby na náš ilegální pobyt v Sudetech neupozornila úřady, zvláště když byla učitelkou. Tatínek sice regulérně vydělával do 15. března 1939 v tzv. Druhé republice a poté v Protektorátě Böhmen und Mähren, ale žilo se "na dvě strany", což nebyla nejlevnější záležitost.

Pohled na Místek, 30. léta

Situace se zkomplikovala v září 1939, kdy jsem měl nastoupit jako prvňák svou povinnou školní docházku. Zapsat se na jakoukoliv školu v Příboře nebylo možné, protože tam jsme pro úřady neexistovali. Nezbylo, než mne zapsat do první třídy obecné chlapecké školy v Místku (dnes gymnázium Petra Bezruče). Každodenní dojíždění do školy nepřicházelo v úvahu. Proto jsem

musel již jako prvňák jít do Místku "na byt" k velmi hodným důchodcům, manželům Žídkovým, kteří tehdy bydleli na tehdejší Janáčkově ulici (později přejmenována na, tuším, gen. Jeremenka, dnes Nezvalova). Byl to zánovní dvojdomek, pohodlně vybavený, kde jsem několik týdnů, než se naší rodině podařilo přestěhovat do Místku, se svým tatínkem bydlel. K mamince do Příbora jsme se vraceli vždy jen na neděli. V pondělí ráno znova cesta aerovkou před školní budovu a týden u cizích lidí. 1. září 1939 jsem poprvé v životě uviděl Místek a ocitl se tam jako prvňáček v roli podnájemníka. Snídani mi tatínek vždy ráno připravil, odvezl aerovkou do školy, po vyučování jsem s klíčem na krku zamířil do naší svobodárny u Žídků a ve čtyři odpoledne se sešel s otcem v místeckém uzenařství na podloubí, kde jsme si dali jakousi "obědo-večeři" v podobě párku, klobásky, kousku šunky apod. Školní jídelny tehdy při obecných školách nebyly, jen o velké přestávce školník s manželkou prodávali dětem za pár haléřů mléko s rohlíkem nebo koláčkem. Brzy jsem si na takové bydlení bez mateřské péče zvykl, ale psal bych nepravdu, kdybych tvrdil, že mi to bylo lhostejné: čas od času jsem si tajně ze stesku a smutku poplakal, aby to jiní neviděli a neslyšeli. Tehdy jsem se se spolužáky mnoho nestýkal, rodiče měli obavu, aby se o našem "ilegálním" pobytu v Sudetech mnoho lidí nedovědělo. I tak jsem ovšem ze strany rodičů některých spolužáků pocítil upřímnou lítost nad naší situací.

Blížila se moje první místecká zima a s ní i problémy, co bude dál. Někdy v říjnu nebo v listopadu se naskytla příležitost získat přímo v Místku bydlení pro celou rodinu. Na ulici, kde jsem s tatínkem obýval zmíněnou svobodárnu, dále ve směru ke starému mlýnu a kopci Štandlu, dostavoval jistý pan Drda, jinak strojevůdce na lokomotivách tehdy Česko-moravských drah (Böhmisch-mährische Bahnen), rodinný domek. Dostal se do finančních potíží, které dokončení stavby stále zdržovaly a oddalovaly. Tatínek mu nabídl výpomoc s tím, že nám poskytne v novostavbě bydlení. Tak se i stalo. A tak jsme se, tuším, že v říjnu nebo v listopadu, nastěhovali s celou rodinou do sice pěkné, nové, ale nedokončené novostavby rodinného domu. Nic mimořádného, kuchyně, dva pokoje, po celou dobu války nedokončená koupelna, která

nahrazovala spížírnu, na niž projektant domku jaksi pozapomněl. Nedobře izolovaný sklep byl příčinou, že v dobách trvalejších dešťů býval zaplavován do výše pasu vodou, čerstvé vnitřní omítky, z nichž vanul chlad a vlhkost, se podepsaly na našich věčných rýmách a kašlích. Ale rodina byla pohromadě. Jak báječné po více než roce provizoria.

Kolem domu byl rozlehlý, dosud neupravený pozemek, bez oplocení, který jsme si pomalu přetvořili v zahradu k pěstování zeleniny, což nebylo při válečných komplikacích se zásobováním docela bez významu. Kromě zelí, brambor, cibule, květáku a dalších plodin se tam později pěstovala i kukuřice, již jsme krmili tajně držené stádečko husí, jimiž se obohacoval na maso chudý válečný jídelníček, ilegální rodinku králíků v místnůstce pod verandou a několik ve sklepe chovaných slepic pro snůšku vajec. Pozemek končil u staré strašidelné stodoly jakéhosi místeckého sedláka (snad se jmenoval Ježíšek, statek byl na Ostravské ulici směrem ke Sviadnovu), v níž v posledních měsících války byla mrtvá schránka, do které tatínek a další sousedé ukládali čas od času potraviny pro v kraji působící partyzány. Prostředí na konci osídlené části městského katastru, v sousedství polností místního sirotčince, březová alej, starý strašidelný mlýn s vodním náhonem a blízkost kopce Štandlu - to byl pro nás, děti, skutečný ráj. Poskytovalo to tolik příležitostí k rozvíjení dětské fantazie, hrám, skotačení, dobrodružným výpravám za bezhlavými rytíři z propadlého hradu na Štandlu, za vodníky v mlýnském náhonu. Ulice novostaveb rodinných domků začínala pěkným, už dobře zabydleným domem učitele Vlastimila Černocho a jeho paní, rovněž učitelky Karly, pokračovala domem, kde bydlili Kolkovi, dále rodina dvou bezdětných manželů, tuším Satků, od našeho domu kusem louky oddělený dům "eizenboňáka" Sajdáka. Kousek na jih činžák pro zaměstnance firmy Kapek (obchod textilem na místeckém náměstí) a Kapkova oplocená a keřovým plotem obrostlá a pro nás záhadná zahrada, protože jsme do ní nikdy neměli přístup. Kapkovi byli místní elita, snad v zahradě byly i tenisové kurty, bazén a všelijaké jiné atrakce.

Naše dětské společenství, které se velmi rychle dalo dohromady, tvořili dva kluci Černochovi - mladší Vlastík a starší

Karel, Eda Sajdák, z Kapkova domu Ivo Pospíšil (ten trochu vybočoval, byla to "nóbl" rodina, nevím už dnes, proč za takovou byla pokládána) a Věra Ječmínková, které, když ji Pán Bůh stvořil, omylem do ženského těla vdechl klukovskou duši. V klukovinách nás všechny předčila, byla z nás první, kdo se pokusil zvládnout neosedlanou herku ze stáje místeckého sirotčince (odnesla to škaredým pádem, podřena snad byla, kde to jen trochu šlo). Občas mezi nás přišel chlapec z Bojdovy rodiny (jméno si již nepamatuji) a brzy k nám začal na naše klukovské podniky docházet spolužák ze třídy, syn starých rodičů - obchodníků na Příborské ulici, jedináček tak trochu nespokojený se svým jedináčkovským údělem - Dominik Kupčák, jemuž jsme říkali zkráceně Domin. Jediněnou "dvojku" v dobrém i ve zlém, hlavně ve vybraných "klukovinách" tvořili nejmladší z nás, kteří úděl benjamínků nenesli zrovna nejlépe, můj bratr Ctirad (jemuž ovšem všichni říkali Raďa) a Vlastík Černochoů. Ti milovali zejména alotria v Černochových domě, když v něm nebyli rodiče, nebo když "starý" pan učitel Černocho, milovník rodokapsů a podobného dobrodružného čtení, ležel v ložnici se svou oblíbenou četbou a nebylo by ho vyrušilo ani zemětřesení, natož pak dva rozežraní kluci. Jediné, co snad na něj platilo, bylo zachrochtání prasete, tajně chovaného ve sklepeš vilky, dávající tak znát, že by opět chtělo žrát.

Vzdor válečné kulise, kterou jsme ovšem jako děti vnímali jen vzdáleně, naše dětství v Místku nebylo neradostné. Nechci vynášet soudy, zda bylo lepší než dětství našich vrstevníků na přelomu 20. a 21. století. Zdá se mi však, že bylo přece jen trochu bohatější. Dnes se o volný čas a zábavu dětí starají televize, nejrůznější zájmové organizace - ať už skautské, tělovýchovné nebo kulturní, systém různých kroužků při školách nebo domech dětí a mládeže. To vše jsme my neměli. Dětské organizace z dob Československé republiky byly až na výjimky rozpuštěny (do Moravcova Kuratoria pro děti a mládež, kolaboranstské mládežnické organizace, jsme se nehrnuli, ale měli vlivem rodičů k ní spíše odpor), televize nebyla, rozhlas se věnoval dětem jen o nedělních odpoledních vysíláních pohádek apod. Jestliže jsme se chtěli bavit, hrát si, vzdělávat se - museli jsme si vše připravit sami. Nebylo to sice vždy tak perfektní, ale všude byla cítit naše vlastní účast, což těšilo.

Vzpomínám si například na to, jak jsme si "svěpomocí", v době, kdy ve městě nebyla v provozu knihovna pro mládež, organizovali sami vzájemné půjčování knih. V tom jsem vynikl zejména já, protože jsem měl, v porovnání se svými rovníky, relativně slušně vybavenou knihovničku dětské literatury. Souviselo to s tím, že mé rozvětvené příbuzenstvo bylo bezdětné, a vánoční, mikulášské apod. nadílky se obvykle redukovaly na knižní dárečky. Vzpomínám si na řadu dětských knížek, které vydávalo nakladatelství, tuším, Dědourkovo v Třebechovicích pod Orebem, z něhož jsem dostal řadu zajímavých titulů (např. "*Plameny nad Vatínem*" autora, jehož jméno se mi vytratilo z paměti). Vlastnil jsem krásné vydání Němcové "*Babičky*" s ilustracemi M. Fischerové-Kvěchové, knížku "*Strýc Ozef a jeho kakrholti*" (?), vlastenecky laděné historické povídání o knížeti Václavovi od J. Hlouška, samozřejmě Edmonda d'Amicis "*Srdce*", F. H. Burnetové "*Malého lorda*", F. Běhounka "*Kletba zlata*" ad. Rodiče mi ze své knihovny dali k dispozici Herbenovu "*Chudý chlapec, jenž se proslavil*", knížku o dětství a mládí T. G. Masaryka, s níž jsme museli zacházet "konspirativně". Přečetlo ji však skutečně mnoho našich kamarádů. Velmi žádaným titulem mezi mými kamarády byly svazky „*Encyklopedie československé mládeže*“, pozoruhodné dílo popularizace vědy mezi mládeží. Knížky jsme si vzájemně půjčovali a nepochybuji o tom, že tehdy se zrodila i moje láska ke knize a literatuře. Dětských časopisů bylo za války poskrovnu. Vždy v určitý den v měsíci jsem si v prodejně novin a papírnictví na podloubí na místeckém náměstí kupoval časopis pro malé děti "*Puntá*" (zajímal spíše mého mladšího brášku) a "*Mladého hlasatele*", který jakžtakž navazoval na tradice dětských časopisů z první republiky. Vedli jsme si v "knihovně" u nás na půdě i jakousi evidenci knih, které byly v oběhu, a jejich půjčovatelů.

Jeden čas nás zcela okouzlo loutkové divadlo. V místeckém Národním domě totiž v zimě každou neděli hrál místní ochotnický soubor v tzv. malém sále loutkové pohádky. Patřilo skoro k nedělnímu rituálu, že jsme se - parta dětí z Janáčkovy ulice - pod vedením mé tety Emilie (řčené Milča), vypravovali na tyto pohádkové exhibice. Zalíbilo se nám to tolik, že jsme začali

uvažovat o vlastních divadelních produkcích. Byl jsem majitelem malého domácího loutkového divadélka s cca čtyřmi pěti proměnami kulís (začarovaný les, rytířský sál, jizba ve mlýně atp.) a asi s dvěma desítkami loutek, které mi tatínek postupně navozil za svých cest do Prahy jako milé dárečky. Všechny pocházely z prodejny knih a loutek známého nakladatelství J. R. Vilímka. Byly to asi 15 až 20 cm vysoké marionety na drátěném závěsu s ovládním pohybů rukou a nohou nitěnými vodičky. Vedle nezbytného Kašpárka, Honzy, Škrholy, Mařenky to byli hajní, rytíři v brnění, králové a královny, princí, ale i vodník, černokněžník, čarodějnice, zkrátka obvyklé české pohádkové obsazení. Naše klukovská parta si opatřila jednoduché loutkoherecké texty a začali jsme s produkcemi pro veřejnost. Nejprve u nás v kuchyni, kterou jsme proměnili v hlediště, dveřní otvor do sousedního pokoje opatřili zástěnou z papíru, opatřenou výřezem pro jevišátko - a tak se hrávalo. Vymýšleli jsme si různé systémy osvětlení, vyráběli potřebný nábytek pro scény (trůn, židle, stoly, vodní kola atp.). Docela brzy jsme si vytvořili stálý okruh diváků (bývaly jich někdy namačkány v kuchyni i dvě desítky). Když v Kapkově činžáku z nařízení místeckého landráta museli vybudovat sklepní protiletecký kryt, využili jsme této vcelku úhledné a prostorné místnosti, mezi dvěma sloupy dřevěné výztuhy stropu jsme vybudovali jevišátko a nějaký čas se hrálo tam. To už jsme spojili vybavení našeho jeviště s loutkovým parkem kamaráda Ivo Pospíšila, který vlastnil několik nádherných loutek, a divadelní produkce se odbyvaly v těchto vhodnějších prostorách. Dokonce jsme je doplňovali i o "scénickou" hudbu, o niž pečoval zanícený houslista a tehdy nadějný žák pana učitele Karlického, v dospělosti osvědčený brněnský a posléze německý kardiolog Karel Černoch. Někdy jsem vypomohl i já, takže divadelním sálkem (jinak protileteckým krytem) zněla jednoduchá houslová "dueta". Nemám o těchto produkcích dnes vysoké mínění, ale ostatním dětem se to líbilo. O světelné efekty se staral kamarád Domin. Od dětství tíhl k elektrice a konstruoval nejrůznější reflektory s otáčivým kotoučem, jehož výřezy byly zalepeny barevnými papíry, což umožnilo dosáhnout na jevišti kouzelných barevných efektů. Elektronika ho neopustila ani

v dospělosti - stal se známým konstruktérem světově proslulých zařízení k detekci nežádoucích těles ve vzdušném prostoru jako vědecko-výzkumný pracovník v pardubické Tesle. Nakonec jsme přistoupili i na plakátování našich produkcí vývěskou formátu A4 na jednom ze sloupů elektrického vedení v naší ulici. A samozřejmě, vybírali jsme i vstupné, které jsme investovali do nákupu loutek, baterií do reflektorů apod. Nemýlím-li se, tato "loutkoherecká" posedlost nám vydržela několik let, přinejmenším do podzimu 1943, kdy jsem začal dojíždět do gymnázia do Olomouce, a nastaly mi jiné starosti.

Cizí nám samozřejmě nebyly ani typicky "klukovské" zábavy a hry. Náš akční radius byl velmi rozsáhlý. Tehdejší Místek byl něco docela jiného, než je dnes. Domy, ve kterých bydlelo naše klukovské společenství, se tehdy nacházely na úplné periferii zastavěného městského areálu. Prostor našich aktivit byl vymezen Janáčkovou ulicí, strouhou, která byla původně náhonem starého polorozbořeného mlýna a vyváděla vodu z řeky Olešné na mlýnská kola, nádhernou březovou alejí skoro slavičkovského stylu a kopcem Štandlem a rozlehlými loukami pod ním na pravém břehu Olešné. Zde se odehrávaly obvyklé klukovské hry na zbojníky a četníky, aktualizované za války na konflikt partyzánů s wehrmachtem, zde jsme "pomáhali" hospodáři místeckého sirotčince Pepovi při sklizni brambor, z níž pro nás byly nejatraktivnější ohníčky ze suché bramborové natě, v nichž jsme opékali neobyčejně lahodné brambory, tzv. "pěčoky". Tady jsme prožívali své křty v umění jezdeckém na neosedlané sirotčincové "herce" pod poněkud volným dozorem pacholka Pepy. Nevyčerpatelným zdrojem zábavy byl kopec Štandl. Byli jsme v okouzlení pověstmi o loupežných rytířích, kteří obývali na něm stojící hrádek, který se, jak pravila pověst, měl s těmito zlosyny propadnout pod povrch zemský. Umínili jsme si, že hrádek musíme určitě najít. A tak jsme tam podnikali "výzkumné" expedice, vyzbrojeni motykami a lopatami. Každý jen trochu zvláštní kámen jsme považovali za vzácnou relikvii po nehodných loupežnících. Fantazirovali jsme dokonce o zřízení jakéhosi muzea, ale na to jsme brzy zapomněli.

Dalším nevyčerpatelným zdrojem zábavy byl pro nás zmíněný už vodní náhon. Bylo-li v něm dosti vody a jen trochu teplé a slunečné počasí, vytáhli jsme z prádelen našich maminek dřevěné necky na praní, spustili jsme je na vodu a pluli po proudu ke starému mlýnu. Na stružce se odbývaly i boje pirátů, několikrát za den jsme se převrátili a vymáchali, ale to byla přirozená součást našich klukovských zábav. Od mlýna zpátky proti proudu jsme necky odnášeli pod budovu textilky a jelo se znova, i několikrát za den. Kupodivu, nikdo si nestěžoval na námahu, byť vodou nasáklé necky představovaly pořádnou zátěž.

Místek vypadal před sedmdesáti lety zcela jinak

Na prázdniny se tehdy na žádné tábory nejezdilo. Prostě - nebyly. Většina z nás trávila dva měsíce prázdnin doma, o zábavu jsme se museli postarat sami. A docela jsme to uměli. Pomáhala nám v tom moje teta Milča, mladší sestra maminky, která tehdy bydlela u nás. Prázdninovou dovolenou obvykle trávila tak, že sebrala partu kluků z naší ulice, každý byl vyzbrojen krajícem chleba a láhví sodovky, a vodila nás na "kamenec" Ostravice pod frýdeckým zámkem. Tam měla Ostravice pod železničním náspeem

náležitou hloubku, takže se v ní dalo docela slušně plavat. Všechny nás naše tetička vycvičila v plavání na "prsa" a "na znak", protože kraul se tehdy ještě moc nenosil a těch, kteří tento styl ovládali, bylo málo. O zábavu kolem řeky jsme se samozřejmě dovedli postarat sami. Bývalo veselo, až se nám večer, když slunce tolik nehrálo, nechtělo domů. Vody jsme si užívali, když někdy na jaře trochu více pršelo a louka pod naším domem bývala jedno jezero. I tam jsme pořádali vodácké reje na dřevěných neckách a nechce se věřit, že se nikomu nikdy nic zlého nestalo, nepočítáme-li občasné vymáchání v "kalňačce" a důsledky, které to mělo v podobě výprasku po návratu domů.

Čas od času jsme pořádali i výpravy do "vzdálenějších" krajin. Velmi nás lákal hliník staré cihelny u Hodoňovic, zvláště svou velice složitou a romantickou "morfologií", plný záhadných zákrut, prohlubní, v půdě vyřytých komor apod. Někdy, tak jednou dvakrát za prázdniny, jsme podnikali celodenní výpravy do lesního komplexu za městem zvaného Rovňa nebo na Palkovské hůrky. Tam jsme obvykle zábavu spojovali s užitečnou činností, např. sběrem borůvek, malin apod., což byla daň za blahovůli rodičů, dovolit nám výlety do tak dalekých krajin. Tyto výlety jsme obvykle spojovali i s další pro nás lákavou činností, vařením v přírodě. Starý hrnec, už vyřazený z kuchyňského nádobí, sloužil za kotlík. Postavil se na dva kameny, mezi nimi rozdělal ohýnek a vařilo se. Nejjednodušší býval čaj z bylin (zelené balíčky zn. DADÁK), došlo i na polévky z polévkových kostek MAGGI, nejčastěji hrachových. To, co bylo výsledkem našeho "kuchtění", se polévce podobalo jen zdáli, plavaly na ní obvykle i kousky ohořelých větviček a popela, ale chutnalo to, protože jsme to vařili sami. Vzpomínám si velice přesně na výlet, který jsme pod vedením naší tetičky podnikli na Hukvaldy. Bylo to, nemýlím-li se, 29. srpna 1944. Kolem poledne, když jsme na plácku před první hradní bránou rozbalili své maminkami připravené "fast food", nesl se na obloze nad námi hluboký tón motorů amerických bombardovacích letounů. Po několika minutách jsme už nad Ostravou viděli záblesky, sloupce dýmu a prachu. Krátce nato se ozývaly vzdálené detonace. Neklamné znamení, že Ostrava se stala cílem spojeneckého bombardování. Poprvé v životě jsme viděli

opravdový nálet. Tu spoušť, kterou to způsobilo, jsem si uvědomil teprve několik dní nato, kdy jsem nastoupil v Moravské Ostravě do sekundy reálného gymnázia na Karlově, předtím i dnes Matiční ulici. Byl to vlastně náš první bezprostřední "dotek" s hrůzami války, o níž jsme věděli dosud jen ze zpráv v rozhlase a z novin. Nedovedu si nyní vybavit přesnou časovou souslednost, ale do těchto dnů snad také spadala událost, která naši klukovskou societu velmi vzrušila - totiž pád sestřeleného liberátoru, bombardáku amerického letectva, na polích pod Štandlem (u Lysůvek) a s ním spojený seskok posádky. Tehdy se naši oblíbenou zábavou stávalo chytání a hledání stříbrných staniolových proužků, které letadla shazovala, aby zmátla pátrání po nich z německých pozemních pozorovacích stanic a zaměřování protiletectvých kanonů, kterým jsme tehdy říkali "fláky".

Jak válka ovlivňovala život nás jako děti? Na tuto otázku se odpovídá jen velmi obtížně. Je těžké se po prožitém životě a vlastně už v závěrečné jeho fázi vcítovat do dětského vědomí. Pamatuji se například, že se už tehdy vštěpovala do našeho vědomí potřeba jakési schizofrenie mezi soukromím a veřejností. Již jako děti jsme věděli, že jsou věci, které se odehrávají doma v rodině, ale o kterých by se nemělo hovořit na veřejnosti. Chovali jsme několik slepic, králíků a kaččen, ale nesmělo se o tom mluvit, protože by rodiče byli vystaveni postihu okupační správy. Poslouchal se zahraniční rozhlas, ale věděli jsme, že za poslech Hlasu Ameriky, BBC nebo Moskvy bylo vězení, ne-li dokonce přísnější postih. Vnímali jsme jako samozřejmost, že při poslechu rádiových zpráv se zavírala okna a někdy dokonce i zhasínalo světlo. Čas od času se doma objevily ilegální tiskoviny, rodiče přispívali penězi i potravinami rodinám po několika popravených učitelích (František Novotný, Josef Šlosar), hovořit o tom se však zapovídalo. Utvářela se tak jakási diskrepance mezi hodnotovými systémy privátní sféry a hodnotovým žebříčkem veřejného prostoru. Brali jsme to jako danost, které je třeba se podřídit. Nic jiného se ve věku deseti dvanácti let nedalo očekávat.

Válka do našeho dětského života zasahovala jen jaksi zprostředkovaně. Jen několikrát jsem její tíhu zažil na vlastní kůži. Snad poprvé to bylo krátce po atentátu na zastupujícího říšského

protektora Heydricha. Odplata za tento čin měla těžce postihnout český národ. Ve vlně zatýkání rukojmích došlo také na mého tatínka. Byla to, jak později vyšlo najevo, zejména akce místeckého okresního hejtmána Beera, kterému můj otec svými postoji těžce ležel v žaludku. Spolu se skupinou několika místeckých občanů (mezi nimi byl např. majitel místního knihkupectví a papírnictví Šlapeta) byl jedné noci odveden gestapem do vězení. Krátce před odsunem do trestnice ve Vratislavi, která byla přestupnou stanicí koncentračních táborů, jej postihl srdeční záchvat. To jej zachránilo. Z nemocnice se již do vězení nevrátil, byl však vystaven jiným formám perzekuce: jako učitel byl přeložen z místecké dívčí měšťanské školy do Horní Moštěnice, vesnice nedaleko od Přerova, ale více než 100 km vzdálené od rodiny. Tam musel setrvat až do konce světové války, v odloučení od rodiny, která ho tolik potřebovala a pro niž jen víkendové pobyty spolu byly pouze slabou náplastí na tuto těžkou ránu. Rodiče jeho nových žáků, z velké části bodří Hanáci, projevíli k němu velkou solidaritu: v těžké zásobovací situaci pomáhali naturální výpomocí, bochníky chleba, kusem slaniny, vejci, čerstvým máslem apod., které – samozřejmě ne bez nebezpečí prozrazení - každou sobotu přepravoval v příručním kufříku vlakem na frýdecké nádraží a za mé pomoci na jízdním kole do našeho místeckého domečku. Na frýdeckém nádraží čas od času fungovaly kontroly, které zastavovaly cestující a prohlížely jim zavazadla, zda nepřevážejí tzv „šmelinu“, tedy potraviny, resp. jiné nedostatkové zboží, získané od vesnických sedláků výměnou za textil, boty nebo jiné protihodnoty. Ti, kteří byli se „šmelinou“ přistiženi, byli vystaveni nejrůznější perzekuci.

Nemohu nepřipomenout akci, která nás nahnala do sálku tribuny S. K. Moravia Místek ve Smetanových sadech. Nepamatuji si již přesné datum, bylo to určitě v roce 1943 nebo 1944. Obdržel jsem obsílku, že se mám dostavit do zmíněné budovy v určitý den a hodinu, měla se tam konat zahajovací schůzka Kuratoria pro výchovu mládeže v Protektorátě, známé mládežnické kolaborantské organizace, vzniklé pod patronací protektorátního ministra školství, kolaboranta Emanuela Moravce. Naše účast byla přísně kontrolována, byli jsme přesvědčováni a donucováni

různými vyhrůzkami, abychom do této mládežnické organizace vstoupili a podporovali její činnost. Nevím už, jak se mi podařilo z této sítě vyklouznout, ale členem Kuratoria jsem se nikdy nestal. Nevím, jaké byly jeho další osudy, již jsem o něm dále nic neslyšel a podobně odmítavý postoj asi sdíleli i jiní moji generační druhové.

Poslední měsíce války jsme zažívali časté nálety na Ostravu, zejména za noci, kdy si spojenečtí letci osvětlovali cíle shozu bomb světelnými raketami, tzv. stromečky. Nálety na Ostravu, provázené explozemi a světelnými zářemi, jsme skoro večer co večer pozorovali ze střešního okna naší vilky. Poslední dny války, kdy se fronta přelila i přes naše město, jsme trávili ve sklepě, upraveném k celodennímu pobytu i nocování. Po pěti dnech hrůzného očekávání a nejistoty, vyplývající z toho, že se fronta několikrát pohnula a město měnilo své obránce, jsme se konečně dočkali osvobození. Ztráty na zdraví a životech v naší rodině nebyly, odnesla to jen čelní fronta domu, před kterou explodoval dělostřelecký granát, vyhloubil několikametrový trychtýř a střepiny rozbily okna a poškodily několik kusů nábytku v obývacím pokoji. Do vilek v naší ulici se nastěhoval štáb gen. Jeremenka, a také v jednom z pokojů našeho domu se ubytoval štábní politruk (asi náčelník pro politickou a kulturní práci). Byl to velmi slušný, vzdělaný docent technické vysoké školy v Oděse, jehož zavazadla tvořilo několik beden s knihami. Velmi se sblížil s mými rodiči i se mnou, pomohl se zásobováním a jeho služebník (pucflek a zároveň kuchař) vyvařoval několik dní ruské speciality i pro celou naši rodinu. Tehdy jsem našel zálibu v pravém ruském boršču a poprvé zjistil, jak chutnají pirohy. Při odchodu nám zanechal několik fotografií své rodiny, otec si z jeho knihovny mohl vybrat pár knížek, tištěných azbukou. Mezi nimi i první rusko-český a česko-ruský slovník, určený k usnadnění komunikace rudoarmějců s českým obyvatelstvem. Daroval nám vedle krásného koberce (zřejmě válečná „kořist“) i psací stroj s azbukou, který později vykonal dobré služby v Místku ustavenému revolučnímu národnímu výboru. Teprve později jsem litoval, že jsme si tuto užitečnou věcičku neponechali pro svou potřebu. Několikadenní pobyt ruského majora v našem domě byl pro nás i naše sousedy výhodou: byli jsme totiž uchráněni různých excesů, páchaných

opilými rudoarmějci na civilním obyvatelstvu města a zejména násilí na ženách.

O počátcích své školní docházky jsem se již zmínil. Navštěvoval jsem po čtyři roky, tj. od školního roku 1939/40 do roku 1942/43, chlapeckou obecnou školu blízko kostela sv. Jana a Pavla v Místku. V první třídě jsme měli velice hodného a moudrého pana učitele, jmenoval se snad Brantal, kterého jsme všichni milovali. Byl však dosti nemocen, a tak v době jeho absencí nás vyučovala slečna učitelka Boučková, kterou jsem pravou žákovskou láskou miloval. Bydlila v přízemním dvojdomku na cestě z Místku do Sviadnova, kam si mne dokonce několikrát pozvala. Od druhé do čtvrté třídy nás vyučoval pan učitel Zukal. Již vzhledem vzbuzoval dojem přísného a nesmlouvavého kantora, který svou přísnost přímo vyzařoval. Byl to však vynikající učitel, přísný, ale spravedlivý. Shledal-li však, že jeho pedagogické mistrovství nenachází dostatek ohlasu, propadal nezkontrolovatelnému vzteku. Vzpomínám si, jak při takových příležitostech házel na zem svazek svých klíčů, které měl stále po ruce, a nejednou jsme byli svědky toho, že vyběhl rozčilen uprostřed hodiny ze třídy, oběhl školu po širokých chodbách, jedním křídlem schodiště nahoru do druhého patra a druhým opět dolů. Usilovným během se uklidnil a do třídy se vracel, jako by se nic nestalo. Nebudu daleko od pravdy, když řeknu, že to byl on, kdo do nás vložil základy vzdělání. Teprve později, když jsem studoval na nižším gymnáziu, jsem jeho vklad dovedl ocenit. Vzpomínám si živě, jak do nás vtloukal základy větné skladby. Slovní druhy a větnou skladbu nás naučil tak, že jsem s touto i pro primány gymnázia obtížnou látkou nikdy neměl problémy. Jeho výklady se neopíraly jen o slovní popis, ale zasvěcoval nás do větné skladby pomocí různých grafických schémat, takže musel pochopit i ten největší antitalent. Tuto látku jsem ve čtvrté třídě dokonale zvládl. Vzpomínám si také, že když se marně snažil dostat správné odpovědi od některých „zaostávajících“ žáků, vždy se s jistotou obracel na mne. Dosáhl jsem u něj dokonce takové obliby, že když slavil jakési narozeniny, byl jsem do jeho bytu přizván i já. Bydlel v činžovním domě na hlavní místecké ulici, vedoucí k mostu před

Ostravici, kousek pod známou Otáhalovou cukrárnou. Nemýlím-li se, žil v bezdětném manželství, v bytě na můj tehdejší vkus starosvětsky, ale velmi komfortně zařízeném, zcela ve středostavovském duchu. Jeho paní byla elegantní žena, která se k nám, několika jím pozvaným žákům, chovala jako k váženým hostům. Školní předměty jsem zvládal bez potíží, tuším, že většinou na jedničku. Největší problémy jsem míval s „krasopisem“ a s tzv. ručními pracemi. Krasopis jako učební předmět se už před dvěma generacemi zcela vytratil z učebních osnov základních škol. Spočíval v tom, že jsme si měli osvojit používání psacího písma podle tehdy platných norem a dosáhnout tak souvislého a čitelného písemného projevu. Psaní bylo pro mnohé z nás problémem především proto, že se používalo malých kovových per, upevněných v dřevěné násadě, a ty bylo třeba co chvíli ponořovat do kalamáře s inkoustem, posazeného do otvoru v horní části lavice. Jen trochu nepozornosti, a v sešitě se objevila kaňka, jíž se někdy eufemisticky přezdívalo „prasátko“. Takže domácí úkoly z psaní se někdy psaly třikrát, čtyřikrát, než se podařilo stvořit „čistopis“ bez jediného „prasátka“.

Ruční práce spočívaly v tom, že jsme se při nich měli naučit pracovat s jednoduchým nářadím (nůžky, pilka, kladívko apod.), jímž jsme měli obvykle za domácí úkol vyrobit nejrůznější drobné předměty z papíru nebo dřeva. Dodnes si pamatuji, jak jsem nožem, lupínkovou pilkou, lepidlem na dřevo a kousky dříví vyráběl ptačí budku nebo sáňky. Co se nestihlo ve třídě, jsem s pomocí mého tatínka, pro takový druh činnosti ještě méně talentovaného než jsem byl já, v potu tváře dokončoval doma. Trochu se to zlepšilo, když se k nám z Brna načas nastěhoval strýc Alois, přece jen o poznání zručnější, takže jsem dosáhl i toho, že jedna z mých kreačí (bylo to jakési tělocvičné nářadí, tuším jakýsi rám pro cvičení na kruzích) byla vybrána na školní výstavku. Byl jsem na to sice velmi hrdý, ale mou duši svíral pocit, že chvála nepatřila mně, ale mému zručnému strýci.

Pokud si dobře vzpomínám, na školní výlety, jak je tomu dnes, jsme nechodovali ani nejezdili. Zkrátka – i na tom se podepsal válečný stav. Jediným vyvedením z všednosti školní každodennosti byl vždy jeden týden v měsíci září – nepamatuji se už přesně,

kteřý, v němž nám místní Místecká spořitelna nejrůznějšími akcemi připomínala potřebu spořivosti. S Týdnem spořivosti byly spojeny exkurze do Místecké spořitelny, jež sídlila ve snad nejvýstavnějším tehdy paláci ve městě, který se zvláště vyjímal v porovnání s ubohým starým domem na nároží Příborské a Frýdlantské ulice, v němž sídlil městský úřad, četnictvo, a v jehož nádvoří byla okresní věznice. Místo vyučování jsme navštívili palác spořitelny, jeho důstojnost vzbuzující interiér – honosné schodiště, mramor, štuky, na nás velmi působil. Tam jsme museli vyslechnout přednášku o potřebě spořit, obdarovali nás různými propagačními materiály a z jedné takové „exkurze“ jsem si přinesl domů kovovou lesklou skříňku s kulatým otvorem na vsunování bankovek a plochým zářezem na vhazování mincí. Klíček od ní měl úředník ve spořitelně, který, když jsme ji naplnili svými úsporami, skříňku (pokladničku) otevřel a v ní se nacházející peněžní obsah zapsal jako přírůstek do naší vkladní knížky. Zvláště pilní „spořitelé“ bývali odměňováni nejrůznějšími drobnými suvenýry jako byly papírové kšiltovky, kalendářky, tužky apod. Něco to do sebe mělo, učilo nás to tomu, že je dobré občas si něco odepřít a odložit to pro případ horších časů.

Místecká obecná škola chlapecká byla zařízením, kde jsme tlaky nacistické propagandy téměř nepociťovali. Učitelé po nás, jak tomu bylo na mnoha jiných protektorátních školách, nevyžadovali hajlování na počátku vyučování, nemuseli jsme zpívat nacistickou hymnu „*Deutschland, Deutschland...*“, jen jsme se museli podřizovat „léčebné prevenci“, spočívající v tom, že nás jednou za vyučovací den nutili polknout plnou polévkovou lžící odporně páchnoucího a ještě odporněji nepoživatelného rybiho tuku. Asi proto, aby z nás vyrostli zdatní a výkonní otroci Třetí říše.

Protektorátní školství umožňovalo žákům obecné školy, aby již ze čtvrtého postupného ročníku – pokud ovšem vykonají přísné přijímací zkoušky - postoupili do primy gymnázia. Také já jsem se o to pokusil. Mezitím nám ovšem v Místku nacistické úřady zavřely reálné gymnázium jako trest za „odhalenou“ (ve skutečnosti ovšem šlo o provokaci) protiněmeckou letákovou akci. Část profesorů byla internována ve věznicích

a koncentračních táborech, části profesorského sboru bylo „umožněno“ pracovat na jiných středních školách v okolí. Oktaváni byli většinou internováni, studenty z vyšších tříd čekalo totální nasazení. Nejbližšími středními školami v blízkosti Místku byly reálky, reálné a klasické gymnázium v Moravské Ostravě. Několik „absolventů“ naší obecné školy bylo pozváno k přijímacím zkouškám na reálné gymnázium ve Slezské Ostravě. Tyto zkoušky měly poněkud zvláštní ráz a zcela se vymykaly dnešnímu obrazu přijímacích zkoušek, proto se u nich zastavím poněkud podrobněji. Trvaly tři dny, každý den měl dvě oddělené části. Dopoledne probíhaly písemné zkoušky z němčiny, českého jazyka a matematiky. Pro mne byla nejtěžším oříškem písemka z němčiny. Zadané téma, jakési volné vyprávění, bylo pro žáka čtvrté obecné nepředstavitelně komplikované. Mastil jsem to, jak jen to šlo. Cosi jsem napsal, ale jen s malou jistotou o tom, že tu je v německém pravopise vše v pořádku. Při hlídkování několikahodinového zápolení s němčinou se páni profesori střídali. Nebylo asi náhodou (moje účast byla předem avizována), že v závěrečné hodině převzal dozor profesor Liboslav Tetens, přítel a kolega mého otce z dob jejich předválečného působení v Bílovci. Na chvíli se zastavil u mé lavice, a skloněn nad mémi výplody, postupně opravil jednu pravopisnou chybu po druhé. Přitom mi uštědřil přátelský pohlavek, což jsem vnímal jako pokyn: skončit, už žádné další nesmysly. S písemkou z češtiny jsem žádné problémy neměl, i ta matematika mi vyšla dobře.

Po všechna tři odpoledne jsme, svlečení do trenýrek, prokazovali na školním hřišti svou tělesnou zdatnost. Nešlo ani tak o naše sportovní výkony. Za stolem seděli vážní pánové, hovořící mezi sebou německy, a pečlivě si o každém z nás činili poznámky. Kdosi nám prozradil, že vůbec nejde o to, jak rychle zaběhneme šedesátku, nebo zda skočíme metr do výšky. Zkoumaly se naše rasové znaky. Barva očí a vlasů, typ postavy, pohyby apod. Šířila se zvěst, že to byli komisaři z berlínského Institutu pro rasový výzkum, jejichž úkolem bylo roztrždit nás na několik skupin podle vykazovaných rasových znaků. Měl jsem štěstí: modré oči, tehdy světlé vlasy a nevím co ještě, zkrátka jsem tím sítem propadl mezi vyvolené. Znamenalo to, že budu přijat. Panovaly tu ovšem jistě

obavy, jak bude posouzen můj „kádrový profil“. Můj tatínek byl před válkou aktivní veřejný činitel sociálně demokratického smýšlení, po atentátu na říšského protektora Reinharda Heydricha zatčený jako rukojmí, maminka byla nacistickým zemským školním úřadem v Brně suspendována ze svého učitelského povolání apod. Vše nakonec dopadlo dobře, byl jsem přijat. Protože ovšem naše každodenní cestování za vzděláním, jehož se mi mělo dostat na reálném gymnáziu ve Slezské Ostravě na Hladnově, dosti vzdáleném od tehdejšího vítkovického nádraží (dnes Ostrava-střed), byli jsme my, Místečáci a Frýdečané, ještě v září přefazeni na reálné gymnázium na tehdejší Karlově, dnes opět Matiční ulici. Cesta z nádraží, kam nás frýdecký vláček dovezl, do sídla gymnázia, se tak podstatně zkrátila. Tak jsem se 1. září 1943 stal studentem staroslavného ostravského gymnázia, na kterém kdysi vyučovala řada profesorských celebrit (např. spisovatel Vojtěch Martínek) a na kterém si odbyl svá studentská léta, jak jsem později zjistil, můj pozdější přítel a přední evropský hospodářský historik Arnošt Klíma.

Mé zážitky z primy a sekundy nebyly nikterak pozoruhodné. V čele ústavu stál nikoliv ředitel, ale „prozatímní správce“ profesor Jaroslav Kubát, češtinář, člověk dosti opatrný, dbající o to, aby byl vnímán jako člověk k režimu loyální, ale také aby si s Němci příliš nezadal. S panem profesorem Kubátem jsem se setkal po dvou desítkách let, když v knihovně Pedagogické fakulty, na které jsem působil jako docent, konal jako důchodce brigádu. Uctivě jsem se k němu přihlásil, rád jsem mu sdělil, že mne v primě a v sekundě naučil českému pravopisu tak, že mi dodnes nečiní potíže jakž takž správně psát, a za to mu upřímně poděkoval. Druhého dne mne navštívil v mé fakultní pracovně, vytáhl z kapsy černé profesorské notesy a přečetl mi z nich, že jsem byl 17. listopadu 1943 vyvolán a oceněn dvojkou za větný rozbor, že jsem 24. května 1944 napsal písemku s výborným prospěchem a s gustem mi spočítal pětky a šestky, které jsem inkasoval za svou nepřipravenost nebo nepozornost. Krátce mne na gymnáziu učil i prof. Vokřínek, jehož témata písemek, zvaných tehdy kompozice čili kóny (např. „Kvetoucí kaštiny) nás studenty zcela odrovnávala. Na rozdíl od prof. Kubáta to byl člověk až moc hodný a mírný, takže

dosáhnout dobré známky u něj, v porovnání s prof. Kubátem, bylo hračkou. Matematicke mne vyučoval prof. Batelka, výborný a laskavý pedagog, u kterého i tato obávaná disciplína byla docela snesitelná. Náš studentský život se rázem proměnil v horor, když výuka matematiky byla předána bývalému profesorovi místeckého gymnázia Kocichovi. O jeho pedagogických schopnostech se nedovedu kvalifikovaně vyjádřit, ale skoro pro nás všechny ve třídě o čtyřiceti pěti žácích se matematika stala kalvárií. Pětka a šestka na písemkách pro polovinu třídy, ostré až strohé jednání, na které jsme nebyli připraveni – jak už jsem napsal: horor. Nějak jsme to sice přežili, ale byly to těžké a hořké hodiny našeho studentského života. Do kategorie „rasů“ jsme řadili také našeho němčináře, rovněž Místečáka – prof. Karla Dittlera, pozdějšího ředitele ostravského Divadla mladých a ještě později normalizačního ředitele ostravského studia Československé televize. Znal jsem ho v Místku z jeho mimopedagogických aktivit jako vynikajícího herce a režiséra ochotnických divadelních představení. Vzpomínám-li si dobře, vynikl v roli mlynáře v Jiráskově Lucerně, hrál v divadelní verzi Babičky Boženy Němcové a v řadě dalších produkcí z ochoty, povětšinou na prknech Národního domu v Místku. Měli jsme dojem, že škola je pro něj jen vedlejší zaměstnání, že v popředí jeho zájmu jsou jiné aktivity, což se ostatně po válce potvrdilo. Na ostatní pány profesory se už nepamatuji. Utkvěl mi v paměti snad jen profesor dějepisu (asi Veselý), který, chudák, aby se vyhnul konfliktům s okupačním školským dozorem, raději celý rok učil o lovcích mamutů a neandrtálcích, a navíc musel jednou týdně inscenovat výuku v německém jazyce, tzv. „wiederholungsstunde“. K nesporně zajímavým osobnostem profesorského sboru patřil pan profesor Jan Šoupal. Známý jako dirigent Pěveckého sdružení moravských učitelů, sboru, který svými koncerty v moravských městech vykonal velmi mnoho pro udržení národního vědomí svých posluchačů a pravidelným závěrečným zpěvem Nešverovy „Moravěnky“ posiloval tak těžké újmě vystavované národní uvědomění. Vědělo se, že prof. Šoupal je „absolutní sluchač“ a hodiny zpěvu v primě a sekundě, tedy ve společnosti mutujících a falešně intonujících kluků, pro něj představovaly strašné utrpení.

Vytrvale s námi nacvičoval hlavně své úpravy moravských a slezských národních písní („*Pani mamu, švarnu cerku matě ...*“) s jasným ideologickým podtextem a poslední měsíce války, kdy vzdálené dunění děl z bojišť Horního Slezska oznamovalo její předpokládaný výsledek a neslavný konec „tisícileté říše“, začal s námi nacvičovat - zřejmě s vidinou nadcházejících oslav osvobození, Sukův pochod „*V nový život*“ („*Vzplál plamen jasný od Blaníka...*“), hlavní ideovou skladbu posledního předválečného všesokolského sletu. Skutečně, jen co byla nacistická soldateska vyhnána z Ostravy, uspořádalo gymnázium slavnostní akademii na počest osvobození v tehdejších kině Kosmos (dnes Vesmír), kde jsme pod Šoupalovou taktovkou zazpívali tento krásný sbor plný optimismu a víry v dobrou budoucnost. Na gymnáziu v Karlově ulici jsem prožil první dva studijní roky, primu a sekundu.

Z mého hlediska to nebylo nikterak výrazné období mého života. Prostředí školy bylo dosti fádni, naplněné spíše snahou neprovokovat, vyhýbat se možným konfliktům, na druhé straně nepropadnout pusté kolaboraci s režimem. Připouštím, že dramatičtější to mohlo být ve vyšších ročnících, ale do těch jsme dorostli už ve svobodném Československu.

Do gymnázia v Ostravě jsme dojížděli – skupina asi šesti nebo osmi hochů (mj. František Válek, později filolog-polonista a místopředseda České národní rady, Kolja Michajlov, syn ruského emigranta a zubního lékaře z Místku, Jiří Holub, syn profesora místeckého gymnázia ad.) a jednoho nebo dvou děvčat (vzpomínám si na hezkou Dášu Martiníkovou, později lékárnici a manželku mého skautského přítele MUDr. Dušana Drobiše alias Prófy), ranními nebo poledními vlaky z frýdeckého nádraží. V létě to jakžtakž šlo, v zimě jsme každý den mrzli dvě hodiny v nevytopených vozech „dřevácích“, kde jsme kromě obvyklých studentských zábav dokončovali poslední přípravy na vyučování. Psát domácí úkol v drkotajícím dřevěném vagóně a navíc promrzlou rukou, byl skutečně výkon téměř akrobatický. Vysvětlit pánům profesorům, že takové „opus“ vzniklo v pohodě domova, nebylo nikdy úspěšné. Komplikovala nám to skutečnost, že v „žákovských vozech“ (vyhrazených pro studentskou mládež) s námi cestovali i do Ostravy dojíždějící páni profesori (zmínění už

Kocich, Dittler ad.), a ti měli příležitost sledovat nás nejen ve třídě, ale také v našem cestovním *privatissimu*. Že z toho byly čas od času nepříjemnosti, bylo nasnadě. Zvláště profesor Dittler řešil naše prohřešky proti dobrým mravům ráznými pohlavyky, což při jeho fyzické kondici nebylo nic příjemného. Předcházel tomu v mém případě, protože jsem nosil brýle, strohý pokyn "*Brillen abnehmen!*". Touto výzvou jsem později, jsa otcem nezdárných synů, zahajoval i já fyzické exekuce (oba byli od dětských let obrýlení).

Za války se na ostravském reálném gymnáziu pro nedostatek tříd a nadbytek studentů vyučovalo na směny: týden dopoledne, týden odpoledne. Zvláště v zimě se ještě za tmy z Frýdku vyjíždělo a za tmy jsme se vraceli. Já jsem bydlel v místecké vilové čtvrti pod Štandlem, na nádraží jsem to měl určitě alespoň půl hodiny chůze. Za zimních rán, mrazivých a nepříjemných, mne obvykle doprovázela maminka. Pěšky jsem chodil na místecké náměstí, odkud pendloval na nádraží malý modrý autobus jakéhosi privátního autodopravce. Protože byla nouze o benzin, který byl strategickou surovinou pro wehrmacht, jezdil náš roztomilý „mikrobus“ na dřevoplyn. Šofér musel už o půlnoci pod kotlem, umístěným na zádi autobusu, řádně zatopit dřevěnými špalíky a pak co chvíli přikládat, aby byl vyroben dřevoplyn k pohonu hybridního motoru. Nebylo zvláštností, že zejména za velkých mrazů se nepodařilo včas vyrobit dostatek pohonného plynu a museli jsme čekat, až se stroj dá do pohybu. Poněkud zvláštní byly naše jízdy na odpolední vyučování. Z Frýdku, abychom stihli počátek vyučování o 13. hodině polední, se muselo vyjíždět již před polednem. Rok 1944, zvláště jarní a letní měsíce, byly obdobím velmi intenzivních náletů amerického bombardovacího letectva z italských základen na ostravskou průmyslovou oblast. Fungovala tu řada závodů, důležitých pro vedení války. Vedle Vítkovických železáren, vyrábějících pancíře pro obrněná vozidla a ponorky, tu bylo několik továren na munici a pro válku důležitá výroba dusíkatých látek. Znemožnit jejich výrobu bylo pochopitelně důležitým strategickým cílem Spojenců. Někdy se to podařilo, jindy to odnesly hustě obydlené čtvrti Ostravy. Za největšího náletu na Ostravu v srpnu 1944, který jsme

pozorovali zpovzdálí u vstupní brány hukvaldské hradní zříceniny, dopadly špatně cílené bomby na budovu vedlejší školy, klasického gymnázia v Matiční (tehdy Karlově) ulici. Píši o těchto náletech proto, že dost výrazně zasáhly i do našeho studentského života. Americké liberátory startovaly z italských letišť a směřovaly na sever: buď přes Ostravu do hornoslezské průmyslové aglomerace (Katovice, Bytom, Glivice apod.), nebo jejich cílem byla Ostrava. Letecká služba vždy hlásila pohyb letadel. Na Horní Slezsko nebo na Ostravu nalétávaly bombardovací svazy liberátorů buď za noci, nebo v poledne. Pokud bylo nebe čisté, znělo hlášení: „Über dem Reichsgebiet befindet sich kein feindlicher Kampfverband.“ Objevily-li se liberátory ve vzdušném prostoru nad Vídní, bývala vyhlášena tzv. „výstraha“ jako předstupeň leteckého poplachu. Vlaky, směřující do míst předpokládaného bombardování, byly na trati, často i mezi stanicemi, zastaveny.

Tím okamžikem naše cesta do školy končila. Někde v Lískovci nebo Paskově, mezistanicích mezi Frýdkem a Ostravou, jsme z v poli stojící soupravy vysedli a nám už známými cestičkami a pěšinami mezi poli a lesy nastoupili cestu domů. Spojovali jsme to pravidelně s družnou zábavou, občas jsme někde v polích natrhali hrst třešní nebo švestek a tak si zpříjemnili čas, jenž měl být využit k výuce. Ta nám pro zásah „vyšší moci“ bývala bez odmítání omlouvána. Čas od času nás vyhlášení „výstrahy“ nebo poplachu zastihlo ve školních škamnách. Někdy se nám podařilo spěšně opustit školní budovu a nastoupit pěší cestu domů. Obvykle nás však nahnali do protileteckých krytů pod školní budovou, kde jsme v relativním bezpečí měli přečkat letecký útok. Byly to velmi nepříjemné chvíle našeho pozdního dětství, naplněné hrůzou a strachem z nedalekých detonací leteckých pum a otřesů školní budovy, dopadla-li bomba v její blízkosti. Jen jednou se nám stalo, že byl zasypán východ z krytu, takže nás zvenčí vykopávali, samozřejmě silně otřesené a vystrašené. S přibližováním fronty bylo vyučování přerušeno, hrůzy osvobozovacích bojů jsem prožíval spolu se svými rodiči a bratrem Ctíradem v naší vilce v Místku pod Štandlem.

Školní rok 1945/46 jsem absolvoval již jako žák tercie obnoveného reálného gymnázia v Místku. Znamenalo to příchod

do zcela nové studentské komunity, nás několik, kteří jsme studovali v Ostravě, tvořilo jen menšinu třídy. Větší grupou byli studenti, přijatí z místních a okolních měšťanek, kterým válka znemožnila studovat gymnázium od primy. Nový kolektiv se sblížil poměrně brzy, jak tomu bývá ve chvílích „obecného ohrožení“. S námi se vrátilo na místecké gymnázium i několik profesorů, které jsme znali ze svého dřívějšího působiště: Dittler, Kocich ad. Přišli však i noví, kteří se buď vrátili z koncentráků a vězení, resp. přečkali válku v jiných profesích. Ředitelem našeho gymnázia byl, alespoň jak se nám to jevílo, „staříčkový“ pan profesor Plocek, vlídný pán a spíše než „ras“ přítel a otec studentů. Třídním profesorem v naší tercii byl biolog a tělocvikář Antonín Frantl, zároveň ředitel studentského internátu, umístěného v jedné z vil místeckých fabrikantů. Frantl byl člověk velmi zvláštní, teoretickou výuku spojoval s praktickými radami a pokyny pro život. Na matematiku nás dostal zmíněný už profesor Kocich. Deskriptivní geometrii a rýsování vyučoval otec jednoho z mých kamarádů – prof. Bedřich Hustý. Byl přísný, vyžadoval při rýsování precizní práci. Chyby s oblibou vyznačoval červeným kroužkem inkoustovou tužkou, což znamenalo – vše narýsovat znovu. Novým předmětem se v tercii stala latina. Vyučoval ji profesor Vladimír Knap. Byl to muž vysokých ambicí, které se ovšem mýjely s jeho pedagogickou profesí. Poznal jsem ho už za války jako horlivého místeckého ochotníka, herce a režiséra. V tom byl zajedno s prof. Dittlerem. Po vzniku osvobozeného Československa se začal angažovat v politice a v prvních parlamentních volbách byl zvolen poslancem za KSČ do tzv. Ústavodárného národního shromáždění. To znamenalo jeho časté nepřítomnosti ve výuce, což se samozřejmě projevilo v našich znalostech, resp. přesněji neznalostech onoho krásného klasického jazyka. Polovina třída skončila v pololetí s „napínáky“, což byla, úředně, „čtyřka s napomenutím“, spojená s povinnou opravou zkouškou. Také já jsem se tímto sítem propadl velmi hluboko. Asi v pololetí vystřídal politikou zaneprázdněného Knapa profesor-duchovní dr. Špunda, osvícený kněz a výborný pedagog, který během půl roku převedl tercii přes Skylu a Charybdu studijního ohrožení a rychle dohnal to, co nám zůstal profesor Knap dlužen.

Ten k radosti a upřímně i dobru studentstva zanechal své pedagogické profese nadobro a pohyboval se několik let ve službách československé komunistické diplomacie a dotáhl to až na velvyslance v kteréési asijské zemi (tuším, že ve Vietnamu).

Místecké gymnázium

Fyzice nás vyučoval profesor Kotala, syn a zároveň typ jednoduchého sedláka původem z Kyjovic, vesnice západně od Ostravy, jenž s námi s oblibou žertoval. Také já jsem se stal terčem jednoho jeho žertíku. Seděli jsme v posluchárně fyziky, stupňovitě uspořádané, abychom viděli dobře na pult, na kterém se konaly pokusy. Najednou na mne uprostřed hodiny vyjel otázkou: „*Myško, jste pojištěn na život?*“ Tedy uprostřed hodiny fyziky dosti neočekávaná otázka. Ještě, než jsem se vzpamatoval, odpověděl si sám: „*Jste ohrožen, XY vás sežere!*“ Čimž komentoval opakované zívání studenta, sedícího v řadě nade mnou. Rád také vyprávěl o tom, jak se jako syn chudého rolníka z Kyjovic stal studentem: „*Ťap, ťabože, jsem selský syn. Otec mne nutil, abych se také stal sedlákem. Musel jsem házet hnůj i orat. Vyoral jsem první brázdu, zaplakal jsem. Ťap ťabože. Vyoral jsem druhou brázdu, zaplakal jsem. Po třetí brázdě se mne otec zeptal, synu proč pláčeš?*“

Odpověděl jsem. Nechci být sedlákem, ale studentem. A tak jsem se stal studentem.“ Z čehož vyvodil mravní poučení: važte si toho, pacholci, že jste se stali studenty. Já jsem to tak snadné neměl.

Ostatní páni profesori se do mého vědomí příliš nezapsali, takže vzpomínky na ně nejsou příliš zřetelné. Snad ještě mohu připomenout místního výtvarníka profesora Luňáčka, tuším z Metylovic, jehož vlastní malířskou tvorbu jsem později sledoval na různých regionálních výstavách, např. na tzv. Beskydském salonu. Kdo mne učil češtině, dějepisu, zeměpisu – to si skutečně již nevybavuji. Ostatně, na místeckém gymnáziu jsem pobyl jen jediný rok.

Bezprostředně po osvobození Místku jsme se skupinou kamarádů vytvořili jeden z prvních skautských oddílů, který se do struktury junáckého hnutí v r. 1945 zařadil jako 48. junácký oddíl a posléze se mu dostalo označení 4. oddíl Junáka Frýdek-Místek, „Pobeskydští ohniváci“. Vedoucím našeho oddílu se stal Alexej Pludek, rodák z Prostějova, který přišel do Frýdku jako vedoucí dětského oddělení místní knihovny. Společně s oddílovými rádci Františkem Zámečnickem, Dušanem Drobišem a dalšími vytvořil pro kluky mé generace vskutku živné prostředí pro uplatnění našich schopností a klukovských tužeb, ale to už je jiná kapitola, která by si zasloužila zvláštního zpracování. Připomínám ji proto, že pro mnohé z nás se tento skautský oddíl a jeho bohaté aktivity staly základnou, z níž se odvíjely naše často celoživotní zájmy.

ZE VZPOMÍNEK SVATOSLAVA KALICHA, PAMĚTNÍKA BOJE V ČAJÁNKOVÝCH KASÁRNÁCH V MÍSTKU 14. BŘEZNA 1939

Pavla Karbanová

Dnes žije jen málo pamětníků, jako je pan Svatoslav Kalich. Narodil se ve Frenštátě pod Radhoštěm ještě za rakousko-uherské monarchie, v červnu roku 1915. V době jeho školní docházky se rodina přestěhovala do Místku, kde se po dvou letech práce v textilní továrně vyučil řemeslu malíř – natěrač. Když jako dvacetiletý mladík nastoupil povinnou vojenskou službu, stala se armáda jeho osudem pro zbytek života. Po absolvování základního výcviku se rozhodl pro profesionální vojenskou kariéru a záhy byl vtažen do víru událostí na sklonku předválečného Československa. Jako příslušník 8. pěšího pluku Slezského¹ odjel za květnové mobilizace roku 1938 do západních Čech bránit pohraniční opevnění.

„Kdy jste nastoupil do armády?“

„Po vyučení jsem dělal tovaryše a ve 20 letech jsem šel na vojnu, v třicátém pátém roku. Po dvou letech základní služby jsem zůstal na vojně jako dělesloužící poddůstojník. Zůstal jsem u 8. pluku v Místku.

Měli jsme vybudované opevnění hranic, před Mnichovem jsme to obsadili. Já jsem byl přemístěný s částí 8. pluku směrem do západních Čech na opevnění. Pak přišel Mnichov, Němci to zabrali, my jsme museli opustit opevnění a zase zpátky. Nejdříve do Plzně a z Plzně jsem přijel zpátky k 8. pluku.“

„Jak dlouho jste byl na opevnění?“

„Zhruba to trvalo tři, čtyři měsíce, víc ne.“

¹ 8. pěší pluk Slezský vznikl v Borispolu na Ukrajině roku 1917 jako součást československých legií. Po uzavření Brestlitevského míru následovala známá dvouletá anabaze československých legionářů po Transsibiřské magistrále přes Vladivostok a Kanadu, zakončená návratem do vlasti v roce 1920. V prosinci 1920 byla část 8. pluku převelena do Místku. Roku 1934 byla pro vojáky přebudována bývalá Čajánkova textilní továrna na kasárna. Více viz literatura uvedená v poznámce č. 7.

„Jaká byla v pohraničí atmosféra?“

„Němci nás úplně nenáviděli, že jsme tam přišli a obsadili to. Já jsem měl kvůli tomu i soud. Chodívali jsme vždycky k večeru na kontroly. Vzal jsem si s sebou jednoho desátníka a šli jsme. Byla tam skupina německých mladíků, a když jsme šli okolo, oni se na nás dívali a jeden praví: „tschechische Sau“ - česká svině. Ten desátník pocházel někde z jižní Moravy a uměl německy a on to zaslechl. Tak jsme šli k nim, k těm klukům, ten desátník byl též takový dost agresivní, tak mu tam jednu dal. A oni nás udali, že jsme je napadli a že byl zraněný. Řešilo se to v Tachově u soudu. Dostali jsme předvolání. Večer, už jsem byl na pokoji, přišli za mnou četníci. Pravím, co jako by chtěli. „Přišli jsme vyšetřovat tu vaši věc, že jste napadli Němce a že jste jim ublížili na zdraví“ a kdesi cosi. Já povídám: „To vůbec není pravda.“ Tak jsem jim to řekl, jak to je, a oni říkali: „No, my vám věříme, je to tak.“ Úplně legraci z toho udělali potom ti četníci. Hlásili to soudu a od soudu jsme dostali pozvánku na jednání. Přišli jsme tam, byla to taková příjemná česká samosoudkyně, přivítala nás a hned: „Vůbec mi neříkejte co a jak, víme, jak to bylo. Nebudeme z toho vůbec nic dělat, vy jste osvobozeni, nic jste neprovedli a v pořádku.“ Ti četníci jí to vysvětlili, jak to bylo. Takový jsem měl případ s Němci.“

V důsledku rozhodnutí Mnichovské konference 29. září 1938 však došlo k odstoupení pohraničních oblastí Německu a vojáci opustili pevnosti bez boje. Svatoslav Kalich se s jednotkami 8. Slezského pluku vrátil do Místku, plného uprchlíků před polským zábořem Těšínska. Polsko využilo oslabení Československa mnichovským diktátem a vystoupilo s ultimátem požadujícím anexi „Zaolzie“. Do poloviny října vojensky obsadilo politické okresy Český Těšín a Fryštát, z okresu Frýdek obce Vojkovice, Žermanice, část Šenova a Morávky.²

² Žáček, Rudolf: Zábor Těšínska v říjnu 1938 a problematika jeho evakuace. Časopis Slezského muzea, série B, roč. 37, 1988, č. 3, s. 209–225; Borák, Mečislav: Zábor Těšínska v říjnu 1938 a první fáze delimitace hranic mezi Československem a Polskem (výběr dokumentů).

„Mohli byste mi povědět něco bližšího o polském záboru Těšínska na podzim roku 1938?“

„No, my jsme se to dozvěděli, když jsme byli v Čajánkových kasárnách v Místku. Řekli nám, že Poláci zabrali celou Morávku. A potom dostali příkaz znovu odtamtud odejít. Nám dali příkaz, abychom tam šli dohlížet na to, jak budou odcházet z tohoto území, které neprávem zabrali. Přijeli jsme tam a rozestavěli jsme se kolem silnice a oni pochodovali, jeden oddíl za druhým šli, chudáci takoví špatně oblečení a pušky měli na špagátech, hrůza se dívat na to.³ To bylo ve třicátém osmém roku, jak byl Mnichov. Němci zabírali a oni toho využili a zabrali to tady taky.“⁴

Časopis Slezského zemského muzea, série B, roč. 46, 1997, č. 3, s. 206–248; Gebhart, Jan – Kuklík, Jan: Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek XV. a 1938–1945. Praha–Litomyšl 2006, s. 15–18. Nejnověji pak Bílek, Jiří: Kyselá těšínská jablíčka. Československo-polské konflikty o Těšínsko 1919, 1938, 1945. Praha 2011.

³ Zde se do vzpomínek pamětníka může promítat negativní stereotyp „polských pušek na špagátech“, známý z dobových protipolských letáků, který reflektoval horší vybavení polské armády v porovnání se stavem armády československé.

⁴ Polsko obsadilo velkou část Morávky až po řeku Morávku odpoledne 16. listopadu 1938. Důvody byly převážně strategické, protože Morávka byla českou vesnicí a žádné obyvatelstvo polské národnosti tam nežilo. Otázka zůstala nedořešena a následovala další jednání. Polská vláda nakonec ze svých nároků na Morávku ustoupila a ve dnech 6. a 7. prosince byly znovu vytyčeny hranice. Z katastru Morávky rozsáhlého více než 87 km² zůstalo v záboru 29 km², většinou v řídce osídlené a horské oblasti včetně hory Prašivá. Dne 9. prosince 1938 dopoledne česko-slovenskou část Morávky slavnostně obsadili vojáci 8. pěšího pluku Slezského. Obecní kronika Morávky líčí událost následovně: „9. prosinec byl pro Morávku slavný den. Na domech v údolích i na stráních vlály prapory v českoslov. barvách. Čtené obyvatelstvo a školní děti [...] přišly, aby uvítaly naši armádu a aby jí zároveň poděkovaly za osvobození. [...] Ve ¼ 9 prošel obsazeným územím první čsl. vojenský oddíl za bouřlivého volání „Sláva čsl. armádě.“ Tu byla postavena slavobrána s nápisem „Vítáme Vás.“ Seřazený průvod se ubíral s hudbou k Smrečanskému mostu, kam právě došel druhý vojenský oddíl z Raškovic. Odtud se vrátil průvod v čele

„Když Poláci odcházeli z Morávky, byl jste svědkem nějakých incidentů nebo nepokojů?“

„Ne, tam nebylo nic, to bylo úplně v klidu. Nic se nedělo.“

Nejdramatičtějším momentem působení Svatoslava Kalicha v armádě se stal 14. březen 1939. Tehdy byl účastníkem obrany III. praporu 8. pěšího pluku Slezského v Čajánkových kasárnách v Místku, která byla jediným ozbrojeným odporem proti německé okupaci českých zemí. Svatoslav Kalich je zřejmě posledním přímým pamětníkem boje. Německá armáda zabrala Ostravsko již v předvečer okupace zbytku českého území, aby předešla možnému vpádu Polska do průmyslové oblasti severovýchodní Moravy. K boji v Čajánkových kasárnách došlo díky rozhodnosti důstojníků, zvláště velitele 12. kulometné roty kapitána Karla Pavlíka.⁵ Svůj podíl měla i prostá shoda náhod a špatná

s vojskem k obecnímu hostinci, kde poděkoval starosta obce plukov. Eliášovi za námahu vojska a za osvobození. Žačka Platošová přednesla poděkování ve formě básně, napsanou k osvobození Morávky, a odevzdala plukovníkovi Eliášovi, starostovi Muchovi a vrchnímu četnickému strážmistrovovi Michálkovi kytice. Pak zahrála hudba čsl. hymny. Radost z osvobození byla nepopsatelná, mnozí byli dojati radostí tak, že slzeli. [...] Vojenský oddíl dal se pak na pochod až k novým hranicím na Uspolku, kde provolalo celé shromáždění zdar republice, prezidentovi, vládě a armádě.“ SOKA Frýdek-Místek, fond Archiv obce Morávka, inv. č. 3, s. 171–172. Více o záboru Morávky viz Vávrovský, Emil: Partyzánská obec Morávka ústy Moravčanů. Frýdek-Místek 1982, s. 10–16; Miarka, Alois: Morávka kdysi a dnes. Kapitoly ze života obce. 1991, s. 93–94.

⁵ Karel Pavlík se narodil roku 1900 v Hradových Střimelicích v tehdejší okrese Český Brod. Ve 20 letech nastoupil základní vojenskou službu. Po ní zůstal v armádě a vystudoval vojenskou akademii v Hranicích na Moravě. Působil v Děčíně a v Praze, roku 1932 dosáhl hodnosti kapitána. V roce 1933 byl z Prahy přemístěn k odlehlé místecké posádce, což velmi těžce nesl. U 8. pěšího pluku Slezského byl velitelem čety, od roku 1936 velitelem roty. Po vzniku protektorátu odešel do civilního povolání, aktivně se však zapojil do odboje. Nejprve v ostravské skupině Za vlast pomáhal organizovat přechody přes hranice a přesuny bývalých československých vojáků k zahraničním armádám. Později se přestěhoval

informovanost mezi velícími důstojníky. Velitel praporu podplukovník Karel Štěpina sice obdržel informaci o postupu německé armády na Místek s pokynem neklást odpor. Aniž to však sdělil mužstvu, odešel z kasáren na posádkové velitelství a velení v Čajánkových kasárnách předal kapitánu Pavlíkovi. Když se Němci přiblížili ke kasárnám, byl sice podplukovník Štěpina již zpět, ale Karel Pavlík o tom nevěděl. Proto se ihned ujal organizace obrany kasáren a svým zástupcem ustanovil poručíka Karla Martínka.⁶ Tato izolovaná a nedostatečně ozbrojená jednotka pochopitelně nemohla v boji proti mnohonásobné německé přesile obstát. Největším přínosem tak zůstal aspekt morální, otázka osobní odvahy a hrdinství přítomných vojáků.⁷

do Prahy, kde spolupracoval s Obranou národa, štábním kapitánem Václavem Morávkem a Sokolskou revoluční radou. Za druhé heydrichiády byl zatčen a 26. ledna 1943 popraven v koncentračním táboře Mauthausen. Nosková, Miroslava: 8. pěší pluk Slezský. Od bojů v ruských legiích ke 14. březnu 1939. Frýdek-Místek 2000, s. 32; Oficiální stránky Ministerstva obrany. Skýpala, Marek: Plukovník in memoriam Karel Pavlík. [WWW dokument] http://www.army.cz/avis/vojenske_rozhledy/2000_2/pavlik1.htm (stav k 29. 8. 2011).

⁶ Karel Martínek se narodil v Třinci roku 1910. Po základní vojenské službě vystudoval vojenskou akademii v Hranicích na Moravě a nastoupil k 8. pěšímu pluku Slezskému. Za protektorátu spolupracoval s odbojem. S Karlem Pavlíkem organizoval ilegální přechody přes hranice do Polska a na Slovensko. Po Pavlíkově zatčení roku 1942 se zapojil do odbojové skupiny Jan Žižka. Jednou z jejích akcí byla i destrukce na železniční trati v Lískovci 1. září 1943. V září 1944 byl Karel Martínek zatčen a následně převezen do koncentračního tábora Flossenbürg. Válku přežil a vrátil do Československa i ke své vojenské kariéře. Po nástupu komunistického režimu se stal obětí politického procesu a byl odsouzen na 15 let vězení. V roce 1956 byl předčasně propuštěn. Zemřel v Ostravě-Vítkovicích roku 1975. Dokoupil, Lumír a kol.: Biografický slovník Slezska a severní Moravy 10 (22). Ostrava 2007, s. 48.

⁷ Dějiny 8. pěšího pluku Slezského a boj v Čajánkových kasárnách v Místku 14. března 1939 jsou poměrně dobře historiograficky zmapovány v následující literatuře: Vlášil, František: Slezský pluk. Stručná kronika 8. čs. sítěleckého Slezského pluku. Místek 1937;

„Jako příslušník 8. pěšího pluku Slezského jste byl účastníkem ozbrojeného střetnutí s okupační německou armádou 14. března 1939 v Čajánkových kasárnách v Místku. Mohl byste mi popsat Vaše vzpomínky na tuto událost?“

„My jsme sice tušili, že Němci přijdou, ale nevěděli jsme, že přijdou už čtrnáctého. Měli jsme školení polského jazyka, měl to s námi poručík Martínek. A najednou křičí někdo: „Němci jsou tady!“ Tak honem všichni do oken, dívali jsme se a už jsme viděli, od Místku jela kolona německých aut s vojáky. Vedli je ti naši Němci, co tam bydleli, ukazovali jim, kde mají jít. U kasáren zůstali stát, z auta vyšel německý důstojník a šel proti našemu vojákovvi, co stál na strážu u brány. Ten strhl pušku a křičí na něho: „Stůj, stůj, stůj!“ Tříkrát na něho křičel. Němec šel pořád proti němu, pistoli proti němu, vystřelil na něho, tady ho trochu škrábl, tady někde za uchem. Ten náš voják měl nabitou flintu, tak vystřelil taky. Ale on ho nechtěl trefit, vystřelil jenom tak jako. A Němec se lekl, utekl zpět. Voják šel na strážnici, velitel stráže uchopil lehký kulomet, přemístili se na druhou stranu dvora,

Raven, I. F. – Fencel J.: Baryševka – Místek 1917–1947. Frýdek-Místek 1947; Vávrovský, Emil: Obrana Čajánkových kasáren ve Frýdku Místku. Těšínsko, roč. 2, 1959, č. 9, s. 1; Daněk, Milan: Tenkrát v březnu. Ostrava 1960; Cvrkovský, František: Ostravsko a 15. březen 1939. Slezský sborník, roč. 59, 1961, s. 475–490; Vávrovský, Emil: První odpor proti nacistům v našich zemích 14. března 1939. Těšínsko, roč. 13, 1970, č. 2, s. 1–6; Kovář, Josef: Protifašistický odboj v Pobeskydí. Frýdek-Místek 1981, s. 6–8; Vávrovský, Emil: Frýdek Místek 14. března 1939 a za nacistické okupace. Frýdek-Místek 1984; Čarnogurský, Pavol: Čtrnáctý marec 1939. Bratislava 1992; Nosková, Miroslava: c. d.; Vlk, Vilém: Velitel Czajankových kasáren pplk. Karel Štěpina. Frýdek-Místek 2003. Viz též záznam v Kronice Frýdku-Místku: SOKA Frýdek-Místek, fond Městský národní výbor Frýdek-Místek, inv. č. 1, fol. 44–45. Zvláště Emil Vávrovský ve svých článcích pracoval se vzpomínkami pamětníků. Výpověď Svatoslava Kalicha v citované literatuře nebyla zahrnuta. V posledních letech o něm vyšly pouze dva krátké novinové články v regionálních zpravodajích. Viz Beneš, Josef: Poslední pamětník hrdinného boje. Sedmička, 17. srpna 2010; Podle pamětníka kapitán Pavlík kosil Němce střelbou z kulometu. Deník Frýdecko-Místecko, 14. března 2000.

zalehli a začali pálit do brány, poněvadž tam se Němci nahrnuli. Jak začal střílet, tak Němci zavřeli vrata a utekli naproti přes ulici do toho parčíku. Tam byl park naproti přes ulici, tam se rozmístili a tím začala střelba. Otevřely se dveře do skladiště, vydávaly se zbraně, střelivo. Dost bylo nováčků. Ti nováčci tam byli teprve 14 dní. Ale někteří byli zkušení, měli už předvojenskou výchovu. Tak jsme jim dali pušky a náboje a do oken a začali jsme pálit. Já jako velitel třetí čtyři jsem měl pistoli u sebe, tak jsem vyskočil z okna, vedle byla střecha textilky, tam na tu střechu a ze střechy jsem střílel do parku. Kde jsem viděl nějakého vojáka, tak jsem střílel po něm. Vystřílel jsem všechny náboje, všude se střílelo. A pak Němci přitáhli pěchotní dělo a z něho dali dvě rány směrem na velitelství našeho praporu. Němci přitáhli ještě další posily, obklíčili celá kasárna, no velká střelba byla. Ta intenzivní střelba sice trvala něco přes půl hodiny. No, a potom už velitel praporu podplukovník Štěpina viděl, že náboje nám už docházely, Němců přibývalo, obklíčili nás ze všech stran, tak se nedalo nic dělat. Tak říká, musíme se vzdát. Vzal od toho pikolíka, co obsluhoval, bílou blůzku, pověsil to na metlu, vystrčil z okna ven. Němci to uviděli, tak přestali střílet. Potom náš velitel vyslal poručíka Martínka, on uměl německy, tak ho poslal přes bránu na ulici, kde se setkal s německým důstojníkem. Tam se to vysvětlilo, domluvili se a vrátil se zpátky. Potom přišel rozkaz z praporu přestat okamžitě střílet, obléct se, nastoupit na dvůr a zbraně nechat na postelích. Tak jsme se oblékli, nastoupili jsme, a jak jsme pochodovali z kasáren na ulici, tak proti nám postavili auto s reflektory a dívali se, jestli náhodu nemáme ještě nějaké zbraně nebo něco. A nic nenašli. My jsme pochodovali směrem k Místku k pomníku padlých z první světové války, tam jsme zůstali stát. Němci nás obklíčili z obou stran ulice, polehali se zbraněmi proti nám, kdyby náhodou něco, aby byli nachystáni. Nic se nedělo. Mezitím Němci vpadli do kasáren, prohledali všechno, skladiště vybrakovali, všechny zbraně, masky, všecko posbírali, odnesli do aut. To trvalo asi dvě hodiny. Jak byli hotovi, tak přišel rozkaz, abychom pochodovali zpátky do kasáren. Tak jsme nastoupili a šli jsme do kasáren. Na dvoře byl rozchod, přišel rozkaz, abychom šli na pokoje, že se máme svléknout a jít spát. Všecko jsme tak provedli.

Přišli jsme na pokoje, no tam to bylo strašné! Všecky slamníky vyhozeny, všecko rozhrabané. Hledali ještě zbraně. A tak jsme si to dali do pořádku, zalehli, šli jsme spát a v každém pokoji potom Němci postavili strážné. Čtyři stěny, čtyři ozbrojení vojáci. A celou noc chodili, a když někdo chtěl jít třeba někam na WC, tak zavolali hotovost, přišel voják, šel s ním tam a zase zpátky. Tak jsme tam přespali celou noc.

Musím ještě dodat, že velitel 12. roty kapitán Pavlík, jak se ještě střílelo, tak potáhl těžký kulomet. On byl velitelem těžké kulometné roty tam na druhé straně baráku. Vytáhl kulomet a s vojáky šli na střechu a ze střechy pálii do Němců a taky do toho parku.

Potom, no, my jsme mysleli, že s námi budou Němci něco dělat, ale oni s námi nedělali nic. Nechali nás tak, my jsme chodili na cvičák. Trvalo to asi týden nebo deset dní a pak přišel rozkaz rozpustit armádu. To už bylo ke konci března. Tak jsme si všichni oblékli civilní šaty a propustili nás z armády. Já jsem bydlel ve Starém Městě u rodičů, tak jsem šel k nim. Asi za čtrnáct dní jsem dostal rozkaz z ministerstva, abych nastoupil k vládnímu vojsku do Bučovic k 10. praporu. Tak jsem potom sloužil u vládního vojska od roku 1939 až 1945.“

„Ještě bych se chtěla vrátit k událostem 14. března 1939. Zajímaly by mě Vaše osobní pocity. Měl jste strach? Jaké jste měli pocity v průběhu boje?“

„To víte, že jsme měli strach. Někteří nováčci byli takoví, že se zalekli, lehli na zem, kde stáli, tam lehli a my jsme museli přes ně přeskakovat. To byla hrůza. Brečeli, no to bylo strašné.“

„A vy osobně, měl jste strach?“

„Já jsem ani tak strach neměl, já jsem byl zkušený voják, četař, velitel čety, já jsem strach neměl. To víte, že ty okamžiky střelby, no to bylo hrozné. Vypadalo to strašně.“

„Říkal jste, že jste byli v noci hlídání na ubikacích. Jak ta noc vypadala?“

„My jsme byli hlídání, ale prostě jsme spali. Ty další noci už nás nikdo nehlídal, už nebylo třeba. Němci ale měli obsazenou strážnici u vchodu do kasáren. Z našich se tam nikdo nedostal, ani do kasáren. To bylo uzavřené.“

Pohled na budovu Čajánkových kasáren od mostu přes řeku Ostravici

„Máte nějaké osobní vzpomínky na kapitána Pavlíka?“

„No, to mám. Když byla hodina tělocviku, tak pan kapitán všechny ty roty vzal dohromady a už se běželo z kasáren ven, do těch parků tam, kolem Ostravice nahoru až k Bašce a potom zpátky. Měli jsme ho strašně rádi. Opravdu. Měl takovou bradku, zarostlý byl, šikovný. Jenom chudák, toho Němci stejně [...] odsoudili a odstřelili ho a hotovo. Bylo ho škoda.“

Dne 16. března 1939 Hitler vyhlásil Protektorát Čechy a Morava a následně byla rozpuštěna československá armáda. Svatoslav Kalich byl převeden k 10. praporu protektorátního vládního vojska v Bučovicích u Brna. Roku 1940 se oženil s Jiřinou Pokludovou z Bašky.

Vládní vojsko bylo zřízeno v červenci 1939. Z vojenského hlediska mělo jen marginální význam. Hlavním cílem Němců bylo podpořit zdání autonomie protektorátu v rámci německé říše. V čele vládního vojska sice stál bývalý československý generál Jaroslav Eminger, jako celek však podléhalo úřadu říšského

protektora, později přešlo pod pravomoc říšského ministra pro protektorát Čechy a Morava K. H. Franka. Vládní vojsko bylo jen lehce vyzbrojeno a mohlo mít nejvýše 7 000 mužů, pouze profesionálních vojáků. Mělo zajišťovat vnitřní bezpečnost a pořádek v protektorátu. Vykonyvalo strážní službu některých důležitých železničních tratí, vybraní vojáci plnili funkci hradní stráže. Zřízení vládního vojska mělo mimo jiné řešit problematiku nezaměstnanosti vojáků z povolání po zrušení československé armády.

Svatební fotografie Svatoslava Kalicha s Jiřinou Pokludovou, r. 1940

Za velký úspěch je možno považovat fakt, že se na výběru vládních vojáků podílela odbojová organizace Obrana národa. Díky tomu se zde podařilo soustředit národně spolehlivé a čestné muže, z nichž se jen malá část přiklonila ke kolaboraci s Němci.⁸

V květnu 1944 byl Svatoslav Kalich přesunut s vládním vojskem do severní Itálie, kde zůstal 14 měsíců až do konce války. Vládní vojsko díky svému vlasteneckému složení přirozeně představovalo pro německou správu nebezpečí, zvláště s přibývajícými neúspěchy na frontách ke konci války. Němci se obávali, aby se nestalo jádrem národně-osvobozenického povstání proti slábnoucí okupační moci, proto ho z protektorátu do Itálie de facto „uklidili“. Ani v Itálii ovšem čeští vojáci nepřestali pracovat pro osvobození své domoviny a navázali aktivní spolupráci s italskými partyzány.

„Mohli byste mi blíže popsat Vaše působení ve vládním vojsku?“

„Do Itálie jsme šli v roce 1944 na čtrnáct měsíců. Přijeli jsme tam, rozmístili nás do severní Itálie kolem řeky Pád až pod Mont Blanc.⁹ Nejdříve jsme tam dělali strážní službu na železniční trati,

⁸ Pudlo, Alois – Havlíček, Bedřich: Ze vzpomínek na partyzánské boje Těšíňáků v severní Itálii za druhé světové války. Těšínsko, roč. 8, 1965, č. 15, s. 1–7; Nesvadba, František: Vládní vojsko a jeho odsun do Itálie. Historie a vojenství, roč. 17, 1968, č. 6–7, s. 927–943; Nesvadba, František: Zasazení a rozklad vládního vojska v Itálii. Historie a vojenství, roč. 19, 1970, č. 3, s. 407–457; Havlíček, Bedřich: Pudlova partyzánská skupina v severní Itálii. Slezský sborník, roč. 82, 1984, č. 1, s. 18–33; Novotný, Vladimír: Vzpomínky na vládní vojsko 1939–1945. Ostrov nad Ohří 1995; Klípa, Bohumír: Vyslání vládního vojska do Itálie. Historie a vojenství, roč. 48, 1999, č. 3, s. 564–591; Klípa, Bohumír: Konec mise vládního vojska v Itálii. Historie a vojenství, roč. 48, 1999, č. 4, s. 782–813; Kalousek, Miroslav: Vládní vojsko 1939–1945. Vlastenci nebo zrádci. Praha 2002; Marek, Jindřich: Háchovi Melody Boys. Kronika českého vládního vojska v Itálii 1944–1945. Cheb 2003.

⁹ Rozkaz k přesunu vládního vojska do severní Itálie je z 8. května 1944, na místo určení vojáci dorazili ještě do konce května. Jednotky se rozmístily v oblouku od Aosty přes Turín a Veronu po Florencii.

co probíhala z Brennerského průsmyku přes Veronu, dále potom do Itálie a do Říma. A potom, jak začali útočit do Itálie Američané, nejdříve rozbili všechny železniční stanice. Tak to už potom nemělo smysl tam něco hlídat, když to bylo všecko rozbité. Po celé čáře od Verony přes Bolognu až do Říma a dolů to všecko bylo rozbité. Protože Němci tam chtěli přesunout Goeringovou divizi. Oni se to dozvěděli, tak to rozbili a ta Goeringova divize se tam nemohla dostat. A ti letci, oni dobře věděli, že jsme tam. Protože kolikrát jsme se v Itálii stěhovali a oni nás sledovali. Letěli podél vlaku, mávali na nás. Dobře o nás věděli, že tam jsme, od naší československé vlády v Londýně.“

„Co jste dělali po destrukci železniční trati?“

„Potom nám Němci sebrali pušky. Tak jsme kopali zákopy na Piavě, kde za Rakouska bojovali naši vojáci. Někteří lidé tam měli doma fotky z té doby, kdy tam byli naši vojáci. Ale to stejně nemělo smysl, Němci to ani nepoužili a Američané už vůbec ne. To bylo, abychom byli jako zaměstnaní. Ale jinak potom Italové už jednali s námi úplně jako s bratry. Dělali jsme tam různé koncerty, zpěvohry a podobné věci.“

„Spolupracoval jste s odbojem u nás nebo v Itálii?“

„V Itálii jsme byli napojeni na partyzány. Většinou oni navštěvovali nás. Oni totiž ze začátku mysleli, že jsme nějaká součást německé armády. Kdežto my jsme je potom přesvědčili o tom, že nepatříme k německé armádě, ale že jsme čeští vojáci, české vládní vojsko. Tak nás přijali a navázali jsme s nimi kontakty.“

„Znal jste osobně někoho, kdo utekl k partyzánům?“

„Jo, dva. To byli rotmistři a dali se k partyzánům a nakonec se vrátili zpátky v hodnosti podporučíků, byli povýšeni.

Představte si, jeden prapor byl umístěný někde blízko švýcarských hranic a tam přešla celá rota do Švýcarska a potom do Anglie.¹⁰ No, oni měli tu možnost. My jsme byli už hodně

10. prapor byl umístěn do města Aosta, později byl přesunut do oblasti Verony. Viz Kalousek, M.: c. d.

¹⁰ Přechody jednotek vládního vojska k partyzánům byly na denním pořádku zvláště u praporů umístěných v blízkosti švýcarských hranic.

na východ, směrem Benátkám. Já jsem byl i v Benátkách. Byli jsme tam fotografovaní. Tam byla spousta holubů, to bylo hrozné. Krmili jsme je, sedali nám na hlavy, na paty, na ramena.

Prapor měl čtyři roty. První rota byli pěšáci, druhá rota měla zase kola, třetí rota byli mechanici. Ta čtvrtá, to byli koníčkáři, měli koně. My jsme měli kola. Jednou jsme měli takovou vyjížďku na kolech směrem k Mont Blancu, tam jsme zůstali. Někde tam jak je Turín, asi 10 kilometrů tím směrem. To byla celá jízdní rota na kolech. Viděli jsme Mont Blanc vzadu, vršek byl zamračený, ale viděli jsme ho do polovičky. To nemohlo být daleko, tak 15 kilometrů. My jsme čekali, že pro nás přijdou partyzáni, že nás převedou do Švýcarska. Tak jsme tam pobyli asi dvě tři hodiny, ale nic se nedělo. Buď to bylo nějak špatně domluvené, nebo čert ví co. Partyzáni byli taky hodně roztroušení, menší skupiny i jednotlivě, to tam nebylo moc organizované. Tak jsme se sebrali a jeli jsme zpátky do kasáren. Bohužel nic se nedělo, ale kdoví jak by to dopadlo. Ti, co přeběhli do Švýcarska, potom je přemístili do Londýna, tam do československé armády a spousta jich padla. Bojovali při vyloďování na francouzském pobřeží, tam jich taky strašně hodně padlo. A letců, našich letců, co byli sestřeleni! Strašně moc.“

„Kdyby vás partyzáni převedli do Švýcarska, tak byste i vy přešel k československé zahraniční armádě?“

„Ano. Možná, že bych byl na tom hůře. Kdoví, jestli bych v Anglii nepadl taky do zajetí Němcům a čert ví, jak by to dopadlo. A tak aspoň jsme zůstali v Itálii a přemístili jsme se potom po osvobození domů.

Když Američané zabrali Itálii, zabrali taky nás. Převzali nás úplně po všech stránkách, zásobovali nás, všechno jsme od nich dostali. No a jinak se o nás nestarali. Postupovali dále přes Brennerský průsmyk směrem na Rakousko a do Československa.

Když už přišel konec války, naše anglická československá vláda chtěla, abychom se z Itálie přemístili do Londýna a tam se přidali k československé armádě. Protože se ještě stále bojovalo ve

Legendárním se stal zvláště 6. prapor, který přešel k partyzánům téměř celý. Více viz Marek, J.: c.d.

Francii, probíhalo vyloďování a tak dále. Československá vláda vyslala důstojníky k nám do Itálie. My jsme se shromáždili na takovém fotbalovém hřišti a tam nám dělali proslov, že by naše vláda měla zájem na tom, abychom se přemístili do Anglie. Ovšem my jsme byli všichni proti, i s velitelem plukovníkem Moskorzem,¹¹ že my do Anglie nepojedeme, že chceme jet domů. Tak oni se odklidili a my jsme se potom obrátili na italskou vládu, aby nás přemístila do Československa. Nejdříve měla italská vláda vůči tomu určité výhrady. To se vyjednávalo asi dvakrát. Poprvé Italové jaksi ještě neměli chuť, tak jsme jim pohrozili, že to bude mít mezinárodní dopad. Italská vláda nám pak povolila odjezd, připravili nám vlaky, my jsme nastoupili a jeli jsme domů.¹²

Po návratu do osvobozeného Československa v roce 1945 se Svatoslavu Kalichovi dostalo náležitých ovací. Se svými spolubojovníky z 8. pěšího pluku Slezského byl oslavován jako hrdina protinacistického odporu i spolupracovník italských partyzánů. Obdržel několik vyznamenání, z nich nejvyšší byla československá medaile Za chrabrost, udělená prezidentem republiky Edvardem Benešem v červnu 1947. Zůstal věrný vojenské kariéře i nadále, přeškolil se a působil u vojenských soudů jako náčelník pomocné kanceláře. Kupodivu jej nijak nepostihl nástup komunistického režimu v únoru 1948, i když se nikdy nestal členem KSČ. Roku 1961 byl povýšen na majora a kariéru zakončil odchodem do důchodu v roce 1974 jako důstojník pro organizační záležitosti.¹³

¹¹ Pamětník tím mýnil plukovníka Rudolfa Moskorze.

¹² Rozhovory se Svatoslavem Kalichem byly vedeny v červenci a srpnu 2011. Přepis rozhovoru byl se svolením pamětníka redakčně upraven podle současných pravidel českého pravopisu.

¹³ Základní chronologické údaje vojenské kariéry Svatoslava Kalicha: 1935–1937 základní vojenská služba; říjen 1937–březen 1938 velitel 3. čety 10. roty 8. pěšího pluku Slezského; březen 1938–červen 1939 výkonný rotmistr 8. pěšího pluku Slezského; srpen 1939–září 1945 příslušník 3. roty 10. praporu vládního vojska; listopad 1945–březen 1946 přeškolení pro administrativní práci u vojenských soudů; březen 1946–leden 1951 zapisovatel u různých vojenských soudů; leden 1951–

Svatoslav Kalich v roce 2011, foto Pavla Karbanová

Životní cesta Svatoslava Kalicha je zajímavá zejména tím, že spojuje významné historické události 20. století v jeden kontinuální lidský příběh. Je to příběh mladíka z moravsko-slezského pomezí,

prosinec 1969 náčelník kanceláře u různých vojenských soudů; leden 1970–červen 1974 důstojník pro organizační věci u vojenského soudu. Informace čerpány z vojenské knížky Svatoslava Kalicha (uloženo u Svatoslava Kalicha).

kteřého přivedlo rozhodnutí zůstat po základní vojenské službě v armádě do centra klíčových událostí neklidného období druhé světové války. Ukazuje, že hrdinství je často dáno nejen otázkou ideálů a osobních ctností, ale i prostým štěstím či neštěstím být v danou dobu na daném místě.

Historická skutečnost je neopakovatelná, neuchopitelná a nezměřitelná. Můžeme ji poznat pouze zprostředkovaně skrze svědectví pramenů či sdělení pamětníků. Každý se přitom na věc dívá ze svého vlastního úhlu pohledu. Cílem tohoto článku je mikrohistorická sonda do života jednoho z přímých účastníků klíčových událostí moderních dějin našeho regionu. Vzpomínky Svatoslava Kalicha jsou přirozeně subjektivní a do jisté míry ovlivněné sedmi desetiletími, které od daných událostí uplynuly. Každý další pohled však může přispět ke kvalitě historického poznání.

PRESIDENT
REPUBLIKY ČESKOSLOVENSKÉ

UDĚLIL

ZA OSOBNÍ STATEČNOST PŘED NEPŘÍTELEM,
OSVĚDČENOU V BOJI
ZA OSVOBOZENÍ REPUBLIKY ČESKOSLOVENSKÉ
Z NEPŘÁTELSKÉHO OBSAZENÍ

RTM.KANC. SVATOSLAV K A L I C H

účastník národního boje za osvobození

ČESKOSLOVENSKOU MEDAILI
ZA CHRABROST

V Praze dne 20. července 1947

Číslo matky: 24.836

Dekret o udělení Československé medaile Za chrabrost Svatoslavu Kalichovi

DVA PŘÍPADY K OBJASNĚNÍ

Tak trochu detektivní pátrání bez vyřešení

Tomáš Adamec

Následující článek bude svým laděním více publicistický, domnívám se totiž, že tato forma je pro sdělení následujících informací plně adekvátní.

Chci se podívat na dva případy, které na první pohled nepřipouštějí diskuzi. Vše je jasné, ty údaje se opakují už víc než šedesát let a všichni je berou jako nezpochybnitelná fakta. Jenže pak jednoho dne někdo úplnou náhodou narazí na údaje, které tradované legendy zpochybní. Třeba když listuje kronikou Starého Města hledaje nějaké informace o tamním pomníku TGM a najednou mu padne do oka jméno Kostikov.

SMRT MAJORA KOSTIKOVA

Po majoru Kostikovovi máme ve Frýdku pojmenováno náměstí, sice špatně, správně má být Kostikovovo, nikoliv Kostikovo, nicméně názvem odkazuje k důstojníkovi, který zde zahynul při osvobozovacích bojích. Řádky ve staroměstské kronice, které líčily zranění a následnou smrt majora Kostikova mne velmi zaujaly, protože s takovýmto výkladem jsem se dosud nesetkal. Ale pak jsem si uvědomil, že vlastně vůbec nevím, jak zní oficiální verze. Měl jsem pouze matný dojem, že major padl v místě náměstí, které proto nese jeho jméno. Začal jsem tedy pátrat a zjistil jsem překvapivou věc - že se o tom vlastně nikde nepíše. Městská kronika, jindy upovídaná, je v tomto případě velmi stručná. O Kostikovovi se zmiňuje na dvou místech. Poprvé kronikář konstatuje pouze, že *„v řadách svých vojinů padl při osvobozování*

našeho města Frýdku dne 5. května 1945 major Rudé armády Andrej Michajlovič Kostikov.¹

A tu si člověk uvědomí, no jo, ale 5. května už se ve Frýdku přece nebojovalo. Osвобоzení Frýdku a Místku začalo 2. května a skončilo 4. května. Tady pak přijde vhod vysvětlení, které přináší Emil Vávrovský v knížce Velké dny vítězství, když hovoří o majoru Andreji Michajloviči Kostikovovi, *který byl zastřelen nacistickým záškodníkem 5. května.*² Ale nic víc už k tomu bohužel nedodává. V poznámce pouze odkazuje na městskou kroniku. Zřejmě má na mysli druhou zmínku o majoru Kostikovovi, která se v kronice nachází o dvě strany dál: *„Ani u nás nebylo v prvních dnech hned po osvobození všude bezpečno. Zaměstnanci obou závodů Delta a i z textilních závodů tvrdí, že z kanálů, se střech továren a dokonce i z továrních komínů ostřelovali vlkodlaci naše dělnictvo, které se dávalo brzy po skončení válečných poměrů opět do práce. Skutečnost, že major Kostikov padl ve Frýdku v okolí Cihelní ulice dne 5. května, nasvědčuje tomu, že tu vlkodlaci mohli být“.*

Hledal jsem dál. Rozhodnutí pojmenovat náměstíčko po majoru Kostikovovi přijala městská rada v dubnu 1951.³ Rozhodnutí bylo zdůvodněno tím, že major Kostikov právě na tomto místě padl. Jak ale jde tato informace dohromady s výše uvedeným sdělením a s textem programu pohřbu obětí osvobozovacích bojů dne 7. května 1945? Tady se píše: *„Ve ¾ na 9 pohřeb podpl. Kostikova z Černé cesty z domu, u něhož podlehl svému zranění za boj o město. Převezen ve slavnostním průvodě na křižovatku*

¹ SOKA FM, fond MěNV Frýdek-Místek, Kronika Frýdku-Místku, 1. díl, list 63

² Vávrovský, Emil: Velké dny vítězství. Ostrava 1965, s. 49

³ Pojmenování náměstí se řešilo na zasedání rady (MěNV FM, inv. č. 19, zápis ze zasedání rady z 10. 4. 1951) a následně i na plenárním zasedání (MěNV FM, inv. č. 5, zápis z plenární schůze MNV ze dne 27. 4. 1951). O kompetentnosti minimálně zapisovatele, možná ale i ostatních, svědčí to, že se v zápise důsledně objevuje místo jména Kostikov Kostrikov.

u *Novákova paláce. V 9 h. slavnostní proslovy...*⁴ Cihelní ulice a Černá cesta se nevyklučují, byly blízko sebe.

Vzhledem k tomu, že tento text vznikl jen dva dny po smrti majora Kostikova, měla by tato bezprostřední informace být důvěryhodnější, než o šest let pozdější tvrzení ze zasedání rady. Přesto přináší jen další otazníky. I když pomineme náhlé povýšení majora Kostikova na podplukovníka, objevuje se nám tu nová informace o nějakém domě na Černé cestě, u něhož měl podlehnout zranění. Navíc formulace „podlehl zranění“ připouští i to, že ke zranění mohlo dojít dříve než 5. května. Tuto možnost ale můžeme patrně zamítnout, protože v tom případě by zřejmě tak vysokého důstojníka nenechali ležet někde na Černé cestě, ale byl by převezen do místní nemocnice.

Ve vyřešení otázky, jaké byly poslední okamžiky majora Kostikova, nám nepomáhá ani proslov předsedy národního výboru dr. Jandy nad Kostikovovou rakví: *„Zde před námi leží v rakvi padlý hrdina sovětské armády major Kostikov. Sloužil od prvního dne války a bojoval od prvního okamžiku neustále v předních řadách. Padl 5. 5. v pouličním boji o Frýdek, který pomáhal dobývat i osvobodit od německého jářma, způsobem opravdu hodným jeho pověsti hrdiny vojáka.“*⁵ Odmyslíme-li si patos, zůstává nám tu zase tvrzení o pouličním boji 5. května.

Ještě větší zmatek vnáší do případu svědectví Františka Kubaly ze Starého Města, které jsem našel v tamní kronice, a které mne vlastně inspirovalo k pátrání. Hovoří o tom, že dne 2. května dorazil k tamnímu jezu, u něhož byla dřevěná lávka vedoucí na místeckou stranu, oddíl sovětské armády vedený majorem Kostikovem. František Kubala byl podle svých slov u toho, když byl sovětský velitel zraněn. Lávka byla poškozena a *„s. major Kostikov přišel k nám do domku do sklepa a žádal, abych vzal pilku, sekeru a hřebíky a šel s ním lávku spravovat. Jeho vojáci současně připravovali potřebný materiál jako desky a trámky, které našli na dvorku a všichni jsme odešli k lávce. V pravém nosném poli lávky od pravého břehu byla větší díra v podlaze*

⁴ SOKA FM, fond MěNV Frýdek-Místek, kart. 11

⁵ Viz pozn. č. 1

lávky. S. major odměřil velikost díry a rovněž potřebnou desku a pak jsme na kolenou společně desku řezali. Po jejím uříznutí s. major desku pokládal na díru a já se v tom okamžiku obrátil na druhou stranu (ve směru k Bašce). V totéž okamžiku přiletěla z levého břehu střela, dopadla přímo pod nás a vybuchla. S. majorovi výbuch zasáhl přímo oči a mně pouze šlehl přes pravou tvář a přes vousy. S. major padl na podlahu, já jsem přivolal vojáky, kteří jej vzali a utíkali spolu se mnou na pravý břeh až za železniční trať, kde uložili s. majora na trávnik... měl vypálené obě oči. Po přivolání vozidla byl s. major převezen do nemocnice ve Frýdku, kde na třetí den svému zranění podlehl.“⁶

Tady by to sedělo časově. Zraněn 2. května, zemřel po třech dnech, tedy 5. května. Ale pokud by to bylo takto, a major Kostikov by zemřel 5. května v nemocnici, proč by jej 7. května na pohřeb vypravovali z Černé cesty?

Pohřeb majora Kostikova

⁶ SOKA FM, fond MNV Staré Město, Kronika Starého Města, 2. díl, s. 253-254

Obrátil jsem se na Vojenský ústřední archiv v Praze. Majora Kostikova tam mají zapsaného pouze v seznamu padlých vojáků RA na území Československa. Datum a místo úmrtí: 4. května 1945 Frýdek. Místo upřesnění, nebo nejlépe celkového objasnění situace, nám přibyl další otazník. Má pravdu místní kronika s 5. květnem, nebo evidence ve Vojenském ústředním archivu? V druhém případě by se snadno obhajovala teze o pouličním boji. Ani jedno datum nám ale nepomůže s určením místa úmrtí. Na základě výše uvedených svědectví se ale domnívám, že dnešní Kostikovo náměstí to nebylo.

Představil jsem zde všechna svědectví, která se mi podařilo vypátrat. Hodně jsem si sliboval od úmrtní matriky, ale bylo mi sděleno, že tam major Kostikov zapsán není. Ani v nemocnici se údajně žádné záznamy z května 1945 nedochovaly. Pokud už se nenajdou další písemné prameny, které by pomohly záležitost osvětlit, zbývá jediná možnost – svědectví pamětníků. Najde se ale ještě dnes po sedmašedesáti letech někdo takový?

Navlas stejné neštěstí jako u majora Kostikova se mi přihodilo u Miloše Chasáka. Tentokrát jsem listoval kronikou Frýdku-Místku.

KDO ZABRÁNIL ZNIČENÍ MOSTU

Miloše Chasáka připomíná jedna z místních ulic. Tento sedmnáctiletý pekařský učeň byl na počátku května 1945 hlavním hrdinou poměrně známého příběhu, který se vypráví takto: Za bojů o město dne 2. května 1945 se Miloš Chasák připlížil k mostu přes Ostravici a přestříhl dráty k náloži pod mostem. Když se vracel zpod mostu, byl německými vojáky zpozorován a zasažen střepinami po něm vrženého granátu do nohy a do prsou. Německý voják jej pak ještě dobil pažbou pušky.⁷

To je verze, která se objevila zřejmě hned po osvobození a je tradována i nadále. Neví se ovšem, a ani já to netušil, že už v roce 1965, když se u příležitosti 20. výročí osvobození uvažovalo

⁷ Spusta, Milan: 700 let obce Metylovice. Metylovice 1999, s. 191

o pojmenování nového mostu, dostal tento příběh vážné trhliny. V městské kronice čteme, že se přihlásil občan Vladislav Reisiegel, který vyprávěl, že dne 2. května 1945 se na místecké straně mostu pokusil vyvěsit rudé vlajky a při tom povytáhl rozbušky z krabic s náložemi. Byl ovšem spatřen německou hlídkou, při střelbě raněn a vlajku nakonec nevyvěsil. Dosvědčit by mu to prý mohli obyvatelé blízkého domu, kteří mu vlajky (původně nacistické, ale bez odpáraného hákového kříže) poskytli.⁸

A aby to bylo ještě komplikovanější, přihlásil se o rok později jistý Evžen Pekárek, který tvrdil, že on to byl, kdo zachránil most před vyhozením do vzduchu.⁹ Jeho verzi si můžeme přečíst ve zprávě z července 1946, v níž pro Svaz národní revoluce osobně rekapituloval svou odbojovou činnost. Vyplývá z ní, že Evžen Pekárek byl od roku 1943 členem odbojové organizace Plukovník Jindra a v závěru války mu byl, snad i proto, že bydlel přímo u mostu, dán rozkaz zabránit zničení právě tohoto důležitého spojení Místku s Frýdkem. O splnění úkolu vypráví: „*Navázal jsem spojení s německým vojákem, který konal strážní službu na tomto mostě a při rozmluvě s ním jsem sledoval přesné zapojení min. Přes den jsem se s ním setkal, bylo to dne 30. 4. při východu z domu a on při rozmluvě mně řekl, že situace je velmi špatná, že budou ustupovat. Tak jsem se rozhodl, že svěřený mně rozkaz splním, vydal jsem se později večer vyzbrojen brovninkem a štípacími kleštěmi. Německé vozatajstvo ve značném množství se odsunovalo, využil jsem okamžiku a vedení k minám jsem na straně Frýdecké přerušil.*“¹⁰ Za úspěšné splnění úkolu dostal pak medaili „Za chrabrost“. To je věc, kterou nelze brát na lehkou váhu. Medaili těžko mohl získat jen tak, že někde něco prohlásil. Jeho čin musel být někým prověřen a potvrzen.

Záchrana mostu byla velmi důležitým momentem v bojích o naše dvojměstí, které trvaly tři dny. Podle pozdějšího svědectví

⁸ SOKAFM, MěNV Frýdek-Místek, Kronika Frýdku-Místku, 2. díl, list 6, Kronika Frýdku-Místku 3. díl, list 191

⁹ Tamtéž

¹⁰ SOKA FM, fond Okresní výbor Českého svazu bojovníků za svobodu, neinventarizováno, složka č. 202

jednoho ze sovětských velitelů vypadala tenkrát řeka jinak než dnes, nebyla regulována přehradou a jarní tání z ní dělalo těžko překonatelnou překážku. Z čistě vojenského hlediska to tedy byl významný čin, záchrana mostu byla ale samozřejmě důležitá i pro poválečný život ve městě.

Most spojující Místek s Frýdkem v roce 1946, foto Ervín Boháč

Máme tu tedy tři kandidáty, z nichž jeden byl dokonce za záchranu mostu po válce oceněn. Já nevím, kdo z nich most, který mohli ustupující němečtí vojáci vyhodit do vzduchu a tím zpomalit postup Rudé armády, skutečně zachránil. Netroufnu si rozsoudit mezi třemi v podstatě stejně věrohodnými svědectvími. Klidně se spokojím s šalamounským závěrem komise, která tento oříšek řešila v polovině 60. let, tedy, že na záchraně mostu pracovali nezávisle na sobě všichni tři.¹¹ Jednotlivá svědectví si

¹¹ SOKA FM, MěNV Frýdek-Místek, Kronika Frýdku-Místku, 2. díl, list 6. Komisi tvořilo sedm členů: Vladislav Kožuch, tajemník MěstNV FM, Vladimír Škuta, ředitel muzea, Albín Peterek, pracovník OV KSČ, Emil Konvička, bývalý kronikář, Anežka Chasáková, matka Miloše Chasáka, a Anna Konvičková. Emil Konvička, který byl zodpovědný za zápisy v kronice pro dané období, nemohl zápis o Miloši Chasákovi jako

totiž navzájem neprotiřečí. Pokud nechceme zpochybňovat účast některého z naší trojice, a k tomu nemáme důvod, je to vysvětlení stejně seriózní jako pravděpodobné.

Jak to tenkrát doopravdy bylo s majorem Kostikovem a s mostem, jsme se tedy zatím nedozvěděli. Ale třeba na nás rozuzlení v nějaké kronice ještě čeká. Je mi líto, že se řešení nepovedlo najít mně, čtenář těchto řádků se může cítit, navzdory varování na začátku, ošizen, chybí mu konec. Nezbyvá nám nic jiného, než vzít tento článek jako svědectví o tom, jak dobrodružné může být pátrání v archiváliích, o tom, jak každou, i tu navenek „betonovou“, informaci je třeba prověřit a koneckonců také o tom, že ne každé pátrání musí skončit úspěšně. Alespoň ne okamžitě.

zachránci mostu nijak doložit. Odvolával se na to, že podklady mu dodal Rudolf Veselý, který byl v letech 1945-1947 kronikářem města a ačkoliv se sám k psaní kroniky nedostal, připravil pro válečné období podklady, na základě kterých se pak toto období zpětně popisovalo. Rudolf Veselý však mezitím již zemřel.

PETR BEZRUČ A TEXTILÁCI

Vilém Vlk

Veřejnosti není známo, že básník a národní umělec Petr Bezruč měl kontakt s frýdecko-místeckými textiláky. Při vzpomínce na toto období se přeneseme do padesátých let, kdy byly navázány první písemné kontakty.

Když jsem byl v roce 1941 kvartánem místeckého gymnasia, bylo toto školní zařízení uzavřeno německými okupanty a já byl nucen hledat jinou školu, abych dokončil nějaké studium. Na učitelský ústav ve Valašském Meziříčí mě nevzali, i když jsem zkoušky úspěšně vykonal, protože na propouštěcím vysvědčení z gymnázia jsem měl česko-německou doložku, že nesmím být přijat na žádné škole v Čechách a na Moravě. Protože u nás v Místku byl významný textilní průmysl, přihlásila mě moje příbuzná na střední odbornou školu do Prostějova. Mezi hanáckými studenty jsem byl se svou řečí populární, a když jsem často recitoval básně Petra Bezruče, byl jsem rád, že jsem připomínal tohoto našeho básníka. V té době bydlel na odpočinku v nedalekém Kostelci na Hané a při mých častých vycházkách jsem jej potkával na procházkách v okolí.

Když jsem po studiu a po válce nastoupil do zaměstnání do textilního podniku Slezan, vedl jsem podnikový časopis. V roce 1951 jsem z úcty a obdivu k Petru Bezručovi dal návrh na pojmenování časopisu "Bezručův textilák" za podmínky, že básník s tím bude souhlasit. A také na mou žádost odpověděl kladně a my mu posílali každé vydané číslo k posouzení. Tím také nastalo písemné spojení s tímto literátem.

Když v roce 1952 oslavoval 85 let svého života, vydali jsme mu nejen slavnostní číslo, ale podnikem byla vyslána i delegace do jeho letního sídla, do srubu na Ostravici. V delegaci byl i bývalý ředitel a přítel básníkův Vladimír Škuta.

Bohužel jako plachý člověk nám Bezruč odešel do hor a my naše dary včetně obrazu jeho milované Lysé hory jsme předali pouze jeho sekretářce.

Naše směřlost a můj návrh pokračovaly dále. Když jsem se z tisku dověděl, že v Čechách jsou Textilní závody Aloise Jirásky a Pletárny Boženy Němcové, dodal jsem si odvalu a navrhl jsem pojmenovat náš textilní podnik také jménem významného spisovatele - "Slezan-bavlnářské závody Petra Bezruče". Protože změna názvu podléhala v té době schválení ministerstva spotřebního průmyslu, podnik tak učinil, ale brzy přišla zamítavá odpověď s tím, že po žijících literátech se podniky nemohou nazývat. To nás mrzelo, protože jsme měli připraveno slavnostní přejmenování podniku na slavnostním předání "Rudého praporu vlády" v r. 1953.

Hlavička Betručova textiláku

Jestliže do té doby byla korespondence s básníkem, kdy nám odpovídal na každé vydané číslo "Bezručova Textiláku", velmi čilá, pak po mém písemném vysvětlení zamítnutí názvu korespondence v roce 1956 přestala. Navíc jsme se dověděli z tisku, že toho využili ostravští horníci a důl v Michálkovicích byl pojmenován Bezručovým jménem. Básník pak osobně dvakrát do Ostravy zavítal a dokonce i sfáral do šachty.

PÁR POZNÁMEK O PROBÍHÁJÍCÍM PROJEKTU SKAUTSKÉ STOLETÍ NA ÚZEMÍ FRÝDECKO – MÍSTECKA A TĚŠÍNSKA

Jakub Foldyna a Tomáš Foldyna

Projekt Skautské století byl zahájen na podzim roku 2010. Je jednou z forem oslav 100 let skautingu v Českých zemích¹. Snaží se podchytit svědectví skautských pamětníků, kteří dokáží poutavě vyprávět o nelehkém údělu skautingu ve 20. století. Skautské hnutí je založeno na demokratických hodnotách a bylo často terčem pronásledování ze strany totalitních mocí, které v něm viděly možnou opozici.

Průzkum je prováděn pomocí orální historie, která zatím není v českých zemích vědou, která by se již plně etablovala mezi ostatní vědecké disciplíny. Do jisté míry je některými historiky právem odsuzována jako disciplína, jež je založena na příliš subjektivním pohledu. Je ale velice důležitou a potřebnou disciplínou, kterou mají provádět všechny paměťové instituce, tedy zejména archivy a muzea. Díky této metodě je možné zachytit vzpomínky pamětníků, které by jinak skončily v říši zapomnění. Avšak nejde pouze o pořizování nahrávek, ty musejí být přepisovány, aby byly co nejlépe přístupné badatelům.

Výsledné nahrávky se publikují na portálu Paměti národa² a také na stránkách samotného projektu Skautské století³, které obsahují navíc například eKnihovnu,⁴ kde se postupně zveřejňují naskenovaná zásadní díla českého skautingu. Navíc jsou zveřejňovány i prameny, které se dochovaly pouze u pamětníků, kupříkladu táborová kronika Václava Havla - Chrobáka z roku 1948.

Jak záznamy výpovědí pamětníků, tak zveřejňování kronik a deníků souvisí s historií skautingu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Skaut byl u nás během 20. století třikrát zakázán

¹ Skauting oficiálně vznikl v roce 1907 ve Velké Británii. Zakladatelem je Sir Robert Baden-Powell.

² <http://www.pametnaroda.cz>

³ <http://www.skautskestoleti.cz>

⁴ <http://www.skautskestoleti.cz/eknihovna/>

oficiálně v letech 1940, 1950 a 1970. Dokumenty, které by dnes zaplňovaly regály v archivech, jsou buďto stále schovány u skautů, nebo nenávratně zmizely ve víru dějin při vynuceném předání kluboven gestapu, svazu mládeže či pionýrům. Tuto roztržičnost se snaží odstranit pražský Institut Antonína Benjamina Svojsíka, který má za úkol shromažďovat materiály z pozůstalosti a z úřední činnosti skautských správních jednotek (z krajských rad Junáka, okresní rad Junáka a skautských středisek). Ojedinele se nějaký fond či sbírka objeví v některém z muzeí či archivů. Kupříkladu Muzeum ve Frenštátě pod Radhoštěm vlastní snad nejobsáhlejší sbírku skautských věcí z okolních institucí, do tohoto muzea se totiž dostaly z tamního zaniklého skautského střediska.

Mnohé události nedokládá žádný materiál archivní povahy, je tedy nutné využít vyprávění pamětníka a tento nedostatek doplnit, byť se může jednat o skutečnost zkreslenou určitou dávkou zapomnění, popřípadě pozdějšími životními zkušenostmi. Proto je potřeba vyslechnout co nejvíce žijících pamětníků daných událostí. Kupříkladu nelze vyslechnout první zakladatele skautských oddílů ve Frýdku a Místku, proto je nutné zaměřit se na pozdější období a relevantní informace o těchto věcech je nutné hledat v archivních materiálech.

Při setkání s pamětníkem dochází i k digitalizaci části jeho osobního fondu fotografií a různých dokumentů, obzvláště skautské povahy. Tato digitalizace je však limitována vybavením, které se při setkání s pamětníkem využívá, místem, kde nahrávání proběhne - pamětník si vyhradí určitý omezený čas a není pak jednoduché stihnout rozhovor a zároveň si připravit provizorní fotografický ateliér s dostatečným osvětlením atd. Celý výzkum je prováděn tam, kde se pamětník cítí dobře, neboť nahrávání vzpomínek vyžaduje, aby byl v dobrém rozpoložení a nebyl stresován kupříkladu neznámým prostředím. Navíc je žádoucí, aby některé vzpomínky byly doloženy fotografiemi či dokumenty z osobních fondů.

Pro realizování projektu není však tak omezující nedostatečná technika, jako spíše fakt, že dosud chybí hlubší historická práce týkající se skautingu v Moravskoslezském kraji, potažmo na Těšínsku a Frýdecku. Většinou se spíše jedná o almanachy

vydávané k výročí vzniku skautingu v daném místě⁵ či články v časopise *Těšínsko*.⁶ Jedinou výjimkou je biografie Jitky Radkovičové *Stopy vedou k Ivančence*, která mapuje odbojovou činnost skautů na Ostravsku.⁷ V roce 2006 vyšla dokonce beletristická verze příběhu s názvem *Ivančena: Junácká legenda* od Richarda Sobotky, která ale byla některými skauty přijata se smíšenými pocity.

Témata, na která pamětníci vzpomínají, jsou věsměs ryze skautská: například oddílová činnost, letní tábory, starosti s klubovnou, zákazy skautingu atd. Jako příklad si uveďme počátek skautování u pamětníků. Samotný vstup do Junáka mnohé pamětníky změnil k nepoznání, nebo alespoň to takto interpretují: *„Já si myslím, že poznání skautingu změnilo mě samého. Já jsem chtěl být skautem, když jsem poznal, co to je. Skautovat se nesmělo, ale já jsem skautem chtěl být, tak jsem se začal chovat také jako skaut. Víím, že jsem se zlepšil k nepoznání, dalo by se říci.“* Během války mnozí skauti či děti skautem ovlivněné vstupovaly do Klubů Mladého hlasatele, jež vymyslel Jaroslav Foglar. *„V roce 1941 jsme založili podle Foglara klub Mladého hlasatele, dali jsme si název Strážci brdských lesů, ale Foglar nám to upravil na Hoši brdských lesů a měli jsme číslo klubu 14922, který vznikl 19. února*

⁵ Kalmus, Bedřich: *Historie skautingu v Místku*. Místek: Skautské středisko 8. pěšího pluku, 2007; Kocich, Václav (ed.): Štěpánek, Rudolf: *Sborník k 10. výročí obnovení skautingu ve Frýdku: 1989-1999.*; Rajdus, Josef: *Skauting v Šenově 1939 – 1991*. Šenov: Skautský oddíl v Šenově, 1991; Vlk, Vilém (ed.): *Historie skautingu v Pobeskydí: 1935-1995*. Frýdek-Místek: Vilém Vlk, 1995.

⁶ Ondřeka, Zbyšek. *Skauting v Českém Těšíně a na Těšínsku*. Zbyšek Ondřeka., Těšínsko, 1995, roč. 38, č. 2, s. 8-12; Vincour, Stanislav. *Oldřich Štěrba - náčelník junáků a hrdina odboje*. Těšínsko, 1997, roč. 40, č. 1, s. 24-25. ISSN 0139-7605; Vincour, Stanislav. *Ota Gavenda - organizátor českotěšínského Junáka*. Těšínsko, 1996, 39, č. 3, s. 30-31. ISSN 0139-7605.

⁷ Zejména se zabývá odbojovou skupinou Vladimíra Čermáka, tato skupina byla na konci války prozrazena a někteří z nich byli zastřeleni gestapem na starém židovském hřbitově v polském Těšíně.

1941. Fakticky jsme se považovali za vlčata. A v Hořovicích jsme pak v květnu hromadně vstoupili do Junáka.“⁸

Mnozí budoucí skauti vstupovali do Junáka především s cílem ukrátit svůj volný čas a s vidinou možného prožitého dobrodružství, jež vyčetli z knížek převážně skautských autorů. „Já jsem vstoupil do Junáka se svým kamarádem a sousedem z Frýdlantské ulice.⁹ On byl o rok starší. My dva jsme se přihlásili do skauta, protože jsme potřebovali se nějak zabavit a bavilo nás to.“¹⁰

Mnozí skautští pamětníci by si zpětně nedokázali představit zpětně svůj život bez skautingu. „Nedovedl bych si představit život bez skautingu. Bylo by to pro mě jako život bez vody. Ve skautingu jsem poznal správné přátele, dobrý vztah k přírodě a naučil se různé dovednosti. Celý život se snažím plnit skautský slib.“¹¹ Jiní zpětně hodnotí skauting jako něco, co jim umožnilo splnit si svůj dávný sen: „Skauting mi umožnil splnit si svůj dětský sen.“¹²

Avšak skautské vzpomínky nejsou zajímavé pouze pro ostatní junáky, neboť pamětníci žili v rušném 20. století, a tak vzpomínají kupříkladu na to, co dělali během osvobozování. Velmi zajímavě popisoval osvobozování Šenova Josef Rajdus, tamější dlouholetý vedoucí skautského střediska. Německé vojsko bránilo tehdy ústupovou cestu směrem na Místek. Boje o Šenov započaly 2. května 1945 kolem poledne. „Před příchodem sovětských vojsk jsem s kamarádem Jaroslavem Kolářem bydlicím v sousedství a dalšími účastníky aktivně se zúčastnil hašení požáru místního kostela Prozřetelnosti Boží, který byl zapálen, patrně granátem, při osvobozujících bojích. Nejdříve jsme běželi k hasičské zbrojnici,

⁸ Stanislav Vincour - Bublina, ročník 1932, záznam učiněn 23. listopadu 2011.

⁹ člen 3. oddílu, vyučený automechanik, narozen 10. 5. 1926. Padl 2. května 1945 v boji u Elzerovy továrny v Místku. Byl vyznamenán in memoriam Junáckým křížem „Za vlast 1939 – 1945“

¹⁰ Bedřich Kalmus - Bedra, ročník 1927, záznam učiněn 2. února 2012.

¹¹ Stanislav Vincour - Bublina, ročník 1932, záznam učiněn 23. listopadu 2011.

¹² Jindřich Vymětalík - Šťovík, ročník 1957, záznam učiněn 21. ledna 2011.

kde jsme zjistili, že někdo zcizil hasičské auto, a tak jsme museli hasičskou stříkačku táhnout sami. Hořela pravá slepá věž kostela bez zvonů, jejíž zbytky se po prohoření zřítily dovnitř na strop kostela, pod nímž byly varhany. Nebýt důsledného zásahu, mohli se stát, že by se požár přenesl dovnitř kostela a tím pádem by byl zničen. Byli jsme tehdy promočení do nití a v podstatě jsme nevěděli, co se v Šenově děje a jak postupují boje. Likvidace požáru začala v odpoledních hodinách a trvala až do pozdních večerních hodin. Při návratu domů, kde již byli ubytováni sovětsí vojáci, jsme se s podivem a určitými obavami pohybovali, již ve tmě, mezi sovětskými vojáky, kteří nás často vyzvali k legitimování, což s protektorátní Kennkartou s hákovým křížem na deskách nebylo moc příjemné. Také jsme byli nuceni pít se sovětskými vojáky vodku a tancovat, což nebylo vůbec příjemné, neboť vojáci byli notně opilí.“¹³ Tyto poznatky mohou blíže rozšířit informace, jež jsou napsány v kronice Šenova, kde je o hašení věže kostela jen kusá věta: „Na římkat. kostele vyhořela po pravé straně při vchodu do kostela. Ještě za bojů ji jel hasit se stříkačkou Kroček, ač sám je bezvěrec.“¹⁴

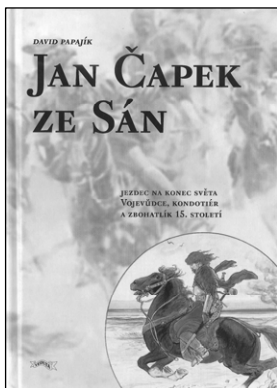
Celý projekt je prozatím neuzavřený, proto bude potřeba rozšířit obzor poznání a nahrát vzpomínky co nejvíce dalších pamětníků a prostudovat mnohé archivní materiály. Je to práce do jisté míry namáhavá, ale velmi zajímavá a nutná, neboť máme jednu z posledních šancí zachytit mnohá svědectví. Plni optimismu očekáváme, že se nám podaří vytvořit, co nejucelenější obraz historie skautingu v okrese Frýdek-Místek. Teprve potom bude možné sepsat fundovanější studii.

¹³Josef Rajdus - Joža, ročník 1922, záznam učiněn 26. ledna 2012.

¹⁴ZAO, SOKA F-M, Archiv města Šenov, Pamětní kniha Šenova, 2. díl (1931 – 1945), fol. 114

ZPRÁVY O LITERATUŘE

PAPAJÍK, David: **Jan Čapek ze Sán. Jezdec na konec světa. Vojevůdce, kondotiér a zbohatlík 15. století.** Nakladatelství Veduta, České Budějovice 2011, 364 stran + 8 stran barevné přílohy, 2 mapy, 12 barevných a 56 černobílých vyo-brazení), ISBN 978-80-86829-63-0

V loňském roce se na knižním trhu objevila kniha pro nás neobyčejně zajímavá, první ucelené zpracování životních osudů Jana Čapka ze Sán, legendárního husitského hejtmana, osočovaného donedávna ze zrady v bitvě u Lipan, ale pro nás hlavně pána na Hukvaldech a vydavatele nejstarší dochované listiny uložené ve Státním okresním archivu Frýdek-Místek. Z pohledu celkového života a díla Jana Čapka ze Sán jsou tyto dvě záležitosti a zejména ta druhá, čistě náhodná, spíše marginální, ale právě ony zvýrazňují atraktivitu zmiňované knihy ve vztahu k našemu regionu.

Kniha je rozdělena do třinácti kapitol, z nichž prvních jedenáct sleduje chronologicky, pokud to prameny umožní, Čapkův život. A právě prameny jsou největším problémem, dochovalo se jich totiž tak málo, že neumožňují souvisle vyprávět o Čapkově životě. Hlavní hrdina knihy se tak z rozbouřených vln překotných dějů první poloviny 15. století vždy jen načas vynoří, aby se nám zase na několik let ztratil. Tím velmi ztěžuje práci Davidu Papajíkovi, který se doslova chytá každé nitky, aby se mu z nich podařilo utkat příběh zajímavý, věrohodný a pokud možno i okořeněný novými informacemi. Přesto všechno je výsledkem hlavně sumarizace dosud známých poznatků, jejich konfrontace, případně pokus o jejich jinou interpretaci. Ten hlavní problém, spojený s Janem Čapkem ze Sán, tedy zda skutečně u Lipan zradil, jak se traduje, už byl před časem vyřešen. Ve prospěch Jana Čapka jej alespoň

prozatím, a zdá se definitivně, rozhodl především Petr Čornej ve své fascinující Lipanské křižovatce, a David Papajík v tomto duchu Čapkovu zradu rovněž popírá. Na Petra Čorneje se ostatně odvolává ve své knize vícekrát.

Informací, které by dosud nebyly někde publikovány, tu tedy mnoho nenajdeme, ale to ještě nic nevypovídá o potřebnosti a kvalitě knihy. Tu vidím především v nesporné odvaze chopit se originálního tématu navzdory předem zřejmým komplikacím vyplývajícím z nedostatku pramenů. Autor si musel být vědom i možného neúspěchu právě z této skutečnosti vyplývajícího. Přesto se mu podle mne podařilo sestavit knihu nepochybně zajímavou a rozhodně potřebnou. Minimálně v tom, že poprvé máme před sebou „vyčerpávající“ biografii jedné zajímavé osobnosti našich středověkých dějin. Že je to osobnost skutečně zajímavá, svědčí ostatně i poněkud překomplikovaný, ale zase jako reklama lákavě působící podtitul knihy.

Chronologická část knihy je vhodně doplněna dvěma kapitolami pojednávajícími o osobnosti Jana Čapka a o jeho obraze v umělecké tvorbě. Zvláště druhá kapitola ukazuje potřebnost nového zpracování Čapkovy obrazu. Zejména v románech Aloise Jiráska, ale pak i Jana Vrby či Václava Kaplického vystupuje Čapek v té podobě, v jaké ho viděli historikové 19. a pak počátku 20. století. Beletristé pak jeho negativní obraz přiblížili široké čtenářské obci a takto rezonuje dodnes. Je tedy jedině dobře, že se k věci komplexně vyslovil i současný historik. Který tak navíc učinil čtivou formou.

Máme-li před sebou knihu, jejíž autor své téma zpracoval na dvou stech stranách textu, k němuž přidal sto třicet stran poznámek, máme dostatečný důvod se domnívat, že pro splnění svého úkolu udělal, co mohl. Že i přesto zůstává jeho obraz života a díla Jana Čapka ze Sán velmi torzovitý a plný otazníků mu nemůžeme vyčítat.

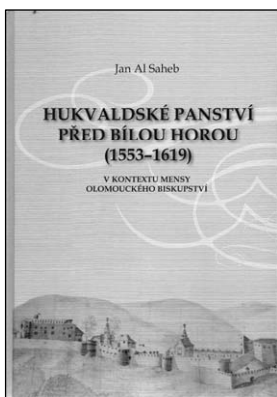
Nakladatelství Veduta patří díky za usilovnost, s níž se snaží ve své ediční řadě představovat zajímavé osobnosti našich dějin i za péči, již těmto knihám věnuje. Jsou opravdu krásně provedené. S tím ovšem souvisí i malinké pošťouchnutí či povzdech a politování zároveň, že kvůli poměrně vysoké ceně si tyto knihy

cestu mezi zájemce o danou problematiku budou hledat poměrně těžko. Je to škoda i v případě našeho Jana Čapka ze Sán, kterého si za 430 korun koupí, a zvláště dnes, opravdu jen velký fanoušek.

Tomáš Adamec

AL SAHEB, Jan: Hukvaldské panství před Bílou horou (1553-1619) v kontextu mensy Olomouckého biskupství. Filosofická fakulta Ostravské univerzity. Ostrava 2011.

ISBN 978-80-7368-995-7

V roce 2011 vydala Ostravská univerzita svou další velmi zajímavou publikaci. Autorem knihy je Jan Al Saheb, jenž se věnoval historii hukvaldského panství v letech 1553 až 1619.

Autor se důkladně zabýval na základě analytické komparace dostupných zdrojů vývojem hukvaldského panství v uvedeném období a provedl analýzu panství v rámci komplexu mensálních a komorních statků olomouckého biskupství. Zachytil vazby hukvaldského panství na ostatní články biskupského „dominia speciale“, jeho odlehlost od center a postavení, jaké z toho vyplývá. Mensální panství Hukvaldy bylo jako stolní statek nezcizitelnou součástí olomouckého biskupství.

Na úvod knihy autor stručně pojednal o jednotlivých olomouckých biskupech z předbělohorského období z let 1553 až 1619. V kapitole „Olomoučtí biskupové hlavou moravské církve“ autor charakterizuje postavení olomouckého biskupa vůči pražskému arcibiskupství v rámci českých zemí a jeho povinnosti, vliv Tridentského koncilu a rekatolizační snahy, které ovlivnily vývoj jednotlivých mensálních a komorních statků. Poté charakterizuje postavení olomouckých biskupů v právních a mocenskopolitických poměrech předbělohorské Moravy.

Výsadní pozici získal olomoucký biskup v roce 1347 v listině Karla IV., ve které bylo biskupství a jeho pozemková základna lenním svazkem podřízeno přímo českému králi. Olomoučtí biskupové byli nejvyššími duchovními správci země, kteří užívali titul knížete, měli vlastní vojenskou hotovost a byli senioři vlastního manského systému a manského soudnictví.

Autor se dále věnuje územnímu vývoji přímé majetkové držby olomouckých biskupů do roku 1619. Během 13. století se etablovaly pozemkové majetky tvořící přímou hospodářskou základnu jednotlivých biskupů (mensa). Definiuje biskupské „dominium speciale“, jež sloužilo k hospodářskému zajištění biskupů, jejich užšího dvora a rozsáhlého patrimoniálního dvora na jednotlivých dominiích. Mensální statky byly vyčleněny z původního majetku královské koruny a naopak komorní statky byly vyňaty z majetku královské komory, tedy jsou komorní. Kapitola popisuje územní rozsah biskupské mensy, ke které patřily rovněž Hukvaldy. Zachycuje proces scelování a rozšiřování mensálních držav. Měnily se v teritoriálně uzavřená dominia, jež pohlcovala statky drobných šlechticů a biskupských leníků. Konsolidace a rozšíření mensy bylo dosaženo za biskupa Stanislava Pavlovského a za episkopátu kardinála Františka z Ditrichštejna. Motivace procesu scelování mensy spatřuje autor jednoznačně v souvislosti s novými ekonomicko-hospodářskými podmínkami, se vznikem režijního velkostatku a vytvářením mensy v hospodářsky nezávislý organismus. Autor na základě studia archivních materiálů rozebírá ekonomický potenciál biskupské mensy, jejíž příjmy převyšovaly několikanásobně příjmy většiny srovnatelných církevních institucí v Evropě, a přesto se potýkala se zadlužováním a finanční krizí.

Kniha popisuje vývoj centrální patrimoniální správy mensálních a komorních statků. V prvních desetiletích 16. století byla ustanovena biskupská rada, zárodek pozdější ústřední správy arcibiskupských statků. Autor charakterizuje povinnosti úředníků a nižších složek správního aparátu. Pro zefektivnění správy jednotlivých dominií byly biskupy vydány tzv. hospodářské instrukce, které velmi konkrétně definovaly povinnosti a pravomoci úředníků, důchodního písaře a dalších jednotlivých

složek patrimoniálního aparátu. Nejvyšší představitelé patrimoniální správy mensálních a komorních držav, kroměřížský hejtmán a úředníci jednotlivých panství, figurovali v pozici faktického zástupce biskupa na svěřeném panství a z toho vyplývaly jejich rozsáhlé pravomoce. Autor zachycuje, jakým způsobem ovlivňovali správu v obcích a městech, např. obsazování městských rad, kontrola pravověrnosti měšťanů apod. Struktura patrimoniální správy biskupství v zásadě kopírovala obecně uplatňovaný správní model, avšak s drobnými odchylkami, které jsou v textu přiblíženy. Jedním z uvedených aspektů správy je také personální provázanost patrimoniálního aparátu. Autor poukazuje také na drobné odlišnosti jednotlivých panství, například hukvaldské panství bylo obsazováno úředníky rodově spjatými s olomouckými biskupy v době nepotismu.

V další kapitole „Ekonomický potenciál mensy a jeho limity“ se autor zabývá hospodařením jednotlivých statků a strukturou výdajů a příjmů ve sledovaném období.

Kapitola „Hukvaldské panství v kontextu mensy v letech 1553-1619, územní vývoj dominia v době předbělohorské“ popisuje zcelování nejrozsáhlejšího dominia Hukvaldy, jež bylo završeno připojením léna s centrem v městečku Místek v roce 1584. Právě hukvaldské panství prošlo nejvýraznější proměnou a největší míru scelení biskupských držav dosáhlo právě hukvaldské panství, srovnávat jej můžeme jen například s Kelčí a zčásti s Kroměříží. Autor zachytil problematiku hraničních sporů a krvavých střetů mezi poddanými panství.

V další kapitole se autor zaměřuje na dílčí otázky související s patrimoniální správou konkrétně hukvaldského panství a umožňuje pohled do každodennosti vrchnostenské kanceláře. Řízení mensy kodifikovaly instrukce pro hukvaldské panství vydané biskupem Vilémem Prusinovským roku 1570. Autor se zaměřil na konkrétní osobnosti, které stály ve sledovaném období v čele patrimoniální správy hukvaldského panství. Na závěr kapitoly se věnuje správě sirotčího jmění.

Následující Exkurz I. je sondou do života důchodního písaře Ondřeje Fabiána z Příbora. Čtivou formou autor popisuje životní osudy tohoto příborského měšťana, vzestup jeho společenské

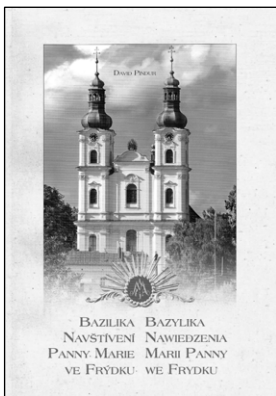
prestiže, rozšiřování majetků a také jeho osobní spory, povahové rysy a jeho pád.

V kapitole „Vrchnostenské hospodářství a struktura příjmů“ autor charakterizuje vnitřní diferenciaci poddaných ve městě a na venkově dle vlastnictví půdy a z toho vyplývající výše platů vrchnosti. Popisuje odvody do vrchnostenských důchodů, vysvětluje typy platů a naturální dávky. Srovnává platby a naturální dávky měst a obcí Hukvaldského panství s dalšími mensálními statky jako Kroměříž, Vyškov, Chrlice. Srovnává hospodářský vývoj a restrukturalizaci a přechod k progresivnějšímu hospodářství na mensálních statcích se světskými državami. Charakterizuje režijní hospodářství na hukvaldském panství, jednotlivé dvory, rybníkářství, obilnářství, živočišnou výrobu, podniky a jejich rentabilitu. Profil režijního hukvaldského velkostatku vytvářely především podniky, které vyžadovaly znalosti odborníků jako sklárny, železné hamry nebo vrchnostenský pivovar. Dalším zdrojem příjmů hukvaldského panství byla těžba přírodních surovin, např. ledku. Hospodářský vývoj panství ovlivnila rovněž pasekářská kolonizace a rozšiřování rustikálů.

Na závěr se autor zabýval náboženskými poměry a procesem rekatolizace.

Autor velmi fundovaně na základě důkladného studia archivního materiálu a čtivou formou zachytil náročnou problematiku správy mensálních statků olomouckého biskupství. Sonda do každodenního fungování je cenným přínosem k pochopení vývoje hukvaldského panství v širších souvislostech. Kniha je doplněna kvalitní obrazovou přílohou, přílohami, soupisem literatury, pramenů a rejstříkem.

Eva Vojková

V roce 2011 vydalo Muzeum Těšínska novou publikaci, týkající se dominanty města Frýdku barokní památky Baziliky Navštívení Panny Marie a jejího areálu. Autor knihy historik David Pindur napsal knihu v upomínku na rekonstrukci areálu baziliky, která byla realizována v letech 2010-2011. Posláním knihy bylo nejen stručně seznámit s historií kostela a jeho areálu, nýbrž také upozornit širokou veřejnost na význam této cenné kulturní památky, péči o ni, aby se zachovala i v budoucnosti a uchovala svůj význam a genius loci duchovního poutního místa Těšínského Slezska.

Literatura věnovala kostelu zaslouženou pozornost. Publikace vychází z textů například od Alexandra Volocha, Bohumíra Indry, Jaromíra Olšovského a Marie Schenkové, či článků autora Davida Pindura, Františka Hawlase a dalších. Text shrnuje již známé poznatky a je obohacen několika novými údaji, dokreslujícími obraz poutního místa a atmosféru poutí.

Autor rozdělil publikaci do několika kapitol. Na úvod se věnoval počátkům poutního místa na Vápenkách a pověstem o původu sochy frýdecké madony a jejím zázrakům. Vrchnost, reprezentovaná poručníkem Matyášem Rudolfem z Oppersdorfu, nechala postavit pískovcovou sochu Panny Marie na Vápenkách, jejímž autorem je Salomon Steinhoffer. Sochař vytesal sochu Panny Marie s Ježíškem v náruči stojící patou na hlavě hada a na půlměsíci. V roce 1706 nechal farář Heřman Leopold Kalinovský postavit nad sochou dřevěnou kapli. Poutní místo se stalo oblíbeným cílem poutníků z Těšínska, Horního Slezska, ale i z celé Moravy. Postupně kult Panny Marie Frýdecké překročil hranice a přicházeli poutníci z Polska a Uher. Autor čerpal z evidenční knihy poutníků, dle které mezi nejvýznamnější návštěvníky patřil například saský kurfiřt a polský král August III. se syny

a manželkou v roce 1745, či olomoučtí biskupové. Autor zmiňuje i ohlasy a reakce významných lidí na kostel a poutě, kterých se osobně zúčastnili, například těšínského purkmistra Kaufmanna.

V další kapitole autor shrnuje již známé informace o výstavbě barokního kostela. Základní kámen kostela byl položen v roce 1740 a v roce 1759 byl chrám vysvěcen. Protože stavba byla přerušena slezskými válkami, byla dostavěna až roku 1777. Kostel byl filiálním farního kostela sv. Jana Křtitele ve Frýdku, byl však spravován vlastním administrátorem ustanoveným zvláštním dekretem biskupa Filipa Gottharda Schaffgotsche v roce 1759. Na jeho vnitřním zařízení se podíleli nejvýznamnější umělci doby, například sochaři Johann Schubert a Ondřej Schweigel, kteří jsou autory již proslulého hlavního barokního oltáře, který byl navržen jako otevřené tempietto ukončené korunou, na tabernáklu je umístěna milostná socha Panny Marie Frýdecké. Text je doplněn plánem oltáře sv. Jana Nepomuckého pro kapli na zadní straně hlavního oltáře, který Schweigel nakreslil v roce 1794, nikoli 1840. Autorem bočních oltářů je sochař Hypolit Weissmann, o malířskou výzdobu se zasloužil malíř Eliáš František Herbert. Autor popisuje výstavbu křížové cesty a kaple Nejsvětějšího Srdce Ježíšova, zvané Římská, a dalšího zařízení a oprav kostela až do současnosti.

Publikace věnuje pozornost významným osobnostem, které se podílely na výstavbě a zařízení kostela, farářům a jejich působení ve společnosti, jejich kazatelské činnosti a publicistické činnosti v českém jazyce a podpoře českého živlu ve městě, například úsilím o výstavbu české školy ve Frýdku. Od roku 1990 jsou v čele frýdecké farnosti redemptoristé.

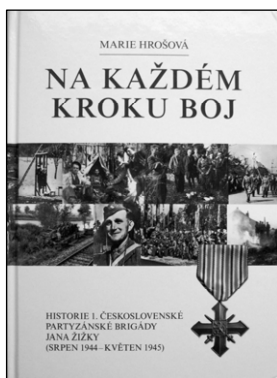
Historie kostela je dovedena až do současnosti, neboť zachycuje jak osud církevního života a poutí v 50. letech 20. století, tak také situaci po roce 1989. V roce 1999 papež Jan Pavel II. povýšil kostel na papežskou baziliku menší (bazilica minor).

Poslední kapitola „Fénix vzlétá z popela“ přibližuje další rekonstrukci basiliky, kdy byla například restaurována barokní kredenční skříň v sakristii a především v roce 2007 byly ulity dva nové zvony sv. Josefa a Panny Marie Frýdecké, které požehnal ostravsko-opavský biskup Lobkowitz 5. dubna 2008.

Kniha je kvalitně provedena na křídovém papíru. Text je doprovázen zajímavou a bohatou obrazovou přílohou a je opatřen soupisem pramenů a literatury. Kniha byla vydána ve dvou verzích, v česko-polském a anglicko-německém jazyce. Publikace, přibližuje osudy kostela a popisuje ucelený obraz historie poutního místa způsobem, který je zajímavý pro odbornou i pro širší laickou veřejnost.

Eva Vojkovská

HROŠOVÁ Marie: Na každém kroku boj. Historie 1. československé partyzánské brigády Jana Žižky (srpen 1944 - květen 1945). Vsetín 2012, 432 s., ISBN 978-80-260-2483-5.

V září loňského roku vydal Český svaz bojovníků za svobodu vlastními náklady knihu Marie Hrošové Na každém kroku boj. Je to jedna z těch knih, které se neobjeví v široké distribuci, takže je nutno na ně speciálně upozornit. Kniha s podtitulem Historie 1. československé partyzánské brigády Jana Žižky (srpen 1944 - květen 1945) si tuto reklamu zaslouží. Jedná se o velkoryse pojatou publikaci, formálně velmi pěkně vypravenou obsáhlou knihu s bohatým

fotografickým doprovodem.

Ačkoliv období „největší slávy“ brigády spadá až do jara 1945 a týká se spíše oblasti Hostýnských a Vsetínských vrchů, v podzimních měsících roku 1944 operovala i v „našich“ Moravskoslezských Beskydech. Zasáhla tedy významně i do válečné historie našeho regionu. Tragické čeladenské události z listopadu 1944 jsou dodnes v živé paměti.

Jak autorka sama v úvodu píše, vycházela ze stovek publikovaných svědectví, setkala se s mnoha dosud žijícími pamětníky, nově prostudovala dostupné archivní dokumenty. Její

úkol byl velmi nesnadný. Už samo téma knihy je z minulosti zatíženo mnoha kontroverzemi. Dlouhá desetiletí bylo partyzánské hnutí heroizováno a zatěžováno ideologickým balastem, za kterým nebylo možno vidět jeho skutečnou tvář. Po změně režimu došlo k opačnému extrému, když vše, co minulý režim oslavoval, bylo automaticky haněno. Nic v historii, tak jako v běžném životě, však není černobílé, nestačí vyměnit znaménko plus za mínus. Dnes, když hlavy vychladly a je možno i k těmto tématům přistupovat nepředpojatě, je zároveň už tak trochu pozdě. Přímých účastníků popisovaných událostí už mnoho nežije, navíc lidská paměť nebývá vždy tím nespolehlivějším zdrojem informací, což platí tím více, čím starší jsou naše vzpomínky. Co se týká písemných dokumentů, těch už z podstaty popisované činnosti, která byla ilegální, rovněž mnoho není.

Knihou nepojednává o partyzánské brigádě Jana Žižky, největším partyzánském uskupení v našich zemích za druhé světové války, vyčerpávajícím způsobem, i přesto, že hlavní text končí na straně 335, se stále jedná jen o „stručný přehled“ její historie. Jinak to ale nejde. Na jaře 1945 byla brigáda již tak rozsáhlá, že v mnoha více či méně samostatných oddílech sdružovala okolo tisíce členů. Zaznamenat osudy všech členů, pojednat o všech akcích, popsat všechny zákruty ilegální práce nebylo možné. Není to v silách jednoho člověka. I přesto se podařilo objevit některé nové skutečnosti či nahlédnout známé události v nových souvislostech.

Knihou je rozdělena na sedm hlavních kapitol, v nichž se autorka postupně zabývá založením oddílu a jeho přechodem na Moravu, organizováním brigády a vývojem její organizační struktury, bojovou a diverzní činností, zpravodajskou činností, propagandistickou činností a partyzánskými pomocníky a nacistickými represemi vůči nim. Následují seznamy padlých a popravených partyzánů a praktickou součástí knihy je i rejstřík.

Je vidět, že autorka svým partyzánům fandí, v některých pasážích to dává najevo až příliš nezakrytě, na druhé straně sportovně poukazuje i na jejich chyby, špatná rozhodnutí, nevyhýbá se ani kritice a snaží se o objektivní vyličení historie této kapitoly našeho odboje. I když samozřejmě neodpovídá na všechny otázky. Částečně možná i proto, že její sympatie jsou zřetelně na

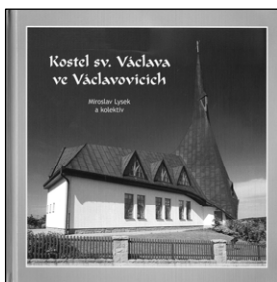
straně partyzánů a kontroverzním tématům se věnuje spíše okrajově a volí víceméně smílivý tón. Zůstává například neobjasněno ideologické pozadí. Víme totiž, že hlavním podporovatelem partyzánského hnutí bylo vedení KSČ v Moskvě a SSSR vůbec a že parašutistické výsadky vyslané na Slovensko a do českých zemí prošly příslušným politickým školením. Jak se tato otázka promítla do jejich pozdější činnosti, a jaké byly v tomto směru vlastní postoje minimálně partyzánských velitelů, se zde nedozvíme. Autorka se soustřeďuje na „bojovou“ stránku, politickou oblast tak trochu, i když ne zcela, opomíjí. Je to její právo a zároveň výzva pro další badatele.

Má-li recenzovaná kniha vyloženě slabé místo, je to ona nezastíraná stranickost (nikoliv v politickém smyslu) autorky, která automaticky může vzbudit u podezřavějších čtenářů nedůvěru v objektivitu jejího vyprávění. Osobně v tom ale nevidím zásadní problém, souznění autora s tématem jeho výzkumu je častý jev a dovede-li si autor pohlídat, aby jeho sympatie nepotlačily potřebnou míru objektivitu, již od něj čtenář očekává, nemusí to být na škodu.

Závěrem mohu zcela zodpovědně konstatovat, že kniha se povedla. Je to kniha, která tady chyběla. A samozřejmě je to i výzva dalším badatelům.

Tomáš Adamec

LYSEK, Miroslav a kolektiv: **Kostel svatého Václava ve Václavovicích. Vydáno k 10. výročí posvěcení kostela.** Václavovice (2011), 48 s., ISBN 978-80-903902-5-6

Moderní sakrální architektuře na současném českém Těšinsku dosud literatura nevěnovala příliš mnoho pozornosti. Zatímco jistě náznaky o splacení dluhu v této oblasti můžeme v poslední době spatřovat

u evangelických kostelů¹ či součástí jejich vybavení,² v případě katolických chrámů ještě budeme muset na obdobné souhrnnější práce počkat.

V oblasti českého Těšínska vzniklo po roce 1989 několik katolických sakrálních novostaveb. Důvody vedoucí k jejich postavení bychom mohli rozdělit do dvou skupin. V první řadě se jednalo o náhradu za starší kostel, který v dané lokalitě padl za oběť intenzivní průmyslové činnosti (kostel sv. Barbory z roku 2001 v Karviné-Loukách, soukromá kaple Neposkvrněného srdce Panny Marie z roku 2004 v Třinci-Konské). Ve druhém případě došlo k výstavbě kostela či prostornější kaple z důvodu větší geografické vzdálenosti dané lokality od nejbližšího kostela (kostel Božího Milosrdenství z roku 1995 v Písku, salesiánský kostel sv. Jana Boska z let 2001–2002 v Havířově-Šumbarku). Do poslední jmenované skupiny patří kostel sv. Václava ve Václavovicích. Desáté výročí vysvěcení filiálního chrámu šenovské farnosti, připadající na 28. září 2011, bylo vhodnou příležitostí k vydání práce mapující osudy tohoto nevšedního architektonického díla.³ Záslužného počínu se chopil frýdecko-místecký fotograf Miroslav Lysek. S pomocí kolektivu autorů (jmenujme alespoň Tomáše Adamce, Pavla Tvardka či šenovského faráře Petra Okapala) připravil drobnou, avšak dokumentačně nesmírně cennou publikaci. Obrazová kronika vyšla příčiněním svazku obcí Region Slezská brána a je věnována „všem, kdo iniciovali, organizovali, nebo se svou prací, finančními dary či jinou formou podíleli na uchování naděje a poté i na vlastní výstavbě kostela sv. Václava ve Václavovicích“ (s. 2).

¹ Nešpor, Zdeněk R.: *Encyklopedie moderních evangelických (a starokatolických) kostelů Čech, Moravy a českého Slezska*. Praha 2009.

² Velice inspirativní počín představuje publikace Pavelek, Hubert: *Varhany v kostelích Slezské církve evangelické a. v. Organy w świątyniach Śląskiego Kościoła Ewangelickiego A. W. Organs in churches of the Silesian Evangelical Church of the Augsburg Confession*. Český Těšín 2011.

³ Pojednání o kostele nalezneme rovněž v publikaci Pastrňák, Milan: *Václavovice 1302/2002*. Václavovice 2002, s. 114, 164–166, 214–219.

Po úvodním slovu diecézního biskupa Františka Václava Lobkowicze následuje oddíl *Vzpomínky na výstavbu kostela* (s. 4–14). Vedle cenných svědectví občanů Václavovic a iniciátorů výstavby kostela (Anděla Koloničná, Marta Kolegová a Pavel Tvardek) zde nalezneme osobní vzpomínky šenovských duchovních (Vítězslav Řehulka, Marcel Krajzl, Petr Okapal) stejně jako architekta stavby (František Zajíček) či autorů a dodavatelů dalšího vybavení chrámového interiéru. V neposlední řadě tady našlo své místo vyznání současné starostky obce Václavovice (Magda Pustková). Následující kapitolu s názvem *První snahy o postavení kostela ve Václavovicích* (s. 16–17) zpracoval Tomáš Adamec, ředitel Státního okresního archivu ve Frýdku-Místku. Připomenul, že snaha o výstavbu filiálního kostela ve Václavovicích sahá až do počátku 20. století. Aktivita Kostelní jednoty Nejsvětější Trojice vedoucí k myšlence realizace výstavby kostela v roce 1938 pohřbila nepřízeň doby po Mnichovu a následné válečné peripetie. Po únoru 1948 pak byla tato tendence zlikvidována komunistickým režimem.

Tomáš Adamec je rovněž autorem další kapitoly stručně pojednávající o stavbě současného kostela. Základní kámen posvětil papež Jan Pavel II. při návštěvě Svatého Kopečku u Olomouce 21. května 1995. Stavba probíhala v letech 1999–2001. Autorem části knihy, mapující průběh slavnostního vysvěcení biskupem Lobkowiczem a následujícího desetiletí kostela (s. 25–40), je Miroslav Lysek. Zvýšenou pozornost věnoval návštěvě kardinála Joachima Meisnera. Tento vratislavský rodák a arcibiskup v Kolíně nad Rýnem zde 28. září 2002 celebrou poutní mši. Lysek je rovněž autorem desítek kvalitních fotografií důkladně dokumentujících chrám i jeho mobiliář. Vedle toho je plnobarevná publikace je prostoupena cennou ikonografií, která pochází ze soukromých archivů, ale i z archivu Sdružení pro výstavbu římskokatolického kostela ve Václavovicích a Římskokatolické farnosti Šenov. Závěrečné slovo v knize patří starostovi sousední obce Řepiště a předsedovi svazku obcí Region Slezská brána Rostislavu Kožušníkov. Václavovickému chrámu přeje, „*aby si svou majestátnost a duchovní energii uchoval po staletí, aby se stal nepostradatelnou součástí života místních lidí*“

a aby v jeho lavicích nikdy nebyla volná místa“. Domníváme se, že splnění přání napomůže i tato publikace.

David Pindur

VÝSTAVA „HOSPODY A HOSTINCE VE FRÝDKU-MÍSTKU NA DOBOVÝCH FOTOGRAFIÍCH“

Hospody a hostince byly v našich zemích odedávna místy, která svým návštěvníkům přinášela nejen občerstvení, případně krátkodobé přístřeší, ale která byla zároveň nezbytnou součástí společenského života. Nejinak tomu bylo samozřejmě ve Frýdku a Místku. V hospodách se tu lidé scházeli nejen kvůli zábavě, ale také kvůli projednání nejrůznějších méně či více důležitých záležitostí. Domlouvaly se tu věci soukromé, ale také tu například vznikaly spolky, nebo politické strany, rokovalo se tu o rodinných, či sousedských problémech, ale vznikala zde i ujednání, která měla ovlivňovat dění v celém městě či dokonce v širším regionu.

Ve Frýdku a Místku působil během posledního století nespočet hospod a hostinských zařízení. Tak, jak se měnila města, jak zanikaly staré čtvrti a vznikaly nové, zanikaly i staré a vznikaly nové hospody. Mnohé z nich dosáhly značného vřehlasu, těšily se velké popularitě nejen mezi místními obyvateli, ale i mezi přespolními návštěvníky našich měst. Výstava si neklade za cíl o těchto hospodách pojednat vyčerpávajícím způsobem, určitě se najdou lidé, kterým bude některá hospoda, třeba ta jejich oblíbená, chybět. K tomu můžeme pouze dodat, že jednak nebylo možné na vymezené ploše představit komplexní dějiny místního pohostinství, jednak jsme museli pracovat pouze s materiálem, který se dochoval. V některých případech totiž bohužel nezmizely pouze hospody, ale také většina dokladů o jejich existenci.

Vystavované dokumenty, či lépe řečeno jejich kopie, pocházejí většinou z fondů a sbírek našeho archivu, ale díky za zapůjčení některých fotografií a pohlednic a vůbec poděkování za spolupráci patří i dalším nadšeným sběratelům: Václavu Peterovi, Jaromíru Poláškovu a Milanu Klegovi. Fotografie a pohlednice jsou doplněny dalším dokumentárním materiálem, jako jsou reklamy, zprávy z dobového tisku, vyhlášky týkající se obsluhy v hostincích, schválení hostinské koncese, nebo třeba i úřední hlášení o nepravostech, které se v některých podnicích dějí.

Výstava je ohlédnutím za jednou populární oblastí společenského života Frýdku-Místku, pro někoho může být nostalgickou vzpomínkou, pro jiného zase překvapením, jak bohatý býval zdejší hospodský život.

Výstava byla veřejnosti zpřístupněna 11. června 2012 a k vidění je vždy v pondělí a ve středu od 8.00 do 17.00 a v úterý a ve čtvrtek od 8.00 do 14.30. Potrvá do konce roku 2013.

STÁTNÍ OKRESNÍ ARCHIV FRÝDEK-MÍSTEK

Hospody a hostince ve Frýdku-Místku na dobových fotografiích a dokumentech

Výstava otevřena: pondělí a středa 8:00 - 17:00, úterý a čtvrtek 8:00 - 14:30

Sborník Státního okresního archivu Frýdek-Místek 13

Vydal Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv
Frýdek-Místek v roce 2013

Počet stran: 142

Odpovědný redaktor: PhDr. Tomáš Adamec

Výkonný redaktor: PhDr. Tomáš Adamec

Redakční rada: PhDr. Tomáš Adamec, Mgr. Eva Vojkovská,
Mgr. Radomír Michna

Tisk: Tiskárna Kleinwächter

ČSA 2233, 738 02 Frýdek-Místek

Počet výtisků: 250

ISBN 978-80-87632-03-1

ISSN 1214-6951